

กฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศ

ถาม-ตอบทุกคำถาม

ICRC

พันธกิจ

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ไอซีอาร์ซี) เป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางไม่ลำเอียงและเป็นอิสระ และมีพันธกิจด้านมนุษยธรรม เพื่อให้การคุ้มครองชีวิตและศักดิ์ศรีมนุษย์ รวมถึงดำเนินการเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการขัดกันด้วยอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ นอกจากนี้เพื่อป้องกันผู้คนที่พ้นจากความทุกข์ทรมาน ไอซีอาร์ซี ยังมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมและเสริมสร้างกฎหมายมนุษยธรรมและหลักการมนุษยธรรมสากลให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น อนึ่ง ไอซีอาร์ซีก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1863 และเป็นองค์กรผู้ให้กำเนิดอนุสัญญาเจนีวาและกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ ซึ่งไอซีอาร์ซีให้การกำกับและประสานงานกิจกรรมระหว่างประเทศที่ดำเนินการโดยกลุ่มองค์กรกาชาดๆ ในสถานการณ์ที่มีการขัดกันด้วยอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ

กฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศ

ถาม-ตอบทุกคำถาม

1. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคืออะไร	4
2. jus ad bellum และ jus in bello คืออะไร	8
3. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีที่มาอย่างไร	11
4. สนธิสัญญาฉบับใดบ้างที่ก่อให้เกิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและ กฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคืออะไร	14
5. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศบังคับใช้เมื่อใด	18
6. อนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาคืออะไร	22
7. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคุ้มครองใครบ้าง	26
8. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีพันธะผูกพันใครบ้าง	31
9. ข้อแตกต่างระหว่างกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน มีอะไรบ้าง	35
10. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกล่าวเกี่ยวกับการลิดรอนเสรีภาพไว้อย่างไรบ้าง	42
11. กฎสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ควบคุมการทำสงครามมีอะไรบ้าง	46
12. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศควบคุมอาวุธและวิธีการทำสงครามอย่างไร	50
13. บทบัญญัติใดของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่กำกับการใช้และคุ้มครอง เครื่องหมายกาชาด	55
14. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกล่าวเกี่ยวกับบุคคลสูญหาย และการสานสัมพันธ์ครอบครัวไว้อย่าง	59
15. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้ความช่วยเหลือในแง่การเข้าถึง และความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอย่างไร	64
16. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคุ้มครองผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอย่างไร	68
17. วัตถุที่ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีอะไรบ้าง	72
18. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกล่าวถึงการก่อการร้ายอย่างไรบ้าง	80
19. มีการนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไปบังคับใช้อย่างไรบ้าง	84
20. บทบาทของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศในการพัฒนาและทำให้มีการเคารพ ต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหมายความว่าอย่างไร	88
21. ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้น ผู้ต้องสงสัยว่าเป็นอาชญากรสงครามจะถูกดำเนินคดี อย่างไรบ้าง	93

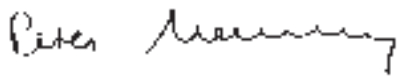
อนุสัญญาเจนีวาฉบับดั้งเดิม “ว่าด้วยการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของผู้บาดเจ็บที่สังกัดกองทัพในสนามรบ” ได้รับการรับรองเมื่อ ค.ศ. 1864 และนับเป็นจุดเริ่มต้นของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศสมัยใหม่ โดยมีสนธิสัญญาอื่นๆ หลายฉบับตามมา ซึ่งทั้งหมดนั้นมุ่งที่จะทำให้หลักการพื้นฐานที่ว่า “สงครามต้องมีขอบเขตอันซึ่งทุกคนให้ความเคารพเพื่อรักษาชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษยชาติ” ให้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมขึ้นมา

นับตั้งแต่มีการรับรองอนุสัญญาเจนีวาฉบับดั้งเดิมเมื่อ 150 ปีก่อน ธรรมชาติของการทำสงครามได้เปลี่ยนแปลงไปจนจำไม่ได้ การขัดกันทางอาวุธส่วนใหญ่ในปัจจุบันเกิดขึ้นภายในรัฐมากกว่าระหว่างรัฐ อาวุธและวิธีการทำสงครามก็ได้ทวีความซับซ้อนจนยากที่คนธรรมดาจะจินตนาการไปถึง เห็นได้จากการใช้อาวุธแบบไร้คนควบคุม เช่น อากาศยานไร้คนขับ (หรือโดรน) การถามว่า “กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศตามการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทันหรือไม่” จึงนับว่าเป็นคำถามที่มีเหตุผลคำถามหนึ่ง

และคำตอบของเราคือ “ตามทัน” เพราะหลักสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังคงไม่ล้าสมัย แต่ตามความจริงแล้วกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้พัฒนาไปตามวิวัฒนาการของการขัดกันทางอาวุธและจะยังคงเป็นเช่นนั้นต่อไป ตลอดเวลา 150 กว่าปีที่ผ่านมา คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและทำให้กฎหมายนี้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามเราไม่อาจหลบหนีความจริงที่ว่า การขัดกันทางอาวุธยังคงสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นต่อชีวิตมนุษย์อย่างน่าตกใจ และพลเรือนก็เป็นกลุ่มคนที่ต้องทุกข์ทนกับผลลัพธ์จากการสู้รบอยู่เสมอ

การทดสอบที่แท้จริงของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ คือการที่พลรบ รวมถึงผู้บังคับบัญชาของพวกเขา จะยอมปฏิบัติตามกฎหรือไม่ นั่นคือเหตุผลที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ พากเพียรбакันที่จะทำให้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้รับการยอมรับนับถือมากยิ่งขึ้นและทำให้มีการปฏิบัติและบังคับใช้กฎหมาย ถึงที่สุดแล้ว สิ่งที่น่าเป็นห่วงเหนือจากการปฏิบัติทางกฎหมายและมนุษยธรรมคือ เจตจำนงทางการเมืองในการคุ้มครองพลเรือนและเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ปีเตอร์ เมาเรอร์

ประธานคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ

11 JUILLET au 6 JUILLET 1906

1. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคืออะไร?

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law-IHL) กำกับดูแลความสัมพันธ์ระหว่างรัฐองค์กรระหว่างประเทศและบุคคลอื่นๆ ในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นแขนงหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีเมือง ซึ่งประกอบด้วยกฎที่มุ่งคุ้มครองบุคคลซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมหรือยุติการมีส่วนร่วมโดยตรงในการขัดกันทางอาวุธ อีกทั้งจำกัดอาวุธและวิธีการทำสงครามระหว่างการขัดกันทางอาวุธด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรม อีกนัยหนึ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศประกอบด้วยสนธิสัญญาระหว่างประเทศหรือกฎหมายจารีตประเพณี (กล่าวคือ กฎซึ่งเกิดจากรัฐปฏิบัติและปฏิบัติตามพันธกรณี) ซึ่งมีเจตนาที่จะแก้ไขปัญหาด้านมนุษยธรรมที่เกิดขึ้นจากการขัดกันทางอาวุธโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศหรือมีไชระหว่างประเทศ

ศัพท์บัญญัติ

คำว่า “กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ” “กฎหมายว่าด้วยการขัดกันทางอาวุธ” และ “กฎหมายสงคราม” อาจกล่าวได้ว่าเป็นคำพ้องที่มีความหมายเหมือนกัน แต่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัย และรัฐต่างๆ นิยมใช้คำว่า “กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ” (หรือกฎหมายมนุษยธรรม)

เจนีวาและกรุงเฮก

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมี 2 แขนง คือ

- กฎหมายเจนีวา ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายที่คุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อของการขัดกันทางอาวุธ เช่น เจ้าหน้าที่ทหารซึ่งไม่สามารถสู้รบได้อีกต่อไป (หรือ hors de combat) และพลเรือนที่ไม่ได้มีส่วนหรือยุติการมีส่วนร่วมในการขัดกันทางอาวุธ
- กฎหมายกรุงเฮก ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายที่บัญญัติสิทธิและหน้าที่ของคู่พิพาทในการขัดกันทางอาวุธ อีกทั้งจำกัดอาวุธและวิธีการทำสงคราม

กฎหมายมนุษยธรรมทั้ง 2 แขนงนี้ได้รับการตั้งชื่อตามเมืองที่มีการประมวลกฎหมายเหล่านี้เป็นครั้งแรกสืบเนื่องจากการรับรองพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1977 ซึ่งผนวกทั้ง 2 แขนงเข้าด้วยกัน ข้อแตกต่างของกฎหมายทั้งสองได้กลายมาเป็นเรื่องของความสนใจทางด้านประวัติศาสตร์และวิชาการ

ความจำเป็นทางทหารและมนุษยธรรม

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นการประนีประนอมระหว่างหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ มนุษยธรรมและความจำเป็นทางทหาร หลักการทั้งสองเป็นพื้นฐานในการตรากฎทั้งหลายเหล่านั้น

หลักการว่าด้วยความจำเป็นทางทหารเพียงอนุญาตให้ใช้ระดับและประเภทของกำลังเท่าที่จำเป็นในการบรรลุเป้าหมายของความขัดแย้งที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ การจํานนของศัตรูทั้งหมดหรือบางส่วนโดยเร็วที่สุดด้วยการสูญเสียชีวิตและทรัพยากรน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม หลักการนี้ไม่ได้อนุญาตให้ใช้มาตรการใดที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศห้ามไว้ หลักการแห่งมนุษยธรรมเป็นหลักการที่ห้ามก่อให้เกิดความเดือดร้อนการบาดเจ็บหรือความเสียหายที่ไม่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายของความขัดแย้ง

*“สงครามไม่ใช่เรื่องระหว่างคนต่อคน แต่เป็นเรื่องระหว่างรัฐต่อรัฐ
ซึ่งปัจเจกบุคคลกลายมาเป็นศัตรูกันโดยเหตุบังเอิญ ไม่ใช่ในฐานะมนุษย์
ไม่ใช่แม้กระทั่งในฐานะพลเรือน แต่ในฐานะทหาร...”*

*เนื่องจากเป้าหมายของสงครามคือการทำลายรัฐศัตรู การสังหารฝ่ายตรงข้ามที่ถืออาวุธ
จึงชอบด้วยกฎหมาย แต่ทันทีที่พวกเขาวางอาวุธลงและยอมจำนน พวกเขาจึงกลับมายุ่ใน
ฐานะเพียงมนุษย์คนหนึ่ง มีใช้ศัตรูหรือตัวแทนของฝ่ายศัตรู
การพรากเอาชีวิตพวกเขาจึงไม่ชอบด้วยกฎหมายอีกต่อไป”*

มอง-ฌาค รูสโซ กล่าวเมื่อ ค.ศ. 1762

กฎสำคัญในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ฝ่ายที่อยู่ในความขัดแย้งจะต้องแบ่งแยกระหว่างพลเรือนและพลรบในทุกขณะ เพื่อละเว้นชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือน และจะต้องไม่มีการโจมตีประชากรพลเรือนหรือพลเรือนใดๆ การโจมตีกระทำได้อีกต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้น ฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งหาได้มีสิทธิในการเลือกอาวุธหรือวิธีการทำสงครามอย่างเสรี การใช้อาวุธหรือวิธีการทำสงครามโดยไม่เลือกเป้าหมาย รวมถึงการใช้อาวุธหรือวิธีการทำสงครามซึ่งมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินขนาดหรือความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น ถือเป็นเรื่องต้องห้าม

ห้ามมิให้ฆ่าหรือทำให้ศัตรูบาดเจ็บหากพวกเขายอมจำนนหรือไม่อาจสู้รบได้อีก และต้องเคารพต่อชีวิตและความเป็นหนึ่งเดียวของร่างกายและจิตใจของประชาชน ผู้ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในสงครามหรือไม่อาจมีส่วนร่วมได้อีก ประชาชนเหล่านั้นจะต้องได้รับการคุ้มครองและปฏิบัติต่อกับมนุษยธรรมโดยปราศจากอคติในทุกสถานการณ์

จะต้องมีการค้นหา เคลื่อนย้าย และให้การรักษาผู้บาดเจ็บและป่วยไข้ทันทีที่สถานการณ์
เอื้ออำนวย บุคลากร สถานบริการ ยานพาหนะและอุปกรณ์ทางการแพทย์จะต้องได้รับ
การละเว้น เครื่องหมายกาชาด เลี้ยววงเดือนแดง และคริสตัสสีแดงบนพื้นขาว เป็น
เครื่องหมายบ่งชี้ว่าบุคคลและวัตถุนั้นๆ ต้องได้รับความเคารพ

ชีวิต ศักดิ์ศรี สิทธิส่วนบุคคล และความเชื่อทางการเมือง ศาสนา และอื่นๆ ของพลรบ
หรือพลเรือนที่ถูกฝ่ายตรงข้ามจับกุมและควบคุมจะต้องได้รับความเคารพ และได้รับความ
คุ้มครองจากการล้างแค้นและความรุนแรงทั้งปวง พวกเขามีสิทธิที่จะได้ติดต่อกับ
ครอบครัวและได้รับความช่วยเหลือ หากมีการดำเนินคดีอาญาใดๆ ต่อพวกเขา สิทธิใน
กระบวนการยุติธรรมของพวกเขาก็จะต้องได้รับการเคารพ

กฎต่างๆ ซึ่งสรุปไว้ข้างต้นถือเป็นหัวใจของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดย
คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศนำเสนอไว้ในรูปแบบนี้ ด้วยมุ่งหวังที่จะสนับสนุน
การสร้างความเข้าใจในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ทั้งนี้หนังสือถามตอบฉบับนี้
มีข้อเสนอแนะทางกฎหมายและไม่ได้มุ่งที่จะนำมาใช้แทนสนธิสัญญาซึ่งมีผลบังคับใช้อยู่

*“พลเรือนและพลรบยังคงอยู่ภายใต้การคุ้มครองและอำนาจแห่งหลักการของ
กฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้มาจากจารีตที่สืบทอดต่อกันมาจากหลักการแห่ง
มนุษยธรรมและจากบงการของมโนธรรมสำนึกของมหาชน”*

ฟีโอดอร์ มาร์แต็งส์ กล่าวเมื่อ ค.ศ. 1899

ข้อความข้างต้น ซึ่งรู้จักกันทั่วไปในนาม “ข้อกำหนดมาร์แต็งส์
(Martens clause)” ปรากฏเป็นครั้งแรกในบทนำของอนุสัญญา
กรุงเฮก ฉบับที่ 2 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตของสงครามบนบก
เมื่อ ค.ศ. 1899 ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากศาสตราจารย์ ฟีโอดอร์
ฟีโอดิโรวิช มาร์แต็งส์ ผู้แทนประเทศรัสเซีย เพื่อเข้าร่วมงาน
ประชุมสันติภาพ ณ กรุงเฮก ประจำปี ค.ศ. 1899 และตั้งชื่อตามท่าน
ความหมายที่แท้จริงของข้อกำหนดมาร์แต็งส์ ยังเป็นที่ถกเถียง
กันอยู่ แต่ความหมายที่ดีความกันโดยทั่วไปคือ “สิ่งใดก็ตาม
ที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้ห้ามไว้อย่างชัดเจน
มิได้หมายความว่าสามารถกระทำได้อย่างอัตโนมัติ” คู่สงคราม
พึงระลึกไว้เสมอว่า การกระทำของพวกเขาต้องเป็นไปตามหลัก
การแห่งมนุษยธรรมและบงการของมโนธรรมสำนึกของมหาชน

2. JUS AD BELLUM และ JUS IN BELLO คืออะไร?

Jus ad bellum หรือ กฎหมายว่าด้วยการใช้กำลังทหาร หมายถึง เงื่อนไขที่รัฐอาจตัดสินใจก่อสงครามหรือใช้กองกำลังติดอาวุธ โดยข้อห้ามในการใช้กำลังในหมู่รัฐและข้อยกเว้น (การป้องกันตนเองและการอนุญาตให้ใช้กำลังโดยสหประชาชาติ) ซึ่งบรรจุอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติ ค.ศ. 1945 เป็นองค์ประกอบหลักของกฎหมายว่าด้วยการใช้กำลังทหาร (ดูกรอบหัวข้อ “ข้อห้ามในการทำสงคราม”)

Jus in bello หรือ กฎหมายมนุษยธรรม หมายถึง กฎหมายที่กำกับการใช้กำลังทหารของฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศก็มีความหมายเช่นเดียวกับ jus in bello ซึ่งมุ่งที่จะลดความทุกข์ทรมานให้เหลือน้อยที่สุดด้วยการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อของการขัดกันทางอาวุธทุกคนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะต้องนำไปใช้กับฝ่ายคู่สงครามทุกฝ่าย ไม่ว่าเหตุผลของความขัดแย้งหรือความชอบธรรมของสาเหตุที่ต้องสู้รบกันนั้นจะเป็นเช่นไร หากไม่เช่นนั้นแล้ว การนำกฎหมายมาบังคับใช้ย่อมจะเป็นไปไม่ได้เลย เนื่องจากทุกฝ่ายจะอ้างว่าตนต่างเป็นเหยื่อของการรุกราน ไม่เพียงเท่านั้นกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังมีเจตนาที่จะคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อของการขัดกันทางอาวุธ ไม่ว่าพวกเขาอยู่ฝ่ายใด นั่นคือเหตุผลที่ *jus in bello* หรือกฎหมายมนุษยธรรม จึงยังคงต้องแยกเป็นอิสระจาก *jus ad bellum* หรือกฎหมายว่าด้วยการใช้กำลังทหาร

ข้อห้ามในการทำสงคราม

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดนั้น การใช้กองกำลังติดอาวุธยังไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่ถือเป็นวิธีการที่ยอมรับได้ในการยุติการขัดแย้ง

กติกาสันนิบาตชาติ ค.ศ. 1919 และสนธิสัญญาปารีส (สนธิสัญญาเค็ลลอก-บรีองด์) ค.ศ. 1928 มุ่งทำให้สงครามเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และการรับรองกฎบัตรสหประชาชาติเมื่อ ค.ศ. 1945 ถือเป็น การตอกย้ำแนวทางนี้ ดังข้อความที่ว่า “รัฐสมาชิกขององค์กรจักต้องละเว้นการคุกคามหรือการใช้กำลังในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ....” อย่างไรก็ตาม กฎบัตรสหประชาชาติก็เคารพในสิทธิการป้องกันตัวของรัฐทั้งในลักษณะปัจเจกหรือร่วมกับพันธมิตรเพื่อตอบโต้การรุกรานโดยรัฐอื่น (หรือกลุ่มรัฐ) โดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ อาจอาศัยความตามบทที่ 7 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ในการตัดสินใจใช้กำลังร่วมกันเพื่อตอบโต้ภัยคุกคามต่อสันติภาพ การก่อความไม่สงบ หรือการรุกราน

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกับ “หลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเมืองของรัฐ” ศูนย์แห่งโลกเพื่อหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐ (Global Centre for the Responsibility to Protect) ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2008 โดยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมแนวคิด “หลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐ หรือ อาร์ทูพี (R2P)” ซึ่งนิยามไว้ดังนี้

“หลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐ เป็นหลักการซึ่งมุ่งที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าประชาคมโลกจะไม่นิ่งดูดายเมื่อเกิดเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงในรูปแบบอื่น ประมุขแห่งรัฐและรัฐบาลได้ให้การรับรองหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐระหว่างการประชุมสุดยอดของโลก (World Summit) ประจำปี ค.ศ. 2005 ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ โดยหลักการกำหนดเอาไว้ว่า หนึ่ง รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองพลเรือนจากความโหดร้ายป่าเถื่อนที่ส่งผลในวงกว้าง สอง ประชาคมโลกควรให้ความช่วยเหลือในการคุ้มครองดังกล่าว และสาม หากรัฐนั้นๆ ล้มเหลวในการดำเนินการอย่างเหมาะสม ความรับผิดชอบนั้นจะต้องเป็นของประชาคมแห่งรัฐที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐ จึงควรได้รับความเข้าใจในฐานะเป็นคำมั่นสัญญาที่ผู้นำของทุกประเทศให้ไว้แก่บุรุษและสตรีทั้งมวลผู้ตกอยู่ในอันตรายจากสงครามและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

แนวคิดหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐจึงมีนัยยะว่า หากรัฐได้ล้มเหลวที่จะกระทำตามพันธกรณีในการคุ้มครองประชากรจากอาชญากรรม 4 ประเภทต่อไปนี้ ได้แก่ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมสงคราม การกวาดล้างชาติพันธุ์ และอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ประชาคมระหว่างประเทศจึงมีหน้าที่ร่วมกันในการคุ้มครองผู้คนจากอาชญากรรมเหล่านั้น ซึ่งการคุ้มครองดังกล่าวอาจกระทำได้หลายรูปแบบ ทั้งวิธีการทางทูต มาตรการด้านมนุษยธรรม หรือสันติวิธีรูปแบบอื่นๆ การใช้กำลังทหารนั้นอาจเป็นทางเลือกสุดท้ายได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเสียก่อน ถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีการพูดถึงหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐว่าเป็นบรรทัดฐานที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ แต่หลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐก็มีใช้พันธกรณีทางกฎหมายซึ่งผูกมัดประชาคมระหว่างประเทศ หากแต่เป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างหนึ่งเท่านั้น

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้ให้หลักเช่นนั้นในการทำให้การใช้กำลังทหารในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถูกกฎหมายหรือมีความชอบธรรม นอกจากนี้ยังมิได้ห้ามรัฐมิให้ใช้กำลังทหารเพื่อจุดประสงค์ทางด้านมนุษยธรรมเช่นกัน การใช้กำลังอาวุธในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ให้พิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยการใช้กำลังทหาร อย่างไรก็ตาม ควรพึงระลึกไว้ว่าเหตุผลพื้นฐานที่ซ่อนอยู่ในหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนและหน้าที่ในการเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นเหมือนกันในแง่ที่ว่า ทั้งคู่เน้นเรื่องความรับผิดชอบของประชาคมโลกในการสร้างให้เกิดการเคารพต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ การป้องกันการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รวมถึงอาชญากรรมสงครามและอาชญากรรมระหว่างประเทศอื่นๆ การใช้กำลังอาวุธในบริบทของหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐอาจนับได้ว่าเป็นการร่วมมือปฏิบัติกรรูปแบบหนึ่ง โดยสหประชาชาติกล่าวไว้อย่างชัดเจนในข้อ 89 ของพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1977 ดังข้อความต่อไปนี้ “ในสถานการณ์การละเมิดอนุสัญญาหรือพิธีสารฉบับนี้อย่างร้ายแรง อัครภาคีผู้ทำสัญญาเพียงชาติเดียวหรือหลายชาติมีหน้าที่ดำเนินการร่วมกับสหประชาชาติตามบทบัญญัติในกฎบัตรสหประชาชาติ”

ตามหลักพื้นฐานว่าด้วยความเป็นกลางแล้ว คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศไม่อาจเห็นด้วยหรือคัดค้านการแทรกแซงทางทหารของหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐ องค์กรจะไม่แสดงความคิดเห็นต่อมาตรการที่ประชาคมระหว่างประเทศใช้เพื่อให้เกิดการเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีประเด็นสำคัญคือ การใช้กำลังทหารบนพื้นฐานของหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐ และ/หรือตามพันธกรณีในทำให้เกิดการเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะต้องเป็นไปตามพันธกรณีที่เกี่ยวข้องภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่ารัฐหรือองค์กรระหว่างประเทศที่มีส่วนในการขัดกันทางอาวุธภายใต้บริบทของการปฏิบัติตามหลักการความรับผิดชอบในการคุ้มครองพลเรือนของรัฐจะต้องเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอยู่ทุกขณะ

3. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ มีที่มาอย่างไร?

ตั้งแต่โบราณกาล ความพยายามที่จะคุ้มครองผู้คนจากผลที่เลวร้ายที่สุดของสงครามได้ปรากฏเกิดขึ้นอยู่หลายครั้ง (ดูรอบ) อย่างไรก็ตาม ถ่วงมาจนครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงได้เกิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศขึ้นเพื่อใช้กำกับดูแลการทำสงคราม รวมถึงสิทธิและความคุ้มครองสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อของการขัดกันทางอาวุธ

Frédéric Boissonas/ICRC

ดูฟูร์ (กล่าวแก่ดูนังต์): “เราจำเป็นต้องพิจารณาจากตัวอย่างต่างๆ ที่ชัดเจนดังที่ท่านได้กล่าว เกียรติภูมิแห่งสนามรบมิได้ให้สิ่งใดนอกจากความหิวโหยและความอดอยาก”

ดูนังต์: “ในโอกาสพิเศษ ดังเช่นที่ผู้นำกองทัพจากชาติต่างๆ มาชุมนุมกันนี้ คงไม่มีอะไรดีไปกว่าการถือโอกาสนี้กำหนดหลักการระหว่างประเทศบางประการ โดยอาศัยกลไกบังคับของอนุสัญญาที่มีลักษณะอันฝ่าฝืนมิได้ และเมื่อมีการยอมรับและให้สัตยาบันร่วมกันแล้ว หลักการดังกล่าวคงจะเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมในการเยี่ยวยารักษาผู้บาดเจ็บในประเทศต่างๆ ในยุโรปมิใช่หรือ”

ใครคือผู้สถาปนากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศร่วมสมัย

บุคคลผู้มามีบทบาทสำคัญในการกำเนิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศร่วมสมัย ได้แก่ อังรี ดูนังต์ นักธุรกิจชาวสวิตเซอร์แลนด์ และ กิลโยม-อังรี ดูฟูร์ นายทหารชาวสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อ ค.ศ. 1859 ระหว่างการเดินทางในอิตาลี ดูนังต์ได้ประสบกับเหตุการณ์อันโศกสลดที่เกิดขึ้นหลังการขัดกันทางอาวุธที่ซอลเฟอร์ริโน ภายหลังเดินทางกลับมายังเจนีวา เขาได้บันทึกประสบการณ์ของตนเองไว้ในหนังสือชื่อ “ความทรงจำแห่งเมืองซอลเฟอร์ริโน” ซึ่งได้รับการตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1862 พลเอกดูฟูร์ ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสงคราม จึงไม่รีรอที่จะสนับสนุนความคิดของดูนังต์ ด้วยการตอบรับเป็นประธานการประชุมทางการทูต ซึ่งจัดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1864 และอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรกก็ได้มีการรับรอง ณ การประชุมครั้งนี้

เมื่อ ค.ศ. 1863 ดูนังต์และดูฟูร์ร่วมกับกุสตาฟ โมอีนิเย่, หลุยส์ อับเปีย และอีโอดอร์ ไมนัวร์ ทั้งห้าคนรวมตัวกันก่อตั้ง “คณะกรรมการทั้งห้า” ซึ่งเป็นคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อการบรรเทาทุกข์แก่ทหารที่ได้รับบาดเจ็บ โดยต่อมาได้พัฒนาเป็นคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross – ICRC) เมื่อ ค.ศ. 1876

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศร่วมสมัยเกิดขึ้นได้อย่างไร

เมื่อมีการโน้มน้าวโดยสมาชิกก่อตั้งทั้ง 5 คน รัฐบาลแห่งประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงได้จัดการประชุมทางการทูตขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1864 โดยมีรัฐต่างๆ เข้าร่วมทั้งสิ้น 16 รัฐ โดยรัฐเหล่านี้ได้ให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการเยียวยาผู้บาดเจ็บและป่วยไข้ในกองทัพบกในสนามรบและถือเป็นจุดกำเนิดของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศสมัยใหม่

มติใหม่ที่อนุสัญญา ค.ศ. 1864 ได้สร้างขึ้นมีอะไรบ้าง

อนุสัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีนี้ ได้ประมวลและสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กฎหมายที่โบราณ ไม่เป็นระเบียบและไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมถึงชนบของสงครามที่ให้การคุ้มครองพลรบที่ป่วยไข้และบาดเจ็บกับผู้ให้การดูแลรักษาพวกเขา อนุสัญญานี้มีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

- เป็นกฎที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรว่าด้วยการคุ้มครองพลรบที่บาดเจ็บและป่วยไข้ในลักษณะสากล
- มีลักษณะพหุภาคี เปิดกว้างแก่ทุกรัฐ
- กำหนดพันธกรณีในการดูแลรักษาทหารที่บาดเจ็บและป่วยไข้โดยไม่เลือกปฏิบัติ (กล่าวคือ ไม่แบ่งแยกระหว่างมิตรหรือศัตรู)
- เคารพและแสดงสัญลักษณ์เครื่องหมายกาชาดของบุคลการ พานหะ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ (กากบาทสีแดงบนพื้นขาว)

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศก่อนได้รับการจัดทำประมวลกฎหมาย

คงไม่ถูกต้องนักหากจะกล่าวว่า การก่อตั้งคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ เมื่อ ค.ศ. 1863 หรือการรับรองอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรก เมื่อ ค.ศ. 1864 เป็นจุดเริ่มต้นของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เช่นที่รู้จักกันในปัจจุบัน เช่นเดียวกับที่ไม่มีสังคมใดในโลกที่ไม่มีกฎหมายของตัวเอง ดังนั้น จึงไม่มีสงครามใดที่ไร้กฎ ไม่ว่าจะเป็นแบบคร่าวๆ หรือชัดเจน ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่การเปิดฉากสู้รบ ขณะสู้รบ จนถึงยุติการขัดกันทางอาวุธ

“โดยสรุปแล้ว การทำสงครามของคนโบราณแสดงให้เห็นถึงกฎแห่งสงครามระหว่างประเทศที่รู้จักกันในปัจจุบันอันหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นกฎว่าด้วยการแยกประเภทของศัตรู กฎที่กำหนดสภากาชาดแบบแผน และอำนาจในการเริ่มและยุติสงคราม กฎว่าด้วยข้อจำกัดเรื่องบุคคล เวลา สถานที่ และวิธีการขัดกันทางอาวุธ แม้กระทั่งกฎซึ่งกำหนดให้สงครามไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

ควินซี โรท์

มีการประกาศกฎหมายสงครามฉบับแรกก่อนยุคของเราหลายสหัสวรรษ นั่นคือ

“ข้าพเจ้าตรากฎหมายเหล่านี้ขึ้นมา เพื่อป้องกันมิให้ผู้ซึ่งแข็งแกร่งกดขี่ผู้ที่อ่อนแอ”
พระเจ้าอัมมูราปี กษัตริย์แห่งจักรวรรดิบาบิโลน

ตำราโบราณหลายฉบับ เช่น มหาภารตะ คัมภีร์ไบเบิล และคัมภีร์อัลกุรอาน มีการกล่าวถึงกฎซึ่งเรียกร้องให้มีความเคารพต่อศัตรู ตัวอย่างเช่น ปีคาเจ็ต (Viqayet) ตำราซึ่งเขียนขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 เมื่ออาหรับมีอำนาจปกครองเหนือสเปน ก็มีกฎเกณฑ์ในการทำสงครามอยู่ในนั้น

อัครินในยุคกลางของยุโรปก็เช่นกัน พวกเขาต้องปฏิบัติตามกฎแห่งอัคริน ซึ่งถือเป็นกฎแห่งเกียรติยศที่ต้องเคารพผู้อ่อนแอและผู้ที่ไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสากลของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ประมวลกฎหมายลิเบอ์ (LIEBER CODE)

จากยุคเริ่มต้นของการทำสงครามไปจนถึงการถือกำเนิดขึ้นของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศร่วมสมัย มีตราสารระหว่างประเทศที่ได้รับการบันทึกไว้มากมายกว่า 500 ฉบับ ทั้งข้อตกลงแลกเปลี่ยนเชลยศึก ประมวลจรรยาบรรณ ข้อตกลงและข้อบัพอื่นๆ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อวางกฎระเบียบของการขัดกันทางอาวุธ รวมถึงประมวลกฎหมายลิเบอ์ (lieber code) ที่ออกมาบังคับใช้เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1863 ประมวลกฎหมายฉบับนี้มีความสำคัญเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามที่จะรวบรวมกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามที่มีอยู่ไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นสนธิสัญญาเอกเช่นอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรก เนื่องจากเป็นประมวลกฎหมายที่มีไว้สำหรับทหารฝ่ายรัฐทางเหนือในสงครามกลางเมืองอเมริกาเท่านั้น

4. สนธิสัญญาฉบับใดบ้างที่ก่อให้เกิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคืออะไร?

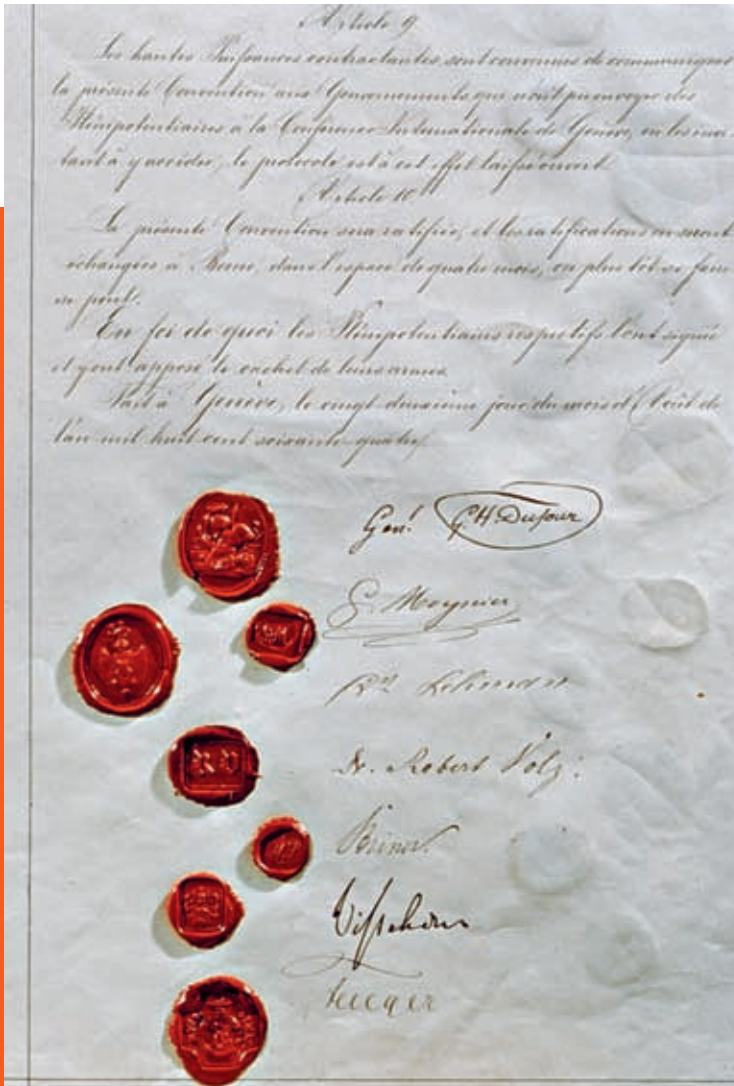
กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศร่วมสมัยถือกำเนิดพร้อมกับอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรกเมื่อ ค.ศ. 1864 และได้มีการพัฒนาการมาเป็นลำดับขึ้นตามความต้องการความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่เพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการผลิตอาวุธและการขัดกันทางอาวุธรูปแบบใหม่ๆ ส่วนใหญ่แล้ว พัฒนาการเหล่านี้เกิดขึ้นหลังจากมีเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางกฎหมายนั้นๆ เกิดขึ้น สนธิสัญญาต่อไปนี้คือสนธิสัญญาหลักๆ ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งเรียงลำดับตามปีที่มีการรับรอง

ค.ศ. 1864	อนุสัญญาเจนีวาว่าด้วยการเยียวยาผู้บาดเจ็บในกองทัพในสนามรบ
ค.ศ. 1868	ปฏิญญาเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก (ห้ามการใช้ซีปนาวุธบางประเภทระหว่างสงคราม)
ค.ศ. 1899	อนุสัญญาเฮกว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีของสงครามทางบกและการประยุกต์ใช้หลักการของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1864 กับสงครามทางทะเล
ค.ศ. 1906	การทบทวนและการพัฒนาการของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1864
ค.ศ. 1907	การทบทวนอนุสัญญาเฮก ค.ศ. 1906 และรับรองอนุสัญญาฉบับใหม่
ค.ศ. 1925	พิธีสารเจนีวาว่าด้วยการห้ามการใช้ก๊าซที่มีผลต่อระบบทางเดินหายใจ ก๊าซพิษ หรือก๊าซอื่นๆ ในสงครามและการทำสงครามด้วยอาวุธชีวภาพ
ค.ศ. 1929	อนุสัญญาเจนีวา 2 ฉบับ • การทบทวนและการพัฒนาการของอนุสัญญาเจนีวาฉบับ ค.ศ. 1906 • อนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก
ค.ศ. 1949	อนุสัญญาเจนีวา 4 ฉบับ 1 ว่าด้วยการเยียวยาทหารที่บาดเจ็บหรือป่วยใช้ในกองทัพในสนามรบ 2 ว่าด้วยการเยียวยาทหารที่บาดเจ็บ ป่วยไข้ หรือประสบเหตุเรืออัปปางในการขัดกันทางอาวุธทางทะเล 3 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึก 4 ว่าด้วยการคุ้มครองพลเรือนในภาวะสงคราม
ค.ศ. 1972	อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต และสะสมอาวุธбакเทรี (ชีวะ) และอาวุธท็อกซิน และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้
ค.ศ. 1976	อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรปักษ์อื่นใด

ค.ศ. 1977	พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้ง 4 ฉบับ ช่วยเสริมสร้างการคุ้มครองแก่เหยื่อการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ (พิธีสารเพิ่มเติม ฉบับที่ 1) และที่มีใช้ระหว่างประเทศ (พิธีสารเพิ่มเติม ฉบับที่ 2)
ค.ศ. 1980	อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบบางชนิด (Certain Conventional Weapons - CCW) ที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรงเกินความจำเป็นหรือก่อให้เกิดผลโดยไม่จำกัดเป้าหมาย โดยประกอบด้วย • พิธีสารฉบับที่ 1 ว่าด้วยสะเก็ดระเบิดที่ไม่อาจตรวจพบได้ด้วยการเอ็กซเรย์ • พิธีสารฉบับที่ 2 ว่าด้วยการห้ามหรือจำกัดการใช้ทุ่นระเบิด กับดัก และอาวุธอื่น ๆ • พิธีสารฉบับที่ 3 ว่าด้วยการห้ามหรือจำกัดการใช้อาวุธเพลิง
ค.ศ. 1989	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (ข้อ 38)
ค.ศ. 1993	อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามพัฒนา ผลิต การสะสม และการใช้อาวุธเคมี และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้
ค.ศ. 1995	พิธีสารฉบับที่ 4 ว่าด้วยอาวุธแสงเลเซอร์ที่มีผลทำให้ตาบอด (เพิ่มเติมอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบบางชนิด ค.ศ. 1980)
ค.ศ. 1996	พิธีสารแก้ไขว่าด้วยการห้ามหรือจำกัดการใช้ทุ่นระเบิด กับดัก และอาวุธอื่น ๆ (พิธีสารฉบับที่ 2 [แก้ไข] ของอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบบางชนิด ค.ศ. 1980)
ค.ศ. 1997	อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามการใช้ การสะสม การผลิต และการขนย้ายทุ่นระเบิดสังหารบุคคล และว่าด้วยการทำลายอาวุธเหล่านี้
ค.ศ. 1998	ธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ
ค.ศ. 1999	พิธีสารฉบับที่ 2 ของอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1954 ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมในสถานการณ์การขัดกันด้วยอาวุธ
ค.ศ. 2000	พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่อง ความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ
ค.ศ. 2001	การแก้ไขข้อที่ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบบางชนิด ค.ศ. 1980
ค.ศ. 2003	พิธีสารฉบับที่ 5 ว่าด้วยวัตถุระเบิดซึ่งตกค้างจากสงคราม (เพิ่มเติมอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบบางชนิด ค.ศ. 1980)
ค.ศ. 2005	พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาและเกี่ยวข้องกับการรับรองเครื่องหมายพิเศษเพิ่มเติม (พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 3)
ค.ศ. 2006	อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ
ค.ศ. 2008	อนุสัญญาว่าด้วยระเบิดพวง
ค.ศ. 2013	สนธิสัญญาว่าด้วยการค้าอาวุธ

สนธิสัญญาข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การขัดกันทางอาวุธบางเหตุการณ์ส่งผลกระทบไม่มากนักน้อยโดยทันทีต่อการพัฒนาการทางกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1918) มีการนำวิธีการทำสงครามในรูปแบบต่างๆ แม้จะไม่ใช่วิธีการใหม่ทั้งหมดมาใช้โดยกว้างขวางอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เช่น การใช้ก๊าซพิษ การทิ้งระเบิดจากเครื่องบินเป็นครั้งแรก และการจับเชลยศึกหลายแสนคน จึงทำให้มีการจัดทำสนธิสัญญา ค.ศ. 1925 และ ค.ศ. 1929 ขึ้นเพื่อรับมือกับพัฒนาการด้านวิธีการทำสงครามดังกล่าว

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939-1945) อัตราการเสียชีวิตของพลเรือนและเจ้าหน้าที่ทหารมีสัดส่วนเท่าๆ กัน เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้เสียชีวิตในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งอัตราการเสียชีวิตมีสัดส่วน 1 : 10 โดยเมื่อ ค.ศ. 1949 ประชาคมโลกได้แสดงปฏิกิริยาต่ออัตราการเสียชีวิตที่สูงอย่างน่าตกใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบอันเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับพลเรือน โดยแก้ไขอนุสัญญาที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้นและรับรองตราสารฉบับใหม่ นั่นคืออนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ว่าด้วยการคุ้มครองพลเรือน

ต่อมา มีการจัดทำพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1977 เพื่อเป็นการตอบสนองต่อผลที่ตามมาอันเนื่องมาจากการสูญเสียชีวิตของผู้คนจากสงครามการปลดปล่อยประเทศจากอาณานิคม ซึ่งข้อ 3 ซึ่งมีอยู่ในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้ง 4 ฉบับ (ข้อ 3 ร่วม) ให้ความสำคัญคุ้มครองเพียงบางส่วนเท่านั้น

อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 และพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1977 มีบทบัญญัติเกือบ 600 ข้อ และนับเป็นตราสารหลักของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (ดูคำถ้อยที่ 6)

กฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีพัฒนาการจากการรับรองสนธิสัญญาโดยรัฐต่างๆ และกฎหมายจารีตประเพณีที่เกิดขึ้นเมื่อรัฐมีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพียงพอ (อย่างแพร่หลายตามแบบอย่างบ่อยครั้งและสม่ำเสมอ) รวมถึงการที่รัฐเชื่อว่าพวกเขามีพันธกรณีทางกฎหมายในการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติสิ่งใด จารีตประเพณีผูกพันทุกรัฐ เว้นแต่รัฐซึ่งคัดค้านอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งไปจนถึงการปฏิบัติหรือกฎดังกล่าว

เมื่อ ค.ศ. 1995 คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเริ่มทำการศึกษากฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศโดยละเอียด ซึ่งใช้เวลาประมาณ 10 ปี และต่อมา มีการจัดพิมพ์กฎหมายนี้ขึ้นโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เมื่อ ค.ศ. 2005 ผู้สนใจสามารถอ่านรายงานฉบับนี้ได้ที่ <https://www.icrc.org/customary-ihl>

ฐานข้อมูลต่อไปนี้นำเสนอข้อมูลล่าสุดจากรายงานการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- **กฎ:** ส่วนนี้ว่าด้วยบทวิเคราะห์กฎต่างๆ ที่มีอยู่ของกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะจัดทำอย่างละเอียดยิ่ง แต่การศึกษานี้ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นการประเมินกฎทั้งหมดในกฎหมายแขนงนี้อย่างละเอียด รายงานการศึกษาในส่วนนี้มีทั้งภาคภาษาอาหรับ จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสเปน ส่วนบทสรุปของรายงานการศึกษาและรายงานกฎหมายจัดทำไว้ในภาษาอื่นๆ อีกหลายภาษา
- **การปฏิบัติ:** ส่วนนี้ว่าด้วยการปฏิบัติการที่สำคัญตามกฎที่วิเคราะห์ไว้ในส่วนที่ 1 โดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศร่วมกับสภาภาษาอังกฤษปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งนี้ เครือข่ายผู้แทนคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศและสภาภาษาและสภาเลี้ยววงเดือนแดงประจำประเทศต่างๆ เป็นผู้รวบรวมข้อมูลจากทั่วโลก และคณะวิจัยซึ่งประจำอยู่ที่ศูนย์กฎหมายระหว่างประเทศเลาเทอร์แพคท์ (Lauterpacht Centre for International Law) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เป็นผู้รวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน

5. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ บังคับใช้เมื่อใด?

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนำมาใช้เฉพาะในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธ โดยแบ่งการคุ้มครองออกเป็น 2 ประเภท คือ หนึ่ง สำหรับการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ และสองการขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศ ดังนั้นการนำกฎหมายไปบังคับใช้ในเหตุการณ์ใดนั้นขึ้นอยู่กับประเภทการขัดกันทางอาวุธ

ก. การขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ

การขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศเกิดขึ้นเมื่อรัฐหนึ่งรัฐใดหรือมากกว่าเลือกใช้อาวุธสู้รบกับอีกรัฐหนึ่ง การขัดกันทางอาวุธระหว่างรัฐหนึ่งรัฐใดกับองค์กรระหว่างประเทศนับเป็นการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศเช่นกัน

สงครามปลดแอกซึ่งประชาชนต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองจากการเป็นอาณานิคมหรือต่อต้านการยึดครองโดยชาวต่างชาติ และการต่อสู้กับการเหยียดสีผิวโดยใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง จัดว่าเป็นการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศภายใต้เงื่อนไขบางประการ (ดูพิธีสารเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 ข้อ 1 วรรค 4 และ ข้อ 96 วรรค 3) (ดูคำถามที่ 8)

ข. การขัดกันทางอาวุธที่ไม่ใช่ระหว่างประเทศ

ในปัจจุบัน การขัดกันทางอาวุธที่ไม่ใช่ระหว่างประเทศเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การขัดกันทางอาวุธที่มีไ้ระหว่างประเทศ คือการขัดกันทางอาวุธที่เกิดขึ้นระหว่างกองทัพแห่งรัฐ และกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีไ้ของรัฐ หรือระหว่างกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธด้วยกันเอง การที่จะพิจารณาว่าการขัดกันทางอาวุธใดเป็นการขัดกันทางอาวุธที่มีไ้ระหว่างประเทศหรือไม่ั้น ให้ดูจากระดับความตึงเครียดว่าจะต้องสูงถึงระดับหนึ่ง อีกทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการจัดตั้งที่เป็นกิจลักษณะเพียงพอด้วย

สนธิสัญญาของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจำแนกความต่างระหว่างการขัดกันทางอาวุธที่มีไ้ระหว่างประเทศไว้ตามความหมายในข้อ 3 ร่วม และการขัดกันทางอาวุธที่มีไ้ระหว่างประเทศซึ่งอยู่ในนิยามตามข้อ 1 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2

- **ข้อ 3 ร่วม** บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นในอาณาเขตของหนึ่งในอัครภาคีผู้ทำสัญญา รวมถึงการขัดกันทางอาวุธที่มีกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีไ้ของรัฐเข้าร่วมด้วย การขัดกันทางอาวุธที่มีไ้ระหว่างประเทศอาจเกิดขึ้นระหว่างกองทัพของรัฐกับกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีไ้ของรัฐ หรือระหว่างกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธด้วยกันเอง

- **พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2** บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธที่เกิดขึ้นภายในอาณาเขตของ อัครภาคีสัญญาระหว่างกองทัพของรัฐและกองกำลังฝ่ายตรงข้ามหรือกองกำลัง ดิตอาวุธอื่น ซึ่งกระทำการควบคุมพื้นที่ส่วนหนึ่งของอาณาเขตเพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถ ปฏิบัติการทางทหารได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน และเพื่อบังคับใช้ พิธีสารนี้ภายใต้อำนาจ การบังคับบัญชาของผู้รับผิดชอบ (ดูพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 1 วรรค 1) คำจำกัด ความของการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 นั้น แคลกว่าคำจำกัดความของการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศภายใต้ข้อ 3 ร่วม ใน 2 ประเด็น ได้แก่

- 1) ริเริ่มให้มีข้อกำหนดในการควบคุมอาณาเขต โดยกำหนดให้กองกำลังติด อาวุธที่มีใช้ของรัฐต้องมีการควบคุมอาณาเขต เพื่อให้พวกเขา “สามารถ ปฏิบัติการทางทหารได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน และสามารถนำพิธีสาร นี้ไปบังคับใช้ได้”
- 2) พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธระหว่างกองทัพ ของรัฐกับกองกำลังฝ่ายกบฏหรือกองกำลังจัดตั้งดิตอาวุธอื่นๆ และพิธีสาร เพิ่มเติมฉบับที่ 2 นี้ก็ไม่ได้บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธระหว่างกองกำลัง จัดตั้งดิตอาวุธที่มีใช้รัฐด้วยกันเอง ซึ่งต่างจากข้อ 3 ร่วม

ในบริบทนี้ จำต้องตระหนักไว้ว่า พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 “พัฒนาและมีส่วนเสริม” ข้อ 3 ร่วม “โดยปราศจากการดัดแปลงเงื่อนไขการบังคับใช้ที่มีอยู่” (ดูพิธีสารเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 ข้อ 1 วรรค 1) ซึ่งหมายความว่า คำนิยามที่มีขอบเขตนี้เกี่ยวข้องกับ การบังคับใช้พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการขัดกันทางอาวุธที่ไม่ใช่ ระดับระหว่างประเทศโดยทั่วไป

การขัดกันทางอาวุธที่เป็นทั้งแบบระหว่างประเทศและไม่ใช้ระหว่างประเทศ ในเวลาเดียวกัน

ในบางสถานการณ์ การขัดกันทางอาวุธหลายเหตุการณ์อาจเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันและ ภายในอาณาเขตเดียวกันในกรณีเช่นนั้น การแบ่งประเภทการขัดกันทางอาวุธและกฎหมาย ที่นำมาบังคับใช้จะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาท

โดยพิจารณาจากตัวอย่างสมมตินี้ คือ รัฐ ก. มีส่วนในการขัดกันทางอาวุธที่ไม่ใช้ระหว่าง ประเทศกับกองกำลังจัดตั้งดิตอาวุธที่มีใช้ของรัฐ รัฐ ข. เข้าแทรกแซงทางฝั่งกองกำลัง จัดตั้งดิตอาวุธที่มีใช้ของรัฐ ดังนั้นรัฐ ก. และรัฐ ข. จึงมีส่วนในการขัดกันทางอาวุธ ระหว่างประเทศ แต่การขัดกันทางอาวุธระหว่างรัฐ ก. กับกองกำลังจัดตั้งดิตอาวุธยังคง เป็นการขัดกันทางอาวุธที่ไม่ใช้ระดับระหว่างประเทศ ถ้ารัฐ ข. เข้าแทรกแซงทางฝั่งรัฐ ก. ทั้งรัฐ ก. และฝั่งกองกำลังจัดตั้งดิตอาวุธที่มีใช้รัฐ ก. กับรัฐ ข. และฝั่งกองกำลังจัดตั้งดิต อาวุธที่มีใช้รัฐต่างมีส่วนในการขัดกันทางอาวุธที่ไม่ใช้ระหว่างประเทศ

กฎหมายสำคัญที่บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวูรทั้งระดับระหว่างประเทศและมีใช้ระหว่างประเทศ

การขัดกันทางอาวูรระหว่างประเทศ	การขัดกันทางอาวูรที่มีใช้ระหว่างประเทศ
อนุสัญญาเจนีวา 4 ฉบับ	ข้อ 3 ร่วม
พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1	พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2
กฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศสำหรับการขัดกันทางอาวูรระหว่างประเทศ	กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแบบจารีตสำหรับการขัดกันทางอาวูรที่มีใช้ระหว่างประเทศ

กฎหมายสำหรับการขัดกันทางอาวูรที่มีใช้ระหว่างประเทศยังคงมีรายละเอียดน้อยกว่ากฎหมายสำหรับการขัดกันทางอาวูรระดับระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ไม่มีสถานะพลรบหรือเชลยศึกในกฎหมายที่ควบคุมการขัดกันทางอาวูรที่มีใช้ระหว่างประเทศ (ดูคำจำกัดความคำว่า “พลรบ” และ “เชลยศึก” ในคำถามที่ 7) นั่นก็เพราะว่ารัฐไม่ต้องการให้สมาชิกกองกำลังจัดตั้งติดอาวูรที่มีใช้ของรัฐได้รับความคุ้มครองจากการดำเนินคดีทางกฎหมายภายใต้กฎหมายภายในประเทศว่าด้วยการจับอาวูรขึ้นมาต่อสู้ เมื่อพิจารณาถึงหลักอภิปไตยแห่งรัฐและความลัษณะของรัฐที่จะให้กิจการภายในประเทศอยู่ในประมวลกฎหมายระหว่างประเทศ จะเห็นว่าการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ระบบการคุ้มครองในการขัดกันทางอาวูรที่มีใช้ระหว่างประเทศนั้นเป็นเรื่องยาก อย่างไรก็ตามต้องเน้นย้ำว่ากฎหมายจารีตประเพณีซึ่งมักเหมือนกันสำหรับการขัดกันทางอาวูรทุกประเภทค่อยๆ เติบโตขึ้นซึ่งสำคัญระหว่างกฎหมายสนธิสัญญาที่ใช้กับการขัดกันทางอาวูรระหว่างประเทศและกฎหมายที่ใช้กับการขัดกันทางอาวูรที่มีใช้ระหว่างประเทศ

กฎหมายใดบังคับใช้กับความตึงเครียดและความวุ่นวายภายในประเทศ

เหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดจะถูกจัดให้เป็นความตึงเครียดและความวุ่นวายภายในประเทศ (เช่น การจลาจลและความรุนแรงซึ่งเกิดขึ้นในที่ทางไกลและนานๆ จึงเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง) ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม แต่ไม่ถึงระดับการขัดกันทางอาวูร เหตุการณ์เหล่านี้ไม่อาจจัดให้เป็นการขัดกันทางอาวูรได้ เพราะระดับความรุนแรงยังไม่สูงพอ หรือเพราะว่า กลุ่มคนซึ่งหันไปพึ่งความรุนแรงมิได้จัดตั้งเป็นกองกำลังติดอาวูร

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้บังคับใช้กับเหตุการณ์ความรุนแรงซึ่งไม่ถึงระดับการขัดกันทางอาวูร กรณีเหล่านี้มีข้อกำหนดของกฎหมายสิทธิมนุษยชน (ดูคำถามที่ 9) และกฎหมายภายในประเทศกำกับอยู่

6. อนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติม ของอนุสัญญาคืออะไร?

ความเป็นมาของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949

อนุสัญญาเจนีวาว่าด้วยการเยียวยาทหารที่บาดเจ็บหรือป่วยไข้ในกองทัพนานาชาติได้รับการรับรองไปเมื่อ ค.ศ. 1864 ต่อมาอนุสัญญานี้ได้รับการแก้ไขและพัฒนาเมื่อ ค.ศ. 1906 และ ค.ศ. 1929 โดยเมื่อ ค.ศ. 1929 นั้น มีการรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึกอีกฉบับ และต่อมาเมื่อ ค.ศ. 1934 ก็ได้มีการจัดประชุมกาชาดระหว่างประเทศครั้งที่ 15 ขึ้นที่กรุงโตเกียว และที่ประชุมได้รับรองเนื้อหาของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพลเรือนสัญชาติศัตรูในดินแดนของปรปักษ์ หรือปกครองโดยปรปักษ์ ซึ่งอนุสัญญานี้ร่างขึ้นโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ

แต่ว่าเนื้อหาดังกล่าวก็ไม่เกิดผลใดๆ เพราะรัฐต่างๆ ก็ปฏิเสธที่จะเรียกประชุมทางการทูต เพื่อตัดสินใจว่าจะรับรองหรือไม่ ผลก็คือข้อกำหนดต่างๆ ซึ่งอยู่ในฉบับร่างเขียนขึ้นที่ กรุงโตเกียวจึงไม่ถูกนำไปบังคับใช้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐต่างๆ เพิ่งรับรอง อนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ ซึ่งเป็นรากฐานของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ในปัจจุบันเมื่อ ค.ศ. 1949 หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในขณะที่อนุสัญญาเจนีวา 3 ฉบับแรกพัฒนามาจากสนธิฉบับอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 นั้นจึงเป็นการ ร่างขึ้นใหม่ทั้งหมด อนุสัญญาเจนีวาฉบับเป็นสนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ฉบับแรกที่ระบุถึงการคุ้มครองพลเรือนระหว่างการขัดกันทางอาวุธ จำนวนพลเรือนที่เสียชีวิต ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาและรับรองสนธิสัญญา ดังกล่าว

ความเป็นมาของพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1977

อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 นับเป็นอย่างก้าวสำคัญของการพัฒนากฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามหลังการปลดปล่อยอาณานิคม เกิดความจำเป็นที่จะต้อง มีกฎหมายที่เข้ากับสงครามปลดแอก รวมถึงสงครามกลางเมืองซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงสงครามเย็น ไม่เพียงเท่านั้นนักกฎหมายยังเห็นว่าด้วยการทำสงคราม ไม่ได้มีพัฒนาการเลยนับตั้งแต่ ข้อบังคับกรุงเฮก ค.ศ. 1907 เนื่องจากการแก้ไขอนุสัญญาเจนีวาอาจทำให้ความก้าวหน้า บางประการเมื่อ ค.ศ. 1949 ต้องตกอยู่ในอันตรายได้ ดังนั้น จึงมีการตัดสินใจรับรอง เนื้อหาใหม่ในรูปแบบพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา เมื่อ ค.ศ. 1977

ต่อมามีการรับรองพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เมื่อ ค.ศ. 2005 ซึ่งตราสาร นี้ให้ความสำคัญต่อเครื่องหมายกาชาดเพิ่มเติม นั่นคือ กรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีแดงและแฉง บนพื้นขาว ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนาม “คริสตัลแดง” เครื่องหมายกาชาดเพิ่มเติมใหม่นี้ เป็นเพียงการเพิ่มทางเลือก มิได้หมายความว่าแทนเครื่องหมายกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดง กว่าเครื่องหมายใหม่จะออกมาเป็นรูปเป็นร่างและได้ชื่อเช่นนี้ต้องผ่านกระบวนการคัดเลือก อันยาวนาน จุดประสงค์ก็เพื่อทำให้เครื่องหมายใหม่นี้ปราศจากนัยยะทางการเมือง ศาสนา และนัยยะอื่นๆ และเป็นเครื่องหมายที่นำมาใช้กันได้ทั่วโลก (ดูคำถามที่ 13)

เนื้อหาในอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติม

อนุสัญญาเจนีวา คุ่มครองปัจเจกชนทุกคนหรือกลุ่มปัจเจกชนทุกกลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือยุติการมีส่วนร่วมในการขัดกันทางอาวุธ ดังนี้

- อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 คุ่มครองทหารที่บาดเจ็บและป่วยไข้บนบก รวมถึงสมาชิกหน่วยบริการทางการแพทย์ของกองทัพ
- อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 2 คุ่มครองบุคลากรทางทหารที่บาดเจ็บ ป่วยไข้ และเรืออับปางในทะเล รวมถึงสมาชิกหน่วยบริการทางการแพทย์ของกองทัพเรือ
- อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 คุ่มครองเชลยศึก
- อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 คุ่มครองพลเรือน เช่น
 - พลเรือนต่างชาติในดินแดนของฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง รวมถึงผู้ลี้ภัย
 - พลเรือนในดินแดนที่ถูกยึดครอง
 - พลเรือนที่ถูกคุมขังหรือควบคุมตัว
 - บุคลากรทางการแพทย์ ศาสนา และหน่วยป้องกันภัยพลเรือน

ข้อ 3 ร่วมให้ความคุ้มครองขั้นต่ำในการขัดกันทางอาวุธที่มีไประหว่างประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงมาตรฐานขั้นต่ำที่คู่พิพาทต้องยึดถืออยู่ตลอดเวลา กฎซึ่งมีอยู่ในข้อ 3 ร่วมถือว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณี (ถูกรวบ)

พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มีส่วนเสริมความคุ้มครองที่อนุสัญญาเจนีวา 4 ฉบับว่าด้วยการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศให้ไว้ ตัวอย่างเช่น การให้ความคุ้มครองแก่พลเรือนที่บาดเจ็บ ป่วยไข้ และเรืออับปาง และบุคลากรทางการแพทย์ฝ่ายพลเรือน นอกจากนี้ยังมีกฎว่าด้วยพันธกรณีในการค้นหาผู้สูญหาย และให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่พลเรือน บุคคลทั้งปวงได้รับหลักประกันขั้นพื้นฐานไม่ว่าจะมีสถานะอย่างไร ไม่เพียงเท่านั้น พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ยังได้ประมวลกฎหมายหลายข้อว่าด้วยการคุ้มครองประชากรพลเรือนจากผลกระทบของสงครามเอาไว้ด้วย

พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ได้รับการพัฒนาและเพิ่มเติมจากข้อ 3 ร่วม และมีผลบังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธที่ไม่ไประหว่างประเทศระหว่างกองกำลังติดอาวุธของรัฐกับ “กองกำลังติดอาวุธฝ่ายกบฏ หรือกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธอื่นซึ่งกระทำการควบคุมส่วนหนึ่งของอาณาเขตเพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถปฏิบัติการทางทหารได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน (ดูคำถามที่ 5 เรื่องเงื่อนไขในการนำพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ไปบังคับใช้) พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 เพิ่มเติมความคุ้มครองขึ้นไปจากมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งมีอยู่ในข้อ 3 ร่วม โดยรวมเอาข้อห้ามในการจู่โจมพลเรือนโดยตรง การลงโทษแบบเหมารวม การก่อการร้าย การข่มขืน การบังคับให้ค้าประเวณีและการกระทำอนาจาร การใช้งานเยี่ยงทาสและการปล้นสะดมเอาไว้ด้วย ทั้งยังมีกฎว่าด้วยการปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งถูกพรางกาย

ข้อ 3 รวม

ในกรณีที่มีการขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศเกิดขึ้นในดินแดนของอำครภาคี ผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายที่มีส่วนในความขัดแย้งต่างมีพันธกรณีในการนำบทบัญญัติดังต่อไปนี้ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำไปบังคับใช้

1) บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในสงคราม รวมทั้งทหารซึ่งได้วางอาวุธและผู้ที่ไม่สามารถรบเนื่องจากการป่วยไข้ บาดเจ็บ ถูกคุมขัง หรือด้วยสาเหตุอื่นๆ ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมในทุกสถานการณ์ โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา หรือศรัทธา เพศ ขาดิกำเนิดหรือความมั่งคั่ง หรือการแบ่งแยกด้วยเหตุผลอื่นใด

เพื่อบรรลววัตถุประสงค์นี้ ห้ามมิให้กระทำการต่อไปนี้ต่อบุคคลที่กล่าวถึงข้างต้นในทุกเวลาและสถานที่ ได้แก่

- ก. ใช้ความรุนแรงต่อชีวิตและต่อบุคคล โดยเฉพาะการฆาตกรรมทุกรูปแบบ การทำใหพิการ การปฏิบัติที่เหยียดแียดและทารุณ
- ข. จับเป็นตัวประกัน
- ค. ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการทำให้เสียเกียรติและลดค่าความเป็นมนุษย์
- ง. กำหนดบทลงโทษและประหารชีวิต โดยปราศจากคำพิพากษาของศาลในระบบปกติ ซึ่งเป็นการละเลยสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่อารยชนยอมรับ

2) ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและป่วยไข้ต้องได้รับการเคลื่อนย้ายและดูแลรักษา

- องค์การด้านมนุษยธรรมที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เช่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศอาจเสนอบริการด้านการบรรเทาทุกข์แก่ฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง
- ฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งควรพยายามจัดให้มีการทำข้อตกลงพิเศษเพื่อนำข้อกำหนดบางส่วนหรือทั้งหมดในอนุสัญญาปัจจุบันมาบังคับใช้
- การนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสถานะทางกฎหมายของฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง

7. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ คุ้มครองใครบ้าง?

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อการขัดกันทางอาวุธทุกคน ทั้งพลเรือนและพลรบที่ได้วางอาวุธ ซึ่งความคุ้มครองนั้นต่างกันไปและขึ้นอยู่กับว่าบุคคลดังกล่าวเป็นพลรบหรือพลเรือน

การขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ

พลเรือน

พลเรือนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองใน 2 สถานการณ์ ได้แก่

- 1) ความคุ้มครองทั่วไปจากอันตรายที่เกิดจากสงคราม (ดูคำถามที่ 11) พลเรือนหมายถึง บุคคลใดก็ตามที่ไม่ใช่พลรบ (ดูคำจำกัดความของ “พลรบ” ด้านล่าง) ต้องไม่ตกเป็น เป้าโจมตี ยกเว้นพลเรือนที่มีส่วนร่วมโดยตรงในสงคราม ตัวอย่างเช่น ถืออาวุธต่อสู้กับศัตรู ในกรณีเช่นนั้นพวกเขาอาจตกเป็นเป้าโจมตีได้ แต่ก็เพียงในช่วงที่พวกเขา มีส่วนร่วมในสงครามโดยตรงเท่านั้น (ดูคำถามที่ 11)

- 2) พลเรือนเป็นผู้ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศก็ต่อเมื่อตกอยู่ภายใต้การควบคุมของภาคีของความขัดแย้ง ภายใต้เงื่อนไขดังนี้
- ไม่ใช่พลเรือนของรัฐศัตรูนี้
 - ไม่ใช่พลเรือนของพันธมิตรของรัฐศัตรูนี้ (นอกจากว่ารัฐทั้งสองนี้มิได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตแบบปกติ)
 - ไม่ใช่พลเรือนของรัฐที่เป็นกลาง เช่น รัฐที่มีได้เป็นประักษ์ (นอกจากว่ารัฐทั้งสองได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตแบบปกติ) อย่างไรก็ตาม เมื่ออยู่ในดินแดนที่ถูกยึดครอง พลเรือนของรัฐที่เป็นกลางเป็นผู้ที่ได้รับการคุ้มครองเสมอ

เหตุผลที่พลเรือนเหล่านี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐของตนเองอีกต่อไป โดยเนื่องจากรัฐกำลังทำสงครามกับรัฐซึ่งพวกเขาตกอยู่ใต้อำนาจและรัฐของตนไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐนั้น และมีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองพลเรือนจากการกระทำตามอำเภอใจของฝ่ายตรงข้ามเนื่องจากความภักดีของพลเรือนต่อมาตุภูมิ

พลเรือนที่ได้รับการคุ้มครองมีสิทธิได้รับการเคารพอชีวิต ศักดิ์ศรี สิทธิส่วนบุคคล และความเชื่อทางการเมือง ศาสนาและอื่นๆ พวกเขาต้องไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกปฏิบัติด้วยความโหดร้าย ไม่ถูกลงโทษทางกาย และต้องได้รับการคุ้มครองจากความรุนแรงหรือการแค้น

พลเรือนตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอย่างยิ่งเมื่อกองทัพของศัตรูเข้ายึดครองพื้นที่ หรือเมื่อพวกเขาถูกคุมขังอันเป็นผลจากการขัดกันทางอาวุธ ผู้ที่ยึดครองมีหน้าที่ในการจัดหาอาหารและยาให้แก่พลเรือนที่ได้รับการคุ้มครองในดินแดนที่เข้าไปยึดครอง ห้ามมิให้มีการส่งกลับและการบังคับให้ย้าย และยังห้ามมิให้มีการยึดทรัพย์สิน กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีกฎหมายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองพลเรือนซึ่งถูกพรากเสรีภาพ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ระหว่างถูกคุมขัง หลักประกันในกระบวนการยุติธรรมซึ่งพวกเขามีสิทธิได้รับ รวมถึงการปล่อยตัว (ดูคำถามที่ 10)

พลรบที่ไม่อาจสู้รบได้

แม้ว่าจะได้รับการคุ้มครองจากการบาดเจ็บที่เกินขนาดหรือความทุกข์ทรมานที่ไม่จำเป็น พลรบไม่ได้รับการคุ้มครองจากผลกระทบจากสงคราม (ดูคำถามที่ 12) ดังนั้นจึงอาจถูกโจมตี เว้นแต่จะไม่สามารถรบอีกต่อไป

ตามคำจำกัดความแล้ว สมาชิกทุกคนของกองกำลังติดอาวุธของฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง (ยกเว้นบุคลากรทางการแพทย์และศาสนา) ถือเป็นพลรบ กองทัพของแต่ละฝ่ายประกอบด้วยกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธ กลุ่มและหน่วยที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้รับผิดชอบต่อการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชา (ดูพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 43 วรรค 1 และ 2 รวมถึง

การศึกษาเรื่องกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ กฎข้อที่ 3 และ 4) โดยปกติแล้วกองทัพจะรวมถึง สมาชิกของกองกำลังติดอาวุธปกติด้วย และยังรวมถึงสมาชิกทหารกองหนุนและหน่วย อาสาสมัคร (รู้จักกันในนาม “กองกำลังทหารนอกแบบ”) รวมทั้งสมาชิกของขบวนการต่อต้านจัดตั้ง

อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 เข้มงวดมากกว่าพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และมีการระบุ เงื่อนไขเพิ่มเติมในการพิจารณาว่า สมาชิกของกองกำลังทหารนอกแบบและขบวนการ ต่อต้านควรได้รับสถานะเชลยศึกหรือไม่

พลรบจะมีสถานะเป็นผู้ที่ไม่อาจสู้รบต่อไปได้ก็ต่อเมื่อตกอยู่ใต้อำนาจของศัตรู เมื่อแสดง ความจำนองอย่างชัดเจนว่ายอมจำนน หรือเมื่อบาดเจ็บหรือป่วยไข้ถึงขั้นที่ไม่สามารถ ป้องกันตัวเองอีกต่อไป เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่กล่าวไป พลรบเหล่านี้จะเป็นผู้อยู่นอก วงการขัดกันทางอาวุธหากยุติหน้าที่ที่เป็นปรักษ์และไม่พยายามหลบหนี พลรบต้องได้รับ การเคารพและการคุ้มครองทันทีที่ไม่อาจสู้รบได้

ไม่เพียงเท่านั้น เมื่อพลรบตกอยู่ใต้อำนาจของฝ่ายศัตรูเนื่องจากถูกจับ ยอมจำนน การ ยอมแพ้หมู่ หรือเหตุผลอื่น พวกเขาจะมีสถานะเป็นเชลยศึก เมื่อเป็นเช่นนั้นฝ่ายตรงข้าม ไม่สามารถประหารหรือลงโทษพลรบเหล่านี้เพราะเหตุมีส่วนร่วมโดยตรงในการขัดกัน ทางอาวุธ ความจริงแล้วพลรมมีสิทธิที่จะร่วมรบและยังได้รับการคุ้มครองจากโทษประหาร อันเนื่องมาจากการกระทำอันเป็นปรักษ์ของพวกเขาด้วย อย่างไรก็ตาม ถ้าพวกเขา ประกอบอาชญากรรมสงคราม พวกเขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น (ดูคำถำมที่ 19)

เชลยศึกมีสิทธิได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมและด้วยความเคารพต่อชีวิต ศักดิ์ศรี สิทธิส่วนบุคคล รวมถึงความเชื่อทางการเมือง ศาสนา และความเชื่ออื่นๆ ต้องไม่มีการ ทรมาน การปฏิบัติอย่างโหดร้ายหรือการลงโทษทางร่างกาย และพวกเขาจะต้องได้รับ การคุ้มครองจากการกระทำที่รุนแรงหรือแค้นทุกรูปแบบ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่าง ประเทศประกอบด้วยกฎที่ละเอียดซึ่งคุ้มครองเชลยศึก โดยเฉพาะในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ ที่คุ้มขัง หลักประกันในกระบวนการยุติธรรมซึ่งพวกเขามีสิทธิได้รับ ไปจนถึงการปล่อยตัว และการส่งกลับประเทศ (ดูคำถำมที่ 10)

การขัดกันทางอาวุธที่มีไระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้กล่าวถึงประเภทของบุคคลอย่างเฉพาะเจาะจง ในส่วนที่เป็นการขัดกันทางอาวุธที่มีไระหว่างประเทศ นั่นเป็นเพราะว่ารัฐไม่ต้องการให้ สถานะ ‘พลรบ’ แก่สมาชิกกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธ อันจะนำมาซึ่งสิทธิการมีส่วน โดยตรงในสงคราม ดังนั้นข้อ 3 ร่วมและพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 จึงระบุเอาไว้เพียงว่า ทุกคนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำสงคราม หรือยุติการมีส่วนร่วมแล้วเป็นผู้มีสิทธิได้รับ การคุ้มครองเช่นนี้ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงสามารถคุ้มครองพลเรือน

และผู้ซึ่งยุติการมีส่วนร่วมในสงครามโดยตรง เนื่องจากไม่มีสถานะ “พลรบ” ในการขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศ จึงไม่มีสถานะเชลยศึกเช่นกัน ซึ่งหมายความว่าสมาชิกของกองกำลังติดอาวุธที่มีไชของรัฐที่จับอาวุธขึ้นสู่อำนาจถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายภายในประเทศได้

ความคุ้มครองสำหรับผู้บาดเจ็บ ป่วยไข้ และเรืออับปาง และผู้ให้บริการทางการแพทย์

ผู้บาดเจ็บ ป่วยไข้ และเรืออับปาง ไม่ว่าจะมิมีสถานะใด มีสิทธิได้รับการคุ้มครองฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งจะต้องทำการค้นหา เคลื่อนย้าย และดูแลรักษาบุคคลซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ครอบครองอยู่ โดยบุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งสถานพยาบาล ยานพาหนะ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ จะต้องได้รับการเคารพและคุ้มครองในทุกสถานการณ์ พร้อมกันนี้ เครื่องหมายกาชาด เลี้ยววงเดือนแดง และคริสตัสแดงบนพื้นขาว เป็นเครื่องหมายพิเศษอันเด่นชัดที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลหรือวัตถุเหล่านั้น ต้องได้รับการคุ้มครอง (ดูคำถามที่ 13)

การคุ้มครองเป็นพิเศษ: เด็กและสตรี

ในระหว่างการขัดกันทางอาวุธ บุคคลบางประเภท เช่น เด็กและสตรี มีความต้องการจำเพาะและความต้องการนั้นจะต้องได้รับการเคารพและคุ้มครองเป็นพิเศษ

เด็กจะต้องได้รับการดูแลและช่วยเหลือในสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับ และต้องมีการใช้มาตรการทั้งหมดเท่าที่เป็นไปได้เพื่อการป้องกันไม่ให้เด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในสงคราม และเพื่อให้มั่นใจว่าพวกเขาจะไม่ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว หากพวกเขาต้องกำพร้าหรือพลัดพรากจากครอบครัวระหว่างการเกิดการขัดกันทางอาวุธ การทำนุบำรุงและควรได้รับการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจทางศาสนา ในทุกสถานการณ์ เด็กซึ่งถูกพรากอิสรภาพจะต้องได้รับการคุ้มครองแยกจากผู้ใหญ่ ยกเว้นบุคคลในครอบครัวในส่วนที่จัดสรรสำหรับครอบครัว โดยเฉพาะบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เมื่อกระทำความผิดทางอาญาจะต้องไม่ต้องโทษประหารชีวิต

ความต้องการในด้านความช่วยเหลือ สุขภาพ และความคุ้มครองเป็นพิเศษของสตรีที่ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธจะต้องได้รับการเอาใจใส่ สตรีมีครรภ์และแม่วัยยังน้อยจะต้องได้รับการปฏิบัติดูแลเป็นพิเศษ ข้อห้ามเรื่องความรุนแรงทางเพศมีผลบังคับใช้ต่อชายและหญิงอย่างเท่าเทียม แต่มักจะเป็นผู้หญิงที่ต้องทนทุกข์จากความรุนแรงทางเพศซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการขัดกันทางอาวุธ ดังนั้น สตรีจึงต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษจากความรุนแรงทางเพศทุกรูปแบบ เช่น โดยการแยกจากผู้ชาย ยกเว้นในบริเวณที่พักอาศัยเป็นครอบครัว นอกจากนั้นสตรียังต้องอยู่ภายใต้การดูแลโดยตรงจากเจ้าหน้าที่หญิงไม่ใช่เจ้าหน้าที่ชาย

การรับรองขั้นพื้นฐานไม่จำกัดสถานะ

นอกจากการคุ้มครองที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังให้การรับรองขั้นพื้นฐานบางประการที่มีผลบังคับใช้กับทุกคนที่ไม่ได้ทำการขัดกันทางอาวุธ ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ในสถานะใด (พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 75 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 4)

บุคคล เกียรติยศ ความเชื่อ และการปฏิบัติทางศาสนาของบุคคลทั้งหลายเหล่านั้นจะต้องได้รับการเคารพ และการกระทำดังต่อไปนี้เป็นสิ่งต้องห้ามในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะกระทำโดยพลเรือนหรือเจ้าหน้าที่ทหาร ได้แก่

ก. ความรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพ และสุขภาวะทางร่างกายและจิตใจของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

- การฆาตกรรม
- การทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- การลงโทษทางกาย
- การทำให้พิการ

ข. การกระทำที่รุนแรงต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการปฏิบัติที่ทำให้เสื่อมเสียเกียรติและลดค่าความเป็นมนุษย์ การข่มขืน การบังคับค้าประเวณี และการกระทำอนาจารทุกรูปแบบ

ค. การจับเป็นตัวประกัน

ง. การลงโทษแบบเหมารวม

จ. การขู่ว่าจะกระทำการรุนแรงซ้ำ

ท้ายสุดนี้ การรับรองขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสิทธิของทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาชุนี้นี้ยังรวมถึงหลักประกันทางศาลและการพิจารณาคดีอีกด้วย (พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 75 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 6)

8. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ มีพันธผูกพันใครบ้าง?

สนธิสัญญาและกฎจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศผูกมัดภาคีทั้งหมดในการขัดกันทางอาวุธไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีใช้ของรัฐบาลจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีผลบังคับใช้กับภาคีทั้งหมดตลอดเวลา ไม่ว่าจะทำให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือไม่ก็ตาม

รัฐและพันธกรณี

มีเพียงรัฐเท่านั้นที่สามารถเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาระหว่างประเทศเช่น อนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา นับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2013 อนุสัญญาเจนีวามีรัฐภาคีจำนวน 195 รัฐ การที่เกือบทุกประเทศทั่วโลกได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญานี้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำคัญของตัวอนุสัญญา นับตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2014 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มีรัฐภาคีทั้งสิ้นจำนวน 173 รัฐ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 มีจำนวน 167 รัฐ และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 3 มีจำนวน 66 รัฐ

กองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีใช้ของรัฐและพันธกรณี

หากรัฐที่กลุ่มตั้งอยู่เป็นภาคีในสนธิสัญญา กองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีใช้ของรัฐก็มีพันธกรณีตามข้อ 3 ร่วมและพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (หากเข้าเงื่อนไขการบังคับใช้ ดูคำถามที่ 5) ในฐานะคู่พิพาทในการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศ แต่ไม่ว่าจะอย่างไรพวกเขาก็ถูกผูกมัดโดยกฎจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระดับระหว่างประเทศอยู่ดี

ขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติ

ขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติซึ่งต่อสู้กับการปกครองอาณานิคมและการยึดครองโดยชาวต่างชาติ รวมทั้งต่อสู้กับระบอบการปกครองเหยียดสีผิว อันเป็นการใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองของประชาชนที่พวกเขาเป็นตัวแทนอาจนำอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ไปบังคับใช้ได้ (เช่น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันทางอาวุธระดับระหว่างประเทศ) ด้วยการส่งสารแต่เพียงฝ่ายเดียวถึงผู้เก็บรักษาสันติสัญญา เช่น สภาสหพันธรัฐแห่งสวิตเซอร์แลนด์ (พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 1 วรรค 4 และข้อ 96 วรรค 3)

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศใช้กับการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพซึ่งดำเนินการโดยหรือภายใต้การอุปถัมภ์ของสหประชาชาติหรือไม่

ด้วยความที่การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพนั้นมีหลายแง่มุม อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่บุคลากรปฏิบัติงานก็ยากและมีความรุนแรงยิ่งกว่าเคย กองกำลังนานาชาติที่ได้รับการมอบภารกิจจึงมีแนวโน้มที่จะใช้กำลังมากขึ้น ในสถานการณ์เช่นนั้น การตั้งคำถามต่อความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงสมควรยิ่ง

ประเด็นเรื่องความสามารถในการบังคับใช้ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศต่อกองกำลังนานาชาติถูกเพิกเฉยมาเป็นเวลานาน โดยมักจะอ้างกันว่ากองกำลังสหประชาชาติไม่อาจนับเป็นภาคีในการขัดกันทางอาวุธได้ ดังนั้นจึงไม่ถูกผูกมัดด้วยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ นอกจากนั้นยังมีการกล่าวว่า กองกำลังนานาชาติซึ่งได้รับการประทับตราความชอบธรรมระดับนานาชาตินั้นควรถือว่าเป็นกลาง ยุติธรรม และปราศจากการแบ่งแยก เพราะเป้าหมายเดียวของกองกำลังคือ การคืนและรักษาสันติภาพและความปลอดภัยของโลก

อย่างไรก็ตาม มุมมองต่อประเด็นเช่นนี้ปราศจากการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างความชอบธรรมในการก่อสงคราม (jus ad bellum) กับกฎหมายมนุษยธรรม (jus in bello) การนำกฎหมายมนุษยธรรมไปใช้กับกองกำลังนานาชาติจะต้องได้รับการพิจารณาบนพื้นฐานข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับกลุ่มอื่นๆ โดยไม่คำนึงถึงอาณาตติระหว่างประเทศที่มอบหมายให้แก่กองกำลังนานาชาติโดยคณะมนตรีความมั่นคงและคำเรียกกล่าวฝ่ายตรงข้าม

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ จะมีผลบังคับใช้ต่อกองกำลังนานาชาติเมื่อกองกำลังได้เข้ามาเป็นคู่พิพาทในการขัดกันทางอาวุธ ไม่ว่าจะระดับระหว่างประเทศหรือไม่ใช่ ดังนั้นตามกฎหมายแล้ว เมื่อกองกำลังนานาชาติสู้รบกับกองทัพแห่งรัฐ ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งใช้กับการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ เมื่อพวกเขาสู้รบกับกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธกลุ่มหนึ่งหรือมากกว่า ก็จะต้องอยู่ใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งใช้กับการขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศ

ปฏิบัติการรักษาสันติภาพและปฏิบัติการบังคับให้เกิดสันติภาพ

ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การรักษาสันติภาพและปฏิบัติการบังคับให้เกิดสันติภาพ

วัตถุประสงค์ของปฏิบัติการรักษาสันติภาพ คือ เพื่อให้เกิดความเคารพต่อข้อตกลงหยุดยิงและเส้นแบ่งเขต และเพื่อสรุปข้อตกลงถาวรอย่างถาวร โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาขอบเขตของปฏิบัติการรักษาสันติภาพได้ขยายกว้างขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจอื่นๆ ด้วย เช่น การกำกับดูแลการเลือกตั้ง การสนับสนุนการบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรม และการเตรียมการให้ความช่วยเหลือในกระบวนการปรองดองแห่งชาติ ทั้งนี้สมาชิกของกองกำลังรักษาสันติภาพจะได้รับอนุญาตให้ใช้กำลังเพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันตัวเองเท่านั้น และปฏิบัติการต่างๆ นั้นจะต้องได้รับความยินยอมของภาคีที่เกี่ยวข้องเสียก่อน

ปฏิบัติการบังคับให้เกิดสันติภาพ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติ หมวดที่ 7 จะดำเนินการโดยกองกำลังสหประชาชาติหรือโดยรัฐ กลุ่มรัฐ หรือองค์กรส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ได้รับคำเชิญจากรัฐที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมายจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ กองกำลังเหล่านี้จะได้รับการฝึกให้ทำการขัดกันทางอาวุธ และได้รับอนุญาตให้ใช้มาตรการบีบบังคับเพื่อดำเนินการตามคำสั่งที่ได้รับให้บรรลุ อีกทั้งไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ความแตกต่างระหว่างปฏิบัติการทั้ง 2 ประเภทเริ่มปรากฏไม่ชัดเจน เนื่องจากปฏิบัติการเพื่อสันติภาพมักดำเนินการในลักษณะที่เป็นทั้งปฏิบัติการรักษาสันติภาพและปฏิบัติการบังคับให้เกิดสันติภาพ ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันจึงนิยมใช้คำที่มีความหมายกว้างๆ อย่าง “ปฏิบัติการสนับสนุนสันติภาพ” และ “ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ” มากกว่า

อาณัติของการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพและชื่อที่เรียกขานว่า การรักษาสันติภาพหรือการบังคับให้เกิดสันติภาพ ไม่มีผลต่อการนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไปบังคับใช้ ซึ่งพิจารณาบนพื้นฐานความจริงว่าเข้าตามเกณฑ์ต่างๆ ของการขัดกันทางอาวุธตามบทบัญญัติในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะข้อ 2 และ 3 หรือไม่

พันธกรณีในการเคารพและทำให้เกิดความเคารพต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
ไม่เพียงแต่ภาคีในการขัดกันทางอาวุธที่มีพันธกรณีตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รัฐทุกรัฐและประชาคมโลกทั้งหมดจะต้อง “เคารพและทำให้เกิดความเคารพ” ต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วย

ข้อ 1 ร่วม กล่าวไว้ว่า “อัครภาคีผู้ทำสัญญาจะเคารพและกระทำการเพื่อให้เกิดการเคารพอนุสัญญาซึ่งบังคับให้อยู่ในปัจจุบันในทุกสถานการณ์” (ดูพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 1 วรรค 1)

พันธกรณีของฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งที่จะต้องให้ความเคารพและกระทำการเพื่อให้เกิดความเคารพมีอยู่ในกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเช่นกัน (ดูการศึกษาว่าด้วยกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ กฎข้อที่ 139)

- “ให้ความเคารพ” หมายความว่า ภาคีในสนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะต้องนำสนธิสัญญาเหล่านี้ไปใช้ด้วยความสุจริตใจ
- “กระทำการเพื่อให้เกิดการเคารพ” มีความหมายที่กว้างกว่า กล่าวคือ รัฐภาคีของสนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะมีส่วนในความขัดแย้งหรือไม่ รวมถึงประชา สังคมโลกทั้งหมด จะต้องดำเนินการทุกขั้นตอนเท่าที่เป็นไปได้เพื่อให้มั่นใจว่า ทุกคนเคารพกฎ โดยเฉพาะฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง

การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมเป็นหน้าที่ของใคร

รัฐมีพันธกรณีทางกฎหมายในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา ดังนี้

“อัครภาคีผู้ทำสัญญา จะดำเนินการเผยแพร่เนื้อหาของอนุสัญญาที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันให้เป็นที่รับรู้กันในประเทศตนอย่างกว้างขวางเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งในยามสงบและยามสงคราม และจะดำเนินการเพื่อให้มีการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวในกำหนดการทางทหาร และพลเรือนหากเป็นไปได้ เพื่อให้หลักการของอนุสัญญาเป็นที่รู้จักในหมู่พลเรือนทั้งปวง โดยเฉพาะกองกำลังต่อสู้ติดอาวุธ บุคลากรทางการแพทย์และอนุศาสนาจารย์” (อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 และ 2 ข้อ 47 และ 48 ตามลำดับ และอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 และ 4 ข้อ 127 และ 144 ตามลำดับ)

“อัครภาคีผู้ทำสัญญา จะดำเนินการเผยแพร่เนื้อหาของอนุสัญญาและพิธีสารฉบับนี้ให้เป็นที่รับรู้ในประเทศตนอย่างกว้างขวางเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งในยามสงบและยามสู้รบ และจะดำเนินการเพื่อให้มีการศึกษาเนื้อหาในกำหนดการเรียนการสอนทางทหาร และส่งเสริมให้เกิดการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวในหมู่ประชาชนพลเรือน เพื่อให้กองทัพและประชาชนพลเรือนรู้จักตราสารเหล่านี้” (พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 83)

“พิธีสารฉบับนี้จะต้องได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางเท่าที่จะเป็นไปได้” (พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 19)

9. ข้อแตกต่างระหว่างกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนคืออะไร?

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศคืออะไร

กฎหมายสิทธิมนุษยชน คือชุดกฎหมายระหว่างประเทศ โดยถือกำเนิดจากสนธิสัญญาหรือจารีตประเพณีบนพื้นฐานที่ว่าปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลสามารถคาดหวังและ/หรืออ้างสิทธิบางประการซึ่งต้องได้รับความเคารพและคุ้มครองโดยรัฐ เนื้อหามาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศตั้งอยู่บนหลักการและแนวทางที่ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากสนธิสัญญาจำนวนมาก (“กฎหมายอย่างอ่อน”)

สนธิสัญญาหลักด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชน มีดังต่อไปนี้

ก. ตราสารระดับสากล

- อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษความผิดอาญาฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ค.ศ. 1948
- อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966
- อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979
- อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานและสมาชิกครอบครัว ค.ศ. 1999
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ. 2006
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006

ข. ตราสารระดับภูมิภาค

- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ค.ศ. 1950
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา ค.ศ. 1969
- กฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชน ค.ศ. 1981

องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเพื่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเป็นผู้กำกับดูแลสนธิสัญญาเหล่านี้

ในขณะที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนได้ต่างพัฒนาแตกต่างกันไป แต่สนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนบางฉบับก็ยังมีข้อบังคับจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รวมอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกเก็บของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเด็กในการขัดกันทางอาวุธ และอนุสัญญาว่าด้วยการบังคับให้บุคคลสูญหาย

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเป็น ประมวลกฎหมายระหว่างประเทศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายบางประการ ที่เหมือนกัน ทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนต่าง พยายามที่จะให้การคุ้มครองชีวิต สุขภาพ และศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล แม้ว่ามาจาก ต่างมุมมอง ซึ่งเป็นเหตุผลว่า ทำไมสาระสำคัญของกฎบางข้อจึงมีความคล้ายกันทั้งที่เส้น ทางการพัฒนานั้นต่างกันมาก ตัวอย่างเช่น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและ กฎหมายสิทธิมนุษยชนห้ามมิให้มีการทรมานหรือการปฏิบัติอย่างโหดเหี้ยม กำหนดสิทธิ ขึ้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่ต้องผ่านการพิจารณาความอาญา ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ ประกอบด้วยบทบัญญัติสำหรับการคุ้มครองสตรีและเด็ก และกำกับดูแลประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลและการเข้าถึงอาหาร อย่างไรก็ตาม ทั้งสอง กฎหมายก็มีความแตกต่างที่สำคัญ ทั้งที่มา ขอบเขตของการนำไปบังคับใช้ องค์การที่นำไป บังคับใช้ และความแตกต่างอื่นๆ

ความเป็นมา

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งมีจุดกำเนิดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้รับการประมวล เมื่อครั้งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วยการโน้มน้าวของอังรี ดูนังต์ บิดาผู้ก่อตั้งคณะกรรมการ กาชาดระหว่างประเทศ (ดูคำถามที่ 6) กฎหมายสิทธิมนุษยชนเป็นประมวลกฎหมายที่ใหม่กว่า อันมีที่มาจากการประกาศสิทธิมนุษยชนแห่งชาติบางฉบับ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิด ของยุคเรืองปัญญา หรือ the Enlightenment (เช่น คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776 และคำประกาศแห่งสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789) กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพิ่งถือกำเนิดขึ้นในฐานะกฎหมายระหว่างประเทศแขนงหนึ่งภาย หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้อำนาจการของสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) ค.ศ. 1948 ให้ คำจำกัดความกฎหมายสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก ที่ประชุม สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติที่ไม่มีการผูกมัดทางกฎหมาย และในปี ค.ศ. 1966 นี้เองที่ปฏิญญาสากลนี้ได้รับการแปลงให้เป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน นั่นคือกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ดูกรอบ)

ขอบเขตการบังคับใช้ชั่วคราว

ขณะที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศใช้กับการขัดกันทางอาวุธโดยเฉพาะ (ดูคำถาม ที่ 5) แต่กฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นจะมีผลบังคับใช้ในทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นในยามสงบหรือ ยามเกิดการขัดกันทางอาวุธ อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนต่างจากกฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศตรงที่บางฉบับอนุญาตให้รัฐบาลสามารถละพันธกรณีบาง ประการระหว่างเหตุฉุกเฉินสาธารณะที่เป็นอันตรายต่อชีวิตคนในชาติ

อย่างไรก็ตาม การละเว้นนั้นต้องมีความจำเป็นและเป็นสัดส่วนต่อความวิกฤติ อีกทั้งต้องไม่นำมาใช้โดยเลือกปฏิบัติ และต้องไม่ขัดแย้งกับกฎอื่นๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่ห้ามละเว้นสิทธิมนุษยชนบางประการ ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต ข้อห้ามมิให้มีการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และย่ำยีศักดิ์ศรี ข้อห้ามมิให้มีทาสและการเป็นขี้รับใช้และข้อห้ามมิให้มิกฎหมายอาญาที่มีผลย้อนหลัง

ขอบเขตการบังคับใช้ทางกายภาพ

ความแตกต่างสำคัญอีกประการหนึ่งระหว่างกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนคือ การมีสภาพบังคับนอกอาณาเขต กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งกำกับดูแลการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้นอกอาณาเขต ไม่ได้เป็นประเด็นของการถกเถียง เนื่องจากวัตถุประสงค์คือ เพื่อกำกับความประพฤติของรัฐหนึ่งหรือมากกว่าที่มีส่วนในการขัดกันทางอาวุธในดินแดนของผู้อื่น และรวมถึงการขัดกันทางอาวุธที่มีไ้ระหว่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะนอกอาณาเขตอยู่ด้วย ภาควิชาในความขัดแย้งนั้นๆ ไม่อาจละทิ้งพันธกรณีต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เมื่อความขัดแย้งลุกลามข้ามดินแดนของรัฐใดรัฐหนึ่ง แม้จะมีผู้คัดค้านที่มีชื่อจำนวนหนึ่ง แต่ก็เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า กฎหมายสิทธิมนุษยชนมีผลบังคับใช้นอกอาณาเขตตามคำตัดสินของศาลระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดขอบเขตการบังคับใช้ที่จำเพาะเจาะจงยังไม่มี โดยทั่วไปแล้วองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนยอมรับการมีผลบังคับใช้นอกอาณาเขตของกฎหมายสิทธิมนุษยชน เมื่อรัฐมีอำนาจเหนืออาณาเขตใดๆ (เช่นการยึดครอง) หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (เช่นการคุมขัง) แต่กฎหมายที่มาจากคำตัดสินของผู้พิพากษาเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นยังไม่มีข้อสรุปในเรื่องของการบังคับใช้บรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชนที่ควบคุมการใช้กำลังนอกอาณาเขต

ขอบเขตการบังคับใช้ในแง่บุคคล

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมุ่งหมายที่จะคุ้มครองบุคคลซึ่งไม่มีส่วนหรืออยู่การมีส่วนในสงคราม กฎหมายนี้คุ้มครองพลเรือนและพลรบที่ไม่อาจสู้รบได้ เช่น ได้รับบาดเจ็บ ป่วย และเรืออับปาง หรือเชลยศึก (ดูคำถามที่ 7) กฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นสำหรับช่วงเวลาสงบเป็นหลักนั้น จะมีผลบังคับใช้กับทุกบุคคลภายในเขตอำนาจรัฐ โดยมีได้มีการแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือน หรือกำหนดประเภทบุคคลที่ต้องได้รับการคุ้มครองเฉพาะเช่นกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ภาคีซึ่งถูกผูกมัดโดยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นมีผลผูกพันภาคีทุกฝ่ายในการขัดกันทางอาวุธ ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดสิทธิและพันธกรณีที่เหมาะสมกันระหว่างรัฐและฝั่งที่มีใช้รัฐ เพื่อประโยชน์แก่ทุกคนที่อาจได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติการของฝ่ายต่างๆ (ความสัมพันธ์ แนวราบ) (ดูคำถามที่ 8) ส่วนกฎหมายสิทธิมนุษยชนควบคุมดูแลความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและบุคคลผู้ซึ่งอยู่ในอาณาเขตรัฐและ/หรือภายใต้ขอบเขตอำนาจทางกฎหมายของรัฐอย่างชัดเจน (ความสัมพันธ์แนวตั้ง) อีกทั้งกำหนดพันธกรณีของรัฐต่อปัจเจกบุคคล หลากหลายประการ ดังนั้นกฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงมีผลผูกพันเพียงแค่นี้ ดังที่เห็นได้จากการที่สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนและแหล่งที่มาของมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ไม่ได้เป็นการกำหนดพันธกรณีทางกฎหมายต่อกองกำลังติดอาวุธที่มีใช้ของรัฐ เหตุผลก็เพราะกองกำลังประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนได้ทั้งหมด เนื่องจากกองกำลังเหล่านี้ไม่สามารถเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่มีการนำบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนไปบังคับใช้ซึ่งแตกต่างจากรัฐบาล แต่หลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับกองกำลังติดอาวุธที่มีใช้ของรัฐนี้มีข้อยกเว้นสำคัญประการหนึ่งคือ กรณีที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีความสามารถกระทำการเฉกเช่นเจ้าหน้าที่รัฐ โดยทั่วไปแล้วก็สืบเนื่องมาจากการควบคุมอาณาเขตอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นอาจถือได้ว่าพวกเขามีความรับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชนโดยพฤตินัย

ขอบเขตการบังคับใช้ที่สำคัญ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนมีกฎที่สำคัญร่วมกัน (เช่นการห้ามมิให้มีการทรมาน) แต่ทั้งคู่ก็ประกอบด้วยบทบัญญัติที่แตกต่างกันอย่างมาก กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศพูดถึงหลายประเด็นที่อยู่นอกขอบเขตของกฎหมายสิทธิมนุษยชน เช่น สถานะ “พลรบ” และ “เชลยศึก” การคุ้มครองตราเครื่องหมายกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดง และความชอบด้วยกฎหมายของอาวุธบางชนิด ส่วนกฎหมายสิทธิมนุษยชนพูดถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้กำกับดูแล เช่น เสรีภาพของสื่อ สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการลงคะแนน สิทธิในการหยุดงานประท้วงและด้านอื่นๆ และมีบางประเด็นที่ทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนกำกับดูแลแต่ด้วยวิธีที่ต่างกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกัน โดยเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการคุมขัง

- ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลัง กฎของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศว่าด้วยการทำสงครามนั้นยอมรับว่า การใช้กำลังอาวุธเป็นปกติวิสัยในการทำสงคราม เพราะว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของปฏิบัติการทางทหาร คือเพื่อการได้เปรียบกองกำลังของศัตรู ดังนั้นฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธจึงได้รับอนุญาตให้ใช้อาวุธหรือน้อยกฎหมายก็ไม่ได้ขัดขวางมิให้โจมตีวัตถุทางทหารของแต่ละฝ่าย รวมถึงบุคคลในฝ่ายศัตรู กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงไม่มีการห้ามการโจมตีต่อเป้าหมายเหล่านั้น ไม่ว่าผู้กระทำจะเป็นรัฐหรือฝ่ายที่มีรัฐ ในทางตรงกันข้ามการกระทำรุนแรงต่อพลเรือนและวัตถุของ

พลเรือนรวมถึงการโจมตีโดยไม่เลือกเป้าหมาย นับเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ด้วยเพราะจุดประสงค์หลักข้อหนึ่งของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคือ การละเว้นไม่ให้พลเรือนและวัตถุของพลเรือนได้รับผลกระทบจากสงคราม และภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น จะต้องมีการเตือนล่วงหน้าก่อนการเข้าโจมตี เพื่อให้เกิดความสูญเสียซึ่งชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือนน้อยที่สุด (ดูคำถามที่ 11) กฎหมายสิทธิมนุษยชนถือกำเนิดขึ้น เพื่อคุ้มครองบุคคลจากการข่มเหงโดยรัฐและมิได้จำกัดดูแลการขัดกันทางอาชญากรรมระหว่างฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง หากก้าวก้าวการใช้กำลังในการบังคับใช้กฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายยึดถือหลัก “จับกุมตัว แต่ไม่ฆ่า” กล่าวคือ การใช้กำลังต้องเป็นวิธีสุดท้ายเพื่อการป้องกันตัว เมื่อวิธีการอื่นๆ ไม่ได้ผลแล้วหรือไม่มีที่ท่าว่าจะบรรลุผลที่ต้องการ อีกทั้งการบรรลุเป้าหมายที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องไม่กระทำเกินกว่าเหตุ (เช่น เพื่อป้องกันอาชญากรรม เพื่อช่วยจับกุมผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องสงสัยที่ชอบด้วยกฎหมายและเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและความปลอดภัย)

- ส่วนเรื่องการคุมขังนั้น ทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนมีกฎเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรม ทั้งในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่และสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรม แต่กฎหมายทั้งสองมีความแตกต่างกันในเรื่องความคุ้มครองตามวิธีพิจารณาความระหว่างการกักกัน เช่น การคุมขังบุคคลในข้อหาที่ไม่เกี่ยวกับอาชญากรรมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เขาหรือเธอกระทำการเป็น การคุกคามต่อความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพียงใด ทั้งนี้โดยทั่วไปแล้วภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น การกักกันไม่ใช่เรื่องต้องห้ามในระหว่างการขัดกันทางอาวุธ ศาลไม่จำเป็นต้องเป็นผู้พิจารณาว่าการคุมขังนั้นๆ ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ (ดูคำถามที่ 10) แต่ในยามสงบ การคุมขังที่ไม่เกี่ยวกับอาชญากรรม (เช่น เกี่ยวกับการบริหาร) เป็นเรื่องผิดปกติ ส่วนใหญ่แล้วประชาชน สูญเสียอิสรภาพเพราะตกเป็นผู้ต้องสงสัยในข้อหาข้อหาอาชญากรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองจึงรับรองสิทธิในเสรีภาพของบุคคลและระบุว่า ปังเจกบุคคลที่ต้องขังทุกคนไม่ว่าด้วยเหตุผลใด มีสิทธิได้รับการพิจารณาทบทวนโดยศาลว่าการคุมขังนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ กฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ศาลยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ ระบบยุติธรรมสามารถรองรับบุคคลทุกคนที่ถูกจับกุมทุกช่วงเวลาไม่ว่าจะมีจำนวนเท่าใดก็ตาม จะมีการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เป็นต้น โดยสถานการณ์ต่างๆ ระหว่างที่เกิดการขัดกันทางอาวุธนั้นมีความแตกต่างกันมากดังที่สะท้อนให้เห็นในบทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

การมีผลกระทบซึ่งกันและกันของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งควบคุมการใช้กำลังและความคุ้มครองตามวิธีพิจารณาความสำหรับการกักกันตัว อย่างน้อยก็ในการขัดกันทางอาชญากรรมระหว่างประเทศ จะต้องได้รับการแก้ไขโดยการอ้างอิงถึงบทกฎหมายเฉพาะ นั่นคือบทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ออกแบบมาเพื่อจัดการกับทั้งประเด็นทั้งสองนั้นโดยเฉพาะ (ดูรอบ)

การมีผลกระทบซึ่งกันและกันของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน

การมีผลกระทบซึ่งกันและกันของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน ถือว่ายังเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจในทางกฎหมายอย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นด้านผลที่ตามมาต่อการปฏิบัติการทางทหาร

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในความเห็นเชิงปริกษาว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมายของการคุกคามของหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1996 ซึ่งมีการกล่าวถึงการนำสิทธิมนุษยชนไปบังคับใช้ในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธเป็นครั้งแรก ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเห็นว่า การคุ้มครองที่เกิดการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเรือนและสิทธิทางการเมืองให้วันนั้นไม่ได้สิ้นสุดในช่วงเวลาสงคราม และตามหลักการแล้ว สิทธิที่จะไม่ถูกพรากชีวิตตามอำเภอใจ จะมีผลบังคับใช้ในช่วงสงครามเช่นกัน ศาลมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การวินิจฉัยว่าการกระทำใดที่ถือเป็นการพรากชีวิตตามอำเภอใจจะต้องใช้กฎหมายพิเศษที่มีผลบังคับใช้ เช่น กฎหมายที่มีผลบังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธ ซึ่งมุ่งควบคุมดูแลการทำสงคราม

คำกล่าวนี้ถูกมองว่าเป็นการยุติประเด็นเรื่องการมีผลกระทบซึ่งกันและกันของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนและได้แสดงนัยยะว่า กฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่ามีผลบังคับใช้ในทุกรณี ถือเป็นกฎหมายทั่วไป ขณะที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อมีการขัดกันทางอาวุธเกิดขึ้น ถือเป็นกฎหมายพิเศษ พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อกฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศขัดแย้งกัน กฎหมายตัวหลังถือว่ามีอำนาจมากกว่า เนื่องจากบัญญัติขึ้นเพื่อดูแลการขัดกันทางอาวุธโดยเฉพาะนั่นเอง

แม้ว่าจะมีการตั้งคำถามเรื่องของความหมายและแม้กระทั่งประโยชน์ของหลักการของกฎหมายพิเศษ แต่ก็มีกรยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การวินิจฉัยประเด็นการมีผลกระทบซึ่งกันและกันของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นมีความจำเป็นยิ่ง พูดโดยรวมก็คือ ถึงแม้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศทั้งสองแขนงนี้สัมพันธ์กัน แต่แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์กันนี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาประเด็นทางกฎหมายที่ซับซ้อนของการมีผลกระทบซึ่งกันและกันที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนไปบังคับใช้กับเหตุการณ์เดียวกัน อาจทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ขัดแย้งกันได้ เพราะเมื่อเริ่มมีพัฒนาภณานั้นเป็นครั้งแรก กฎหมายทั้งคู่ก็ได้สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ที่ต่างกันอยู่แล้ว

10. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กล่าวเกี่ยวกับการลิดรอนเสรีภาพไว้อย่างไร?

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้การคุ้มครองทุกคนที่ไม่ได้มีส่วนหรือยุติการมีส่วนโดยตรงในสงคราม (ดูคำถามที่ 1) นอกจากคุ้มครองทั่วไปที่ให้แก่บุคคลผู้มีอาจสู้รบได้แล้ว กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังให้การคุ้มครองจำเพาะแก่ผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ โดยบทบัญญัติเหล่านี้แตกต่างกันไปตามประเภทการขัดกันทางอาวุธและตามสถานะของผู้ที่ถูกคุมขัง

เชลยศึกในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ

เชลยศึก คือพลรบที่ถูกจับกุม (ดูคำถามที่7) การกักกันตัวพวกเขาไม่ได้เป็นการลงโทษ แต่เป็นวิธีป้องกันไม่ให้เกิดกลับเข้าร่วมรบได้อีก เชลยศึกจะต้องได้รับการปลดปล่อยและส่งกลับประเทศต้นที่หลังสงครามยุติ ผู้มีอำนาจในการคุมขังอาจดำเนินคดีและคุมขังเชลยศึกด้วยข้อหาอาชญากรรมสงครามที่ได้ก่อหรือข้อหาละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศข้ออื่นๆ ไม่ใช่ด้วยเหตุผลเพียงเพราะพวกเขาเข้าร่วมการขัดกันทางอาวุธโดยตรง (ดูกรอบเรื่องความแตกต่างระหว่างการกักกันตัวและการคุมขัง)

เชลยศึกจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมในทุกสถานการณ์ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้การคุ้มครองพวกเขาจากการกระทำรุนแรงทุกประเภท ซึ่งรวมถึงการข่มขู่ การดูหมิ่น และการตกเป็นเป้าสายตาของสาธารณชน เชลยศึกมีสิทธิได้รับความเคารพต่อชีวิต ศักดิ์ศรี สิทธิส่วนบุคคล และความเชื่อทางการเมือง ศาสนาและอื่นๆ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังกำหนดเงื่อนไขขั้นต่ำในการคุมขังไว้อย่างละเอียด ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า สุขอนามัย และการบริการทางการแพทย์ นอกจากนี้ เชลยศึกยังมีสิทธิที่จะติดต่อและแลกเปลี่ยนข่าวสารกับครอบครัวด้วย

พลเรือนผู้ถูกกักกันในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ

ฝ่ายที่อยู่ในการขัดกันทางอาวุธอาจกักกันตัวพลเรือนได้หากสามารถพิสูจน์เหตุผลอันจำเป็นทางด้านความมั่นคง การกักกันเป็นมาตรการด้านความมั่นคง และไม่อาจถูกใช้เป็นวิธีหนึ่งในการลงโทษ ซึ่งหมายความว่า ผู้ถูกกักกันจะต้องได้รับการปล่อยตัวทันทีภายหลังเหตุอันเป็นปัจจัยให้เขาหรือเธอถูกกักกันนั้นยุติลง

ในส่วนของความคุ้มครองตามวิธีพิจารณาความ พลเรือนผู้ถูกกักกันจะต้องได้รับทราบถึงสาเหตุที่ถูกกักกัน และจะต้องสามารถได้รับการทบทวนคำตัดสินจากศาลหรือคณะกรรมการบริหารที่มีความเหมาะสมภายในระยะเวลาอันสั้นเท่าที่จะเป็นไปได้ และหากมีการยืนยันคำตัดสินเดิม จะต้องมีการทบทวนเป็นระยะ อย่างน้อย 2 ครั้งต่อปี

การปฏิบัติต่อผู้ถูกกักกันและสภาพการกักกันของพลเรือนที่ถูกกักกันจะคล้ายคลึงกับของพลเรือน (ดูข้างบน) ผู้ถูกกักกันที่เป็นพลเรือนจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมในทุกสถานการณ์ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคุ้มครองพวกเขาจากการกระทำรุนแรงทุกรูปแบบ รวมถึงการซ้อมทรมาน และการทำให้ตกเป็นเป้าสายตาของสาธารณชน ผู้ถูกกักกันที่เป็นพลเรือนมีสิทธิได้รับความเคารพต่อชีวิตศักดิ์ศรี สิทธิส่วนบุคคลและความเชื่อทางการเมือง ศาสนาและอื่นๆ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังกำหนดเงื่อนไขขั้นต่ำในการคุมขังไว้ ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า สุขอนามัย และการบริการทางการแพทย์ นอกจากนี้ พลเรือนที่ถูกควบคุมตัวยังมีสิทธิที่จะติดต่อและแลกเปลี่ยนข่าวสารกับครอบครัวด้วย

บุคคลซึ่งถูกไล่ออนเสรีภาพในการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศ

ข้อ 3 ร่วม ระบุว่า บุคคลที่ถูกคุมขังเนื่องจากการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศ จะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมในทุกสถานการณ์ โดยไม่มีการแบ่งแยกและยังกำหนดให้มีการพิจารณาอย่างต่อเนื่องเป็นธรรมตามหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมที่จำเป็นทุกข้อ ข้อ 3 ร่วมได้รับการหนุนเสริมจากพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6 บทบัญญัติเหล่านี้ประกอบด้วย 1) หลักประกันขั้นพื้นฐาน (เช่น ข้อห้ามเกี่ยวความรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพ และสุขภาวะร่างกายและจิตใจ) 2) ความคุ้มครองจำเพาะสำหรับบุคคลซึ่งถูกจำกัดอิสรภาพ ไม่ว่าด้วยการกักกันหรือการคุมขังอันมีสาเหตุมาจากการขัดกันทางอาวุธ (ตัวอย่างเช่น สตรีจะต้องถูกกักกันหรือคุมขังแยกจากบุรุษ และจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยผู้คุมสตรี ไม่ใช่บุรุษ) 3) การคุ้มครองบุคคลซึ่งถูกดำเนินคดีและลงโทษจากความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันทางอาวุธ

ควรระลึกไว้ด้วยว่า บทบัญญัติเหล่านี้มีผลผูกพันต่อรัฐและกลุ่มกองกำลังจัดตั้งติดอาวุธที่มีใช้ของรัฐเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในข้อ 3 ร่วม และเช่นเดียวกับข้อ 3 ร่วมอีกประการคือ พิธีสารฉบับที่ 2 ไม่ได้ให้สถานะพิเศษแก่สมาชิกของกองทัพหรือกองกำลังติดอาวุธที่ตกอยู่ในมือของศัตรู ดังนั้น จึงไม่มีสถานะพลเรือนในการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศ (ดูคำถามที่ 7) ด้วยเหตุนี้เอง บทบัญญัติที่ให้หลักประกันขั้นต่ำแก่บุคคลที่ถูกไล่ออนเสรีภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

การคุ้มครองที่ให้แก่บุคคลที่ถูกพรากอิสรภาพในการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศมีรายละเอียดและความชัดเจนน้อยกว่าในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ จำนวนบทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในกรณีหลังจึงมีมากกว่า ตัวอย่างเช่น ไม่มีการลงรายละเอียดในกว่าด้วยสภาพทางวัตถุของการคุมขังระหว่างการขัดกันทางอาวุธระดับที่มีใช้ระหว่างประเทศ อีกทั้งขาดหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมสำหรับบุคคลที่ถูกกักกัน ด้วยเหตุผลเหล่านี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจึงระบุว่า การคุ้มครองบุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพในการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศเป็นข้อกฎหมายที่ควรเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็ง (ดูคำถามที่ 20)

การคุมขังระยะยาวในการขัดกันทางอาวุธ มี 2 รูปแบบ ได้แก่ การกักกัน เช่น การคุมขังโดยอำนาจฝ่ายบริหารด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง และการคุมขังด้วยจุดประสงค์เพื่อดำเนินคดีทางอาญา

- การกักกัน คือ คำศัพท์ที่ใช้ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเพื่อแสดงถึงการคุมขังบุคคลที่เชื่อว่าเป็นภัยคุกคามต่อความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ผู้คุมขังโดยไม่เจตนาที่จะดำเนินคดีอาญาต่อบุคคลนั้น
- การคุมขัง ด้วยจุดประสงค์เพื่อดำเนินคดีทางอาญา คือการลิดรอนเสรีภาพของผู้ต้องหาทางอาญา มีผลไปจนถึงการพิพากษาลงโทษขั้นสุดท้ายหรือการตัดสินปล่อยตัวจำเลย

การยึดตัวประกัน

การยึดตัวประกัน เป็นการจับกุมหรือคุมขังบุคคล (ตัวประกัน) ร่วมกับการขู่เอาชีวิต ทำร้าย หรือคุมขังเป็นตัวประกันต่อไปเพื่อบีบบังคับให้บุคคลที่ 3 กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดตามเงื่อนไขที่เปิดเผยหรือไม่เปิดเผย เพื่อให้เกิดการปล่อยตัวประกันเป็นการกระทำต้องห้าม

11. กฎสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ควบคุมการทำสงครามมีอะไรบ้าง?

มีกฎพื้นฐานสำคัญอยู่ 3 ประการที่กำกับวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในการขัดกันทางอาวุธ อาจนำมาใช้ในปฏิบัติการทางทหารนั้นคือการทำสงครามโดยประกอบด้วยกฎว่าด้วยการแบ่งแยก กฎว่าด้วยความได้สัดส่วน และกฎว่าด้วยการป้องกันไว้ก่อน ซึ่งกฎทั้งหมดต่างมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองพลเรือนจากผลกระทบของสงคราม นอกจากกฎเหล่านี้แล้วยังมีข้อห้ามว่าด้วยการบาดเจ็บเกินขนาดหรือการเจ็บปวดโดยไม่จำเป็น ซึ่งคุ้มครองพลรบและเป้าหมายการโจมตีที่สอดคล้องกับกฎหมายอื่นๆ กฎหมายเหล่านี้ได้รับการประมวลไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาฉบับที่ 1 และปรากฏอยู่ในกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศสำหรับการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศและที่มีใช้ระหว่างประเทศด้วย

การแบ่งแยก

กฎพื้นฐานว่าด้วยการแบ่งแยกกำหนดให้ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธแบ่งแยกระหว่างพลเรือนและวัตถุของพลเรือนกับพลรบและวัตถุทางทหารอยู่ทุกขณะ ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธอาจตั้งเป้าโจมตีได้แต่พลรบหรือวัตถุทางทหารเท่านั้น ห้ามมิให้โจมตีพลเรือนหรือวัตถุของพลเรือน เว้นแต่พลเรืوندังกล่าวจะมีส่วนร่วมโดยตรงในการขัดกันทางอาวุธ (ดูรอบ) การโจมตีนั้นจะต้องจำกัดอยู่เพียงวัตถุทางทหารและไม่อาจพุ่งเป้าโจมตีไปยังวัตถุของพลเรือน และวัตถุทางทหารที่กล่าวถึงนั้นจำกัดเพียงวัตถุที่มีลักษณะ ที่ตั้ง วัตถุประสงค์ หรือการใช้งานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งการทำลายทั้งหมดหรือบางส่วน การยึดครอง หรือการทำให้วัตถุเป้าหมายมีสภาพปลอดภัยในสถานการณ์นั้นๆ จะก่อเกิดความได้เปรียบทางทหาร ในส่วนของวัตถุทางทหารโดยทั่วไปหมายถึงสถานที่ทำการ อาคาร และตำแหน่งที่พลรบและสรรพาวุธรวมถึงเสบียงและเครื่องมือเครื่องใช้ทางทหารอื่นๆ ตั้งอยู่ อีกทั้งยานพาหนะและเครื่องมือสื่อสาร ทั้งนี้ เมื่อวัตถุของพลเรือนถูกนำมาใช้เพื่อจุดประสงค์ทางทหาร (เช่น รถไฟพลเรือนที่ถูกใช้เพื่อลำเลียงอาวุธและพลรบ) อาจนับได้ว่าเป็นวัตถุทางทหาร

การห้ามมิให้โจมตีโดยไม่เลือกเป้าหมายมาจากหลักการแบ่งแยกพลเรือนออกจากพลรบ ซึ่งการโจมตีโดยไม่เลือกเป้าหมายมีลักษณะดังนี้

- ไม่พุ่งเป้าไปที่วัตถุทางทหารโดยเฉพาะ (เช่น การกราดยิงไปรอบทิศโดยไม่เล็งเฉพาะเป้าหมายทางทหาร ทำให้พลเรือนต้องตกอยู่ในอันตราย)
- ใช้อาวุธหรือวิธีการทำสงครามที่ไม่อาจเจาะจงเป้าหมายไปที่วัตถุทางทหารเป็นการเฉพาะได้ (เช่น ขีปนาวุธพิสัยไกลที่ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายเจาะจง)
- ใช้อาวุธหรือวิธีการทำสงครามซึ่งไม่สามารถจำกัดผลกระทบ (เช่น ระเบิด 10 ตัน ที่ใช้ทำลายตึกได้ทั้งตึก)

ความได้สัดส่วน

การโจมตีที่พุ่งเป้าที่พลรบหรือวัตถุทางทหารต้องสอดคล้องกับกฎแห่งความได้สัดส่วน ซึ่งหมายความว่าห้ามมิให้มีการโจมตีที่มีโอกาสทำให้พลเรือนเสียชีวิต บาดเจ็บและ/หรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินของพลเรือนจนเกินไปเมื่อเทียบกับความได้เปรียบทางทหารที่เห็นผลชัดเจนตามที่คาดการณ์ไว้ พูดย่ออย่างหนึ่งก็คือการโจมตีวัตถุทางทหารกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการประเมินแล้วว่าความสูญเสียทางพลเรือนที่จะเกิดขึ้นนั้นไม่มากกว่าความได้เปรียบทางทหารที่ตั้งเป้าไว้

การป้องกันความเสียหายไว้ล่วงหน้า

ฝ่ายที่อยู่ในการขัดกันทางอาวุธจะต้องระมัดระวังอยู่ทุกขณะที่จะไม่ทำร้ายพลเรือนหรือทำลายวัตถุของพลเรือนระหว่างการปฏิบัติการทางทหาร ฝ่ายที่ทำการโจมตีจะต้องทำการตรวจสอบทุกวิถีทางเท่าที่ทำได้เพื่อให้แน่ใจว่า เป้าหมายนั้นๆ เป็นวัตถุทางทหาร อีกทั้งต้องเลือกอาวุธและวิธีการโจมตีที่หลีกเลี่ยงอันตรายต่อพลเรือนและวัตถุของพลเรือนโดยไม่ตั้งใจ หรือก่อให้เกิดอันตรายน้อยที่สุด และยังคงไม่ทำการโจมตีหากเห็นได้ชัดว่า ความสูญเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นนั้นสูงเกินกว่าความได้เปรียบทางทหารที่เห็นผลชัดเจนตามที่คาดการณ์ไว้ อีกทั้งต้องมีการแจ้งเตือนให้พลเรือนทราบล่วงหน้าหากจะมีการโจมตีที่อาจส่งผลกระทบต่อพลเรือน นอกเสียจากว่าสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย รวมทั้งต้องมีการป้องกันความเสียหายจากผลกระทบการโจมตีไว้ก่อนล่วงหน้าด้วย ตัวอย่างเช่น วัตถุทางทหารจะต้องอยู่ในตำแหน่งที่ไกลจากพลเรือนและวัตถุของพลเรือนเท่าที่จะเป็นไปได้ และจะต้องมีการป้องกันความเสียหายที่จำเป็นอื่นๆ ไว้ล่วงหน้าอีกด้วย

ข้อห้ามมิให้ก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินขนาดหรือความทุกข์ทรมานที่ไม่จำเป็น

การใช้อาวุธ ขีปนาวุธ และวัตถุอื่นๆ รวมถึงวิธีการทำสงครามที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินขนาดหรือความทุกข์ทรมานที่ไม่จำเป็นถือเป็นสิ่งต้องห้าม ข้อห้ามนี้มุ่งใช้กับพลรบเป็นการเฉพาะ เหตุที่ห้ามมิให้มีการใช้อาวุธบางประเภทนั้น เป็นเพราะว่าอาวุธนั้นๆ ทำร้ายพลรบในลักษณะที่เกินกว่าจะรับได้ ถึงแม้ว่ากฎนี้จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่ก็มีการถกเถียงกันถึงกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินว่า อาวุธนั้นก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินขนาดหรือความทุกข์ทรมานที่ไม่จำเป็นหรือไม่ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศนิยามการเจ็บปวดโดยไม่จำเป็นไว้ว่าเป็น “ความเสียหายที่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่เกิดจากการกระทำเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ทางทหารอันชอบธรรม” (ความเห็นเชิงปรึกษาด้วยความชอบด้วยกฎหมายของการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1996 ตัวอย่างเช่น กฎที่ห้ามการเล็งเป้าที่นัยน์ตาของทหารด้วยเลเซอร์เฉกเช่นที่ปรากฏในพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาฉบับที่ 4 ว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบบางชนิด (ดูคำถามที่ 12) ก็เกิดจากจากความเชื่อว่าการทำให้สูญเสียการมองเห็นอย่างถาวรโดยเจตนาในลักษณะนี้เท่ากับเป็นการก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินขนาดหรือการเจ็บปวดโดยไม่จำเป็น

การมีส่วนร่วมโดยตรงในสงคราม

พลเรือนได้รับการคุ้มครองจากการโจมตี เว้นแต่ในขณะนั้นพวกเขาจะมีส่วนร่วมในสงครามโดยตรง คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้จัดงานประชุมผู้เชี่ยวชาญหลายครั้งที่ถกกันในเรื่องนี้เพื่อหาหรือว่าควรใช้หลักเกณฑ์ใดในการแบ่งแยก โดยเมื่อ ค.ศ. 2009 คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้จัดตีพิมพ์เอกสารอ้างอิงข้อสรุปจากการหารือดังกล่าว ชื่อเรื่องว่า คำแนะนำเชิงตีความว่าด้วยแนวคิดเรื่อง การมีส่วนร่วมโดยตรงในสงครามภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ คำแนะนำเชิงตีความวางเงื่อนไขไว้ว่า พลเรือนจะถูกนับว่ามีส่วนร่วมโดยตรงในสงครามก็ต่อเมื่อ พวกเขากระทำการสิ่งใดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการขัดกันทางอาวุธระหว่างฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธ การกระทำที่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงในการขัดกันทางอาวุธ จะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1 การกระทำนั้นต้องสร้างความเสียหายถึงระดับหนึ่ง และผลจากการกระทำนั้นส่งผลต่อการปฏิบัติการทางทหารหรือความสามารถทางทหารของฝ่ายศัตรู หรือในกรณีที่มีการกระทำนั้นมีแนวโน้มจะทำให้พลเรือนเสียชีวิตหรือบาดเจ็บหรือทำให้พลรบไม่สามารถรบต่อ หรือมีแนวโน้มจะทำลายวัตถุของพลเรือน หรือที่เรียกว่า “threshold of harm”
- 2 ต้องมีความเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างการกระทำและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นหรือจากการปฏิบัติการทางทหารร่วมซึ่งการกระทำนั้นถือว่ามีส่วนสำคัญ หรือที่เรียกว่า “direct causal link”
- 3 จะต้องมีความเชื่อมโยงกับคู่สงคราม ซึ่งหมายความว่า การกระทำนั้นจะต้องตั้งใจให้เกิดความเสียหายในระดับที่ต้องการด้วยความช่วยเหลือของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในการขัดกันทางอาวุธเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายตรงข้าม หรือที่เรียกว่า “belligerent nexus”

ตลอดช่วงเวลาที่พลเรือนกระทำการสิ่งใดดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ถือว่าพลเรือนนั้นมีส่วนร่วมโดยตรงในการขัดกันทางอาวุธและสูญเสียความคุ้มครองจากการโจมตี นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมโดยตรงในสงครามยังรวมถึงการเตรียมการเพื่อกระทำการข้างต้น และการเคลื่อนกำลังพลไปและกลับจากพื้นที่ปฏิบัติการด้วย

12. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศควบคุมอาวุธและวิธีการทำสงครามอย่างไร?

ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธมีได้สิทธิ์เลือกอาวุธและวิธีการทำสงครามได้ตามอำเภอใจ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศห้ามการใช้อาวุธและวิธีในการทำสงครามที่ไม่เลือกเป้าหมาย หรือก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินขนาดหรือการเจ็บปวดโดยไม่จำเป็น (ดูคำถามที่ 11) ข้อห้ามและข้อจำกัดเกี่ยวกับอาวุธในการทำสงคราม และข้อห้ามเรื่องวิธีการทำสงครามกำเนิดมาจากหลักการดังต่อไปนี้

อาวุธ

อาวุธบางชนิดถูกห้ามใช้ในการขัดกันทางอาวุธโดยสิ้นเชิงและตัวอาวุธเองอาจถือได้ว่าผิดกฎหมาย (เช่น ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล ระเบิดพวง อาวุธเคมี) แต่ในบางสถานการณ์ก็อาจใช้ได้ภายใต้ข้อจำกัด (เช่น ข้อห้ามการใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดการเผาไหม้โดยอากาศต่อวัตถุทางทหารซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่มีพลเรือนหนาแน่น)

ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล

ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้ สะสม ผลิต และโอน และการทำลายทุ่นระเบิดสังหารบุคคล (ค.ศ. 1977) รัฐต้องไม่ใช่ พัฒนา ผลิต สะสม หรือขนย้ายทุ่นระเบิดสังหารบุคคล หรือช่วยให้ผู้อื่นทำเช่นนั้นในทุกสถานการณ์ รัฐจะต้องทำลายทุ่นระเบิดสังหารบุคคลในครอบครองทั้งหมดและภายในกรอบเวลาที่กำหนดแน่นอน อีกทั้งต้องเก็บทุ่นระเบิดที่วางไว้ในพื้นที่ต่างๆ ให้หมด

ระเบิดพวง

อนุสัญญาว่าด้วยระเบิดพวง (ค.ศ. 2008) ห้ามมิให้ใช้ ผลิต สะสมหรือขนย้ายระเบิดพวง (ระเบิด ลูกปืนใหญ่ จรวดหรือขีปนาวุธที่ปล่อยลูกระเบิดขนาดเล็กจำนวนมาก) นอกจากข้อห้ามเหล่านี้ รัฐที่มีระเบิดพวงในครอบครองจะต้องทำลายอาวุธเหล่านี้และเก็บกู้ระเบิดพวงที่ยังไม่ระเบิด รวมถึงเศษระเบิดที่ยังตกค้างจากการพิพาทที่ผ่านมามาออกจากพื้นที่ด้วย นอกเหนือจากนั้นรัฐยังมีพันธกรณีในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อระเบิดพวงด้วย

خطر الغام
DANGER MINES

อาวุธตามแบบอื่นๆ

อนุสัญญาว่าด้วยข้อห้ามหรือข้อจำกัดในการใช้อาวุธตามแบบบางประเภท ซึ่งอาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บที่มากเกินไปหรือมีผลแบบไม่เจาะจงเป้าหมาย (CCW) ค.ศ. 1980 นั้น ก็มีข้อห้ามและข้อจำกัดเกี่ยวกับอาวุธบางประเภท ดังนี้

- พิธีสารฉบับที่ 1 ของ CCW ห้ามมิให้ใช้อาวุธใดๆ ที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บโดยสะเทินที่มีอาจตรวจพบในร่างกายมนุษย์ได้โดยเครื่องเอ็กซเรย์
- พิธีสารฉบับที่ 2 ห้ามหรือจำกัดการใช้ทุ่นระเบิด (ทั้งชนิดสังหารบุคคลและต่อต้านยานพาหนะ) กับระเบิด รวมถึงเครื่องมือที่คล้ายคลึงกันอื่นๆ พิธีสารนี้ได้รับการแก้ไขและเพิ่มเติมข้อบังคับใหม่ เมื่อ ค.ศ. 2006
- พิธีสารฉบับที่ 3 กำกับดูแลการใช้อาวุธเพลิง หรืออาวุธที่ออกแบบมาเพื่อทำให้วัตถุติดไฟ หรือเผาบุคคลด้วยเปลวไฟหรือความร้อนเป็นหลัก เช่น ระเบิดนาปาล์มและเครื่องพ่นไฟ
- พิธีสารฉบับที่ 4 ห้ามการใช้และขนย้ายอาวุธแสงเลเซอร์โดยเฉพาะชนิดที่ออกแบบมาเพื่อให้ตาบอดถาวร
- พิธีสารฉบับที่ 5 กำหนดให้ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธใช้มาตรการทั้งหลายเพื่อลดอันตรายจากระเบิดที่หลงเหลือจากสงคราม (ระเบิดที่ยังไม่ระเบิดและสรรพาวุธที่ถูกทิ้งไว้)

ในเบื้องต้น อนุสัญญาว่าด้วยข้อห้ามหรือข้อจำกัดในการใช้อาวุธตามแบบบางประเภทฯ และพิธีสาร มีผลเฉพาะการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ (ยกเว้นพิธีสารฉบับที่ 2 ที่ได้รับการแก้ไขเมื่อ ค.ศ. 2006) แต่การแก้ไขข้อ 1 ของอนุสัญญา เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 2001 ได้ขยายกรอบการบังคับใช้ของสนธิสัญญาเหล่านี้ครอบคลุมไปยังการต่อสู้ที่มีใช้ระหว่างประเทศด้วย

อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาคมโลกได้ห้ามมิให้มีการใช้อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ (พิธีสารว่าด้วยการห้ามใช้ก๊าซที่ทำให้หายใจไม่ออก ก๊าซพิษ หรือก๊าซชนิดอื่นๆ และการใช้สารชีวภาพในการทำสงคราม ค.ศ. 1925) โดยเมื่อ ค.ศ. 1972 มีการห้ามมิให้ใช้ พัฒนา สะสม และขนย้ายอาวุธเหล่านี้ รวมถึงกำหนดให้ทำลายอาวุธที่มีอยู่ในครอบครอง ซึ่งข้อบัญญัติเพิ่มเติมเหล่านี้มีส่วนช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ข้อห้ามที่มีอยู่เดิม ไม่เพียงเท่านั้น อนุสัญญาว่าด้วยอาวุธเคมียังห้ามการใช้สารควบคุมจุลสาร (เช่น ก๊าซน้ำตา) ในการทำสงครามด้วย

อาวุธนิวเคลียร์

ข้อห้ามเรื่องการใช้อาวุธนิวเคลียร์ที่ชัดเจนและเป็นสากลยังไม่มี แต่มีสนธิสัญญาการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ค.ศ. 1968 มีเป้าหมายหลักเพื่อป้องกันการแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์และเพื่อมุ่งไปสู่การลดอาวุธนิวเคลียร์

อย่างไรก็ตาม เมื่อ ค.ศ. 1996 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ให้ความเห็นว่า กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีผลบังคับใช้ได้กับอาวุธนิวเคลียร์ โดยเฉพาะตามหลักการแบ่งแยกและการห้ามมิให้ก่อให้เกิดซึ่งความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น ในการนำหลักเกณฑ์ทั้งสองและกฎอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอาวุธนิวเคลียร์ไปบังคับใช้นั้น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ให้ความวินิจฉัยไว้ว่า “โดยทั่วไปแล้ว การชกั่วจะใช้หรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์จะค้านกับหลักการในกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้ในการขัดกันทางอาวุธ” อย่างไรก็ตาม ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศก็ไม่สามารถตัดสินว่า การใช้อาวุธนิวเคลียร์ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แม้กระทั่งในภาวะที่มีการคุกคามต่อความอยู่รอดอย่างสูง

เมื่อ ค.ศ. 2011 สภาผู้แทนกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (อันประกอบด้วย คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ สหพันธ์สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ และสภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงของแต่ละประเทศ) ได้ให้การรับรองปณิธานสำคัญที่ว่า “การปฏิบัติหน้าที่เพื่อการกำจัดอาวุธนิวเคลียร์” ซึ่งแสดงให้เห็นเจตจำนงของกลุ่มองค์กรกาชาดฯ ต่ออาวุธนิวเคลียร์ ปณิธานนั้นกล่าวว่า สำหรับสภาผู้แทนกลุ่มองค์กรกาชาดฯ ถือว่าเป็นเรื่องยากที่จะคาดการณ์ว่าการใช้อาวุธนิวเคลียร์ใดจะมีความสอดคล้องกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกฎแห่งการแบ่งแยก การป้องกันความเสียหายไว้ล่วงหน้า และความเป็นสัดส่วน นอกจากนี้ สภาผู้แทนกลุ่มองค์กรกาชาดฯ ยังอุทธรณ์ต่อรัฐทั้งหลายให้รับประกันว่าจะไม่มีการใช้อาวุธนิวเคลียร์อีก และพยายามเจรจาเพื่อห้ามและกำจัดอาวุธนิวเคลียร์ผ่านข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันด้วยความเร่งด่วนและมุ่งมั่น

การดำเนินการเพื่อให้อาวุธแบบใหม่สอดคล้องกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังพยายามที่จะกำกับการพัฒนาเทคโนโลยีทางอาวุธและการจัดหาอาวุธใหม่ๆ ของรัฐ โดยพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 36 กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องทำให้การใช้อาวุธแบบใหม่ หนทางและวิธีทำสงครามที่ศึกษา พัฒนาได้มา หรือรับเอามา มีความสอดคล้องกับกฎต่างๆ แห่งกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐภาคีมีพันธกรณีอยู่ และเพื่อบรรลุจุดประสงค์นี้ การประเมินจะช่วยให้กองทัพของรัฐสามารถทำการขัดกันทางอาวุธตามที่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของรัฐ

วิธีการทำสงคราม

กฎหมายจารีตประเพณีและสนธิสัญญาของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้ห้ามวิธีการทำสงครามไว้หลายอย่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การไม่ไวชีวิต

คำสั่งว่าจะไม่มีการไวชีวิต และการคุกคามหรือไม่ไวชีวิตฝ่ายตรงข้ามระหว่างการขัดกันทางอาวุธ ถือเป็นสิ่งต้องห้าม

โดยกองกำลังของฝ่ายศัตรูจะต้องได้รับโอกาสให้ยอมจำนนและถูกจับเป็นนักโทษ ทหารที่บาดเจ็บจะต้องได้รับความเคารพและคุ้มครอง

การปล้นสะดม

การปล้นสะดม หรือการใช้กำลังยึดทรัพย์สินส่วนบุคคลโดยกองทัพที่บุกเข้าโจมตีหรือได้รับชัยชนะจากฝ่ายศัตรู ถือเป็นสิ่งต้องห้าม

การทำให้อดอาหาร

ห้ามใช้วิธีการทำสงครามที่เป็นเหตุให้ประชากรพลเรือนต้องอดอาหาร โดยการโจมตีการทำลาย เคลื่อนย้าย หรือทำให้ไร้ซึ่งสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพของประชากรพลเรือน ถือเป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน

การล่อลวง

การฆ่า การทำให้บาดเจ็บ หรือการจับกุมฝ่ายตรงข้ามโดยใช้วิธีการล่อลวงถือเป็นสิ่งต้องห้าม โดยพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 37 นิยาม “การล่อลวง” ไว้ว่าเป็น “การกระทำที่เชิญชวนให้ศัตรูเกิดความมั่นใจและเชื่อว่าตนมีสิทธิ หรือมีพันธกรณีที่จะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้ในการขัดกันทางอาวุธ ด้วยเจตนาที่จะทรยศต่อความไว้วางใจนั้น” ซึ่งรวมถึงการสร้างบาดเจ็บหรือป่วยไข้เพื่อที่จะโจมตีพลรบของฝ่ายศัตรู เป็นต้น แต่กลอุบายสงคราม เช่น การกระทำที่เจตนาสร้างความสับสนแก่ศัตรูที่ไม่ละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและเคารพข้อห้ามว่าด้วยการล่อลวงนั้น สามารถกระทำได้ รวมถึงการใช้การอำพราง เป้าหลอก การปฏิบัติการหลอก และการให้ข้อมูลผิดๆ เป็นต้น

13. บทบัญญัติใดของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่กำกับการใช้และคุ้มครองเครื่องหมายกาชาด?

เครื่องหมายกาชาด เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง เครื่องหมายสิงโตและตะวันแดง และเครื่องหมายคริสตัสแดง เป็นเครื่องหมายที่เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ และการแสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือและการคุ้มครองผู้เจ็บป่วยและผู้บาดเจ็บในการขัดกันทางอาวุธด้วยความเป็นกลางและไม่ลำเอียง ถือว่าต้องได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เครื่องหมายเหล่านี้มีหน้าที่เด่นชัด 2 ประการ ได้แก่ หนึ่ง เป็นสัญลักษณ์แห่งการคุ้มครองที่ให้แก่บุคลากร หน่วยงาน และยานพาหนะทางการแพทย์ของกองทัพและแก่บุคลากรทางศาสนา (ใช้เพื่อคุ้มครอง) สอง เครื่องหมายเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า บุคคลหรือวัตถุหนึ่งใดมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (ใช้เพื่อบ่งชี้) ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น กลุ่มองค์กรกาชาดฯ ประกอบด้วย

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ สหพันธ์สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ และสภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงของแต่ละประเทศ

การใช้เพื่อเป็นเครื่องหมายคุ้มครอง

เจตนาคหลักของเครื่องหมายกาชาด คือเพื่อให้หน่วยบริการทางการแพทย์ของกองทัพทั้งภาคพื้นดิน ทางทะเล และทางอากาศ ใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองการให้ความช่วยเหลือ นอกจากนั้นบุคลากรทางการแพทย์ฝ่ายพลเรือน โรงพยาบาล และหน่วยการแพทย์ของพลเรือน ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาผู้บาดเจ็บ ป่วยไข้ และเรืออับปางระหว่างการขัดกันทางอาวุธได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐผู้เกี่ยวข้องและผู้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลให้ใช้เครื่องหมายกาชาดเพื่อการคุ้มครองได้ เนื่องจากเครื่องหมายดังกล่าวมีเจตนาเพื่อแสดงการคุ้มครองแก่บุคคลและวัตถุบางประเภทระหว่างการขัดกันทางอาวุธ เครื่องหมายจึงต้องมีขนาดใหญ่มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนแม้จากระยะไกล ตัวเครื่องหมายกาชาดมิได้ให้การปกป้อง แต่เป็นสัญลักษณ์แห่งการคุ้มครองที่มองเห็นได้ ซึ่งรับรองโดยอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา

การใช้เพื่อเป็นเครื่องหมายบ่งชี้

เครื่องหมายกาชาดยังใช้เพื่อบ่งชี้ ทั้งในยามสู้รบและยามสงบ เพื่อแสดงให้เห็นว่า บุคคลหรือวัตถุหนึ่งใดมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรกาชาดฯ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มองค์กรกาชาดฯ ในกรณีเช่นนี้ เครื่องหมายกาชาดจึงควรมีขนาดเล็ก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนระหว่างการใช้เพื่อคุ้มครองและเพื่อบ่งชี้

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศและสหพันธ์ระหว่างประเทศฯ มีสิทธิ์ใช้เครื่องหมายกาชาดเพื่อวัตถุประสงค์ทั้งเพื่อการคุ้มครองและเพื่อบ่งชี้ได้ทุกขณะ

การใช้เครื่องหมายกาชาดในทางที่ผิด

การใช้เครื่องหมายกาชาดใดๆ ทั้งระหว่างการขัดกันทางอาวุธหรือยามสงบ ในลักษณะที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมิได้อนุญาต จะถือเป็นการใช้ที่ผิดและเป็นสิ่งต้องห้าม ลักษณะการใช้ที่ผิดมี 3 ประเภท ดังนี้

- การลอกเลียนแบบ ซึ่งหมายถึงการใช้สัญลักษณ์ที่มีรูปร่างและ/หรือสีที่อาจก่อให้เกิดความสับสนกับเครื่องหมายหนึ่งใดที่เป็นที่รู้จัก
- การแย่งชิงสิทธิ หรือการใช้เครื่องหมายโดยบุคคลหรือองค์กรซึ่งไม่มีสิทธิ์ใช้ (ไม่ว่าจะเป็นบริษัทเชิงพาณิชย์ สถานประกอบการทางการแพทย์หรือเลขาธิการม องค์กรนอกภาครัฐหรือปัจเจกบุคคล เป็นต้น) การแย่งชิงสิทธิยังรวมถึงความล้มเหลวของบุคคล ซึ่งได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายในการปฏิบัติตามกฎหมายของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
- การทุจริต หรือการใช้เครื่องหมายเพื่อปลอมสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองขึ้นมามาเพื่อสังหารศัตรู ทำให้ศัตรูบาดเจ็บ หรือจับกุมศัตรู (ดูคำถามที่ 12) การใช้เครื่องหมายอย่างทุจริตในสถานการณ์การขัดกันด้วยอาวุธถือเป็นอาชญากรรมสงครามอย่างหนึ่ง

การใช้เครื่องหมายในทางที่ผิดระหว่างสงครามหรือช่วงเวลาสงบอาจเป็นภัยต่อทั้งระบบความคุ้มครองซึ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศสร้างไว้ เพราะคู่สงครามอาจสูญเสียความไว้วางใจในหน้าที่คุ้มครองของเครื่องหมาย การใช้เครื่องหมายในทางที่ผิดเป็นการบั่นทอนความสำคัญทางสาธารณะของเครื่องหมายกาชาด และยังขัดขวางการเข้าถึงบุคคลหรือชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤตอย่างปลอดภัยของกลุ่มองค์กร อีกทั้งยังบั่นทอนความสามารถในการส่งความช่วยเหลือและความคุ้มครองของกลุ่มองค์กรด้วย

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศระบุไว้ว่า รัฐจะต้องใช้มาตรการเพื่อป้องกันและลงโทษการใช้เครื่องหมายกาชาดในทางที่ผิด ทั้งในยามสงครามและยามสงบ และออกกฎหมายว่าด้วยการใช้และการคุ้มครองเครื่องหมายกาชาด จัดให้มีการคว่ำบาตรและการลงโทษที่เหมาะสมหากมีการใช้เครื่องหมายในทางที่ผิด

ทั้งนี้ เครื่องหมายพิเศษอันเด่นชัดภายใต้การรับรองโดยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมิได้มีเจตนาที่จะให้มีความสำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องใดๆ ในทางศาสนา ชนชาติ เชื้อชาติ หรือการเมือง

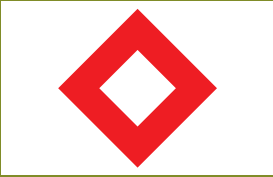
เครื่องหมาย

อนุสัญญาเจนีวากำหนดให้มีเครื่องหมาย 3 แบบ ได้แก่ เครื่องหมายกาชาด เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง และเครื่องหมายสิงโตและพระอาทิตย์แดง ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่ไม่มีการใช้แล้วในปัจจุบัน

1. เครื่องหมายกาชาด เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง และเครื่องหมายสิงโตและพระอาทิตย์แดง

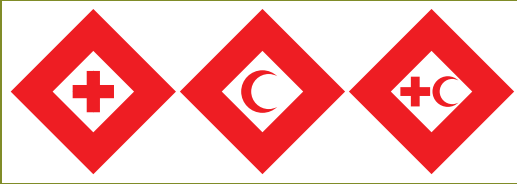
เมื่อ ค.ศ. 2005 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 3 ได้เพิ่มเครื่องหมายพิเศษอันเด่นชัดเข้ามาอีกเครื่องหมายหนึ่ง คือ เครื่องหมายคริสต์แดง (ดูภาพที่ 2) เครื่องหมายคริสต์แดงมีเจตนาเพื่อใช้ภายใต้สภาพการเดียวกันและเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันกับเครื่องหมายซึ่งระบุไว้ในอนุสัญญาเจนีวา เพื่อเป็นทางเลือกแก่รัฐซึ่งไม่ประสงค์ใช้เครื่องหมายกาชาดหรือเครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง

2. เครื่องหมายคริสต์ตลแดง

สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงของแต่ละประเทศที่ตัดสินใจใช้เครื่องหมายคริสต์ตลแดงอาจนำเครื่องหมายที่มีอยู่แล้วมาผสมผสานกันเพื่อจุดประสงค์ด้านการบ่งชี้ (ดูภาพที่ 3) ตัวเลือกหลัก ได้แก่ การใส่

เครื่องหมายกาชาดหรือเครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง หรือเครื่องหมายกาชาดกับเครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดงคู่กันไว้ภายในเครื่องหมายคริสต์ตลแดง

3. เครื่องหมายกาชาด เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง และเครื่องกาชาดกับเครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดงคู่กัน

นอกจากนี้ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 3 ยังอนุญาตให้สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงของแต่ละประเทศที่ตัดสินใจใช้เครื่องหมายคริสต์ตลแดงใส่เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์อื่นไว้ภายในคริสต์ตลแดงได้ โดยมีเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ หนึ่ง เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์อื่นจะต้องมีการใช้อยู่ในปัจจุบัน สอง เครื่องหมายดังกล่าวจะต้องมีการใช้เป็นประเพณีในการสื่อสารผ่านผู้เก็บรักษานุสัญญา (คณะมนตรีแห่งสมัชชาพันธรัฐสวิต) ไปยังองค์กรคิผู้ทำสัญญา (รัฐภาคีอื่นๆ ของอนุสัญญาเจนีวา) และ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศก่อนการรับรองพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 3 โดยปัจจุบัน มีเครื่องหมายอื่นเพียงเครื่องหมายเดียวเท่านั้นที่เป็นไปตามเงื่อนไขทั้งสองข้อคือ เครื่องหมายโล่แดงของเดวิด (the red shield of David) ซึ่งสภากาชาดอิสราเอลในประเทศอิสราเอล (Magen David Adom) ใช้มาตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1927 (ดูภาพที่ 4)

4. เครื่องหมายโล่แดงของเดวิดภายในคริสต์ตลแดง

14. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กล่าวเกี่ยวกับบุคคลสูญหายและการสืบ ค้นพินัยกรรมอย่างไร?

การขัดกันทางอาวุธและภัยพิบัติไม่เพียงแต่ทิ้งบาดแผลทางร่างกาย แต่ยังนำมาซึ่งความทุกข์ทรมานและความกังวลต่อชะตากรรมของบุตร สามีภรรยาหรือบิดามารดานานนับหลายปี ด้วยเพราะท่ามกลางความอลหม่าน ความตื่นตระหนก และความหวาดกลัวนั้น สมาชิกในครอบครัวอาจจำต้องพลัดพรากจากกันภายในเวลาไม่กี่นาที อนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมของอนุสัญญาจึงพยายามทำให้แน่ใจว่าจะไม่มีผู้ใดสูญหายไป โดยได้บัญญัติพันธกรณีว่าด้วยการบันทึกข้อมูลของผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ พันธกรณีว่าด้วยผู้เสียชีวิต และพันธกรณีว่าด้วยสิทธิของครอบครัวที่จะได้รับทราบถึงชะตากรรมของญาติตนเอง

ผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ

แต่ละฝ่ายในการขัดกันทางอาวุธจะต้องบันทึกรายละเอียดของบุคคลผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพทุกคน เช่น เชลยศึกหรือพลเรือนที่ถูกกักกัน (ดูคำถามที่ 10) ข้อมูลนี้จะต้องจัดให้มีไว้ในรูปแบบของบัตรการจับกุมตัวหรือการกักกันตัวและมอบให้แก่เชลยศึกหรือผู้ถูกกักกัน และจะต้องส่งรายละเอียดเดียวกันนี้ไปยังญาติพี่น้องของเชลยหรือผู้ถูกกักกันด้วย ไม่ว่าจะผ่านทางฝ่ายใดให้ความคุ้มครอง เช่น รัฐที่เป็นกลางซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดูแล ส่วนได้เสียของฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธ และประชาชนของตนที่ตกอยู่ในประเทศของศัตรู (ดูคำถามที่ 19) หรือผ่านทางคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ อีกทั้งผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพยังคงมีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารกับครอบครัว (ถึงแม้สิทธิในการสื่อสารจะมีข้อจำกัดตามความจำเป็นทางทหาร)

ผู้เสียชีวิต

แต่ละฝ่ายในการขัดกันทางอาวุธจะต้องใช้ทุกมาตรการที่เป็นไปได้ในการค้นหา รวบรวม และเคลื่อนย้ายผู้เสียชีวิต รวมถึงป้องกันการปล้นชิงศพ ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธจะต้องพยายามอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียชีวิตกลับบ้าน หากฝ่ายตรงข้ามหรือญาติของผู้เสียชีวิตร้องขอ และจะต้องมีการจัดการแสร้งของผู้ตายด้วยความเคารพและจะต้องมีการเคารพและดูแลหลุมฝังศพอย่างเหมาะสมด้วย โดยจะต้องมีการบันทึกข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมหาได้ก่อนการฝัง รวมถึงมีการทำเครื่องหมายหลุมศพเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การพิสูจน์อัตลักษณ์

สิทธิในการรับทราบ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกำหนดให้ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศใช้ทุกมาตรการที่เป็นไปได้เพื่อให้ความชัดเจนเกี่ยวกับชะตากรรมของผู้สูญหาย (ดูกรอบ) ทั้งยังระบุว่ามีสิทธิรับทราบชะตากรรมของญาติพี่น้องตนเอง ซึ่งโดยหลักการแล้วกฎหมายภายในประเทศจะระบุว่าใครเป็น “สมาชิกในครอบครัวของบุคคลผู้สูญหาย” ถึงกระนั้นควรทราบไว้ด้วยว่า ทุกคำจำกัดความจะต้องรวมถึงเครือญาติใกล้ชิดไว้ เช่น

- บุตรที่เกิดจากการสมรสหรือนอกสมรส บุตรบุญธรรม และบุตรเลี้ยง
- คู่ชีวิต ไม่ว่าจะโดยการแต่งงานหรือไม่ก็ตาม
- บิดามารดา (รวมถึงบิดามารดาของสามี บิดามารดาของภรรยา และบิดามารดาบุญธรรม)
- พี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกันหรือต่างกัน หรือพี่น้องบุญธรรม

โดยแต่ละฝ่ายในการขัดกันทางอาวุธจะต้องค้นหาบุคคลที่ฝ่ายตรงข้ามรายงานว่าสูญหาย

แม้ว่ากฎหมายสัญญาสำหรับการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศได้รับการพัฒนาน้อยกว่า แต่หลายกฎที่อธิบายไว้ข้างต้นก็ใช้ได้กับทั้งการขัดกันทางอาวุธทั้งระหว่างประเทศและที่มีใช้ระหว่างประเทศ ในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณี

บุคคลสูญหาย คือปัจเจกบุคคลที่ครอบครัวไม่ได้รับข่าวคราวและ/หรือไม่ได้รับรายงานที่เชื่อถือได้ว่าสูญหายเนื่องจากการขัดกันทางอาวุธทั้งระดับระหว่างประเทศและมีไชระหว่างประเทศ หรือจากสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ

สถานการณ์ที่บ่งชี้ว่าบุคคลหายสาบสูญนั้นแตกต่างกันไป โดยตัวอย่างมีดังต่อไปนี้

- ครอบครัวไม่ได้รับทราบข่าวคราวจากญาติพี่น้องผู้ซึ่งถูกเกณฑ์เข้ากองทัพหรือเข้าร่วมกับกองกำลังติดอาวุธ เนื่องจากขาดช่องทางการติดต่อกับพวกเขา สมาชิกของกองทัพหรือกองกำลังติดอาวุธอาจถูกประกาศว่าสูญหายในการปฏิบัติหน้าที่ได้เมื่อพวกเขาเสียชีวิตและขาดสิ่งที่เป็นใดๆ ในการระบุตัวตน เช่น ป้ายประจำตัว
- ปัจเจกบุคคลซึ่งถูกจับตัว จับกุม หรือลักพาตัว อาจถูกคุมขังไว้ในห้องลับหรือสถานที่ซึ่งไม่มีใครล่วงรู้และเสียชีวิตระหว่างคุมขัง ในหลายกรณีครอบครัวไม่รู้ว่าพวกเขาอยู่ที่ไหน หรือไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยม หรือกระทั่งไม่ให้ติดต่อในกรณีนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพมักไม่ได้รับการบันทึก (วันที่และสถานที่จับกุม การคุมขัง การเสียชีวิตหรือการฝังศพ) หรือบันทึกที่มีข้อมูลเหล่านั้นถูกปิดเป็นความลับหรือถูกทำลาย
- ผู้คนจำนวนมากถูกรายงานว่าสูญหายหลังการสังหารหมู่ในหลายกรณี ศพของเหยื่อการสังหารหมู่ถูกปล่อยทิ้งไว้ตรงสถานที่เสียชีวิต หรือไม่ก็ถูกฝังอย่างเร่งรีบ ถูกเคลื่อนย้ายไปที่อื่น หรือกระทั่งถูกทำลายทิ้ง
- ผู้พลัดถิ่นและผู้ลี้ภัย กลุ่มผู้คนที่ถูกโดดเดี่ยวโดยการขัดกันทางอาวุธ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตยึดครอง อาจส่งข่าวสารไปยังบุคคลอื่นเป็นที่รักของตนเองไม่ได้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการพลัดพรากอย่างยาวนาน
- เด็กสูญหายเนื่องจากการพลัดพรากจากครอบครัวซึ่งถูกบังคับให้ลี้ภัยจากพื้นที่การขัดกันด้วยอาวุธ ถูกบังคับให้เข้าร่วมกับกองทัพหรือกองกำลังติดอาวุธถูกคุมขัง แม้กระทั่งถูกรับเลี้ยงด้วยความเร่งรีบและไม่มีพิธีรีตอง
- ประการสุดท้ายคือ เมื่อศพถูกขุดขึ้นมาและได้รับการชันสูตร กลับขาดข้อมูลที่จะนำไปสู่การระบุอัตลักษณ์ของผู้เสียชีวิต เนื่องจากไม่ได้รับการจัดเก็บไว้ให้ดี

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจัดการกับการถูกบังคับให้หายสาบสูญอย่างไร

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (ค.ศ. 2006) ให้คำจำกัดความคำว่า “ถูกบังคับ” หรือ “ถูกบังคับให้หายสาบสูญ” ไว้ดังนี้

“การจับกุม การคุมขัง การลักพาตัว หรือการลิดรอนเสรีภาพในรูปแบบอื่นใดโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่กระทำโดยได้รับอนุญาต การสนับสนุนหรือการยินยอมจากรัฐ ซึ่งปฏิเสธที่จะยอมรับว่ามีการลิดรอนเสรีภาพ หรือปกปิดชะตากรรมหรือตำแหน่งสถานที่ของบุคคลผู้หายสาบสูญ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นๆ ต้องตกอยู่ภายนอกการคุ้มครองของกฎหมาย”

การบังคับบุคคลให้หายสาบสูญถือเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหลายข้อ โดยชัดเจนที่สุดคือ ข้อห้ามว่าด้วยการลิดรอนเสรีภาพตามอำเภอใจ การทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายและไร้มนุษยธรรมอื่นๆ และการฆาตกรรม นอกจากนั้น ข้อกำหนดที่ครอบคลุมถึงการลงทะเบียน การเยี่ยมเยียน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันการบังคับบุคคลให้หายสาบสูญ นอกจากนี้ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศจะต้องใช้มาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการหายสาบสูญ ซึ่งหมายรวมถึงการลงทะเบียนผู้ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ ทั้งนี้ข้อห้ามการบังคับบุคคลให้หายสาบสูญควรได้รับการพิจารณาสืบเนื่องจากกฎที่กำหนดให้เคารพชีวิตครอบครัวและกำหนดให้แต่ละฝ่ายในการขัดกันทางอาวุธใช้ทุกมาตรการที่เป็นไปได้ในการดำเนินการรับผิดชอบต่อบุคคลที่ได้รับรายงานว่าสูญหายซึ่งเป็นผลมาจากการขัดกันทางอาวุธ และจะต้องให้ข้อมูลที่มีเกี่ยวกับชะตากรรมของผู้สูญหายต่อสมาชิกครอบครัว ดังนั้น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงห้ามมิให้มีการบังคับบุคคลให้หายสาบสูญ

สำนักข่าวสารแห่งชาติ (NATIONAL INFORMATION BUREAUX)

อนุสัญญาเจนีวา (อนุสัญญาเจนีวาลำดับที่ 3 ข้อ 12 และอนุสัญญาเจนีวาลำดับที่ 4 ข้อ 136) บัญญัติไว้ว่า เมื่อใดก็ตามที่การขัดกันทางอาวุธปะทุขึ้น และเมื่อมีการยึดครองทุกกรณี แต่ละฝ่ายในการขัดกันทางอาวุธจะต้องจัดตั้งสำนักข่าวสารทางการเพื่อรับและส่งข้อมูลเกี่ยวกับเชลยศึกและพลเรือนที่ถูกกักกันตัวที่อยู่ในอำนาจของตน โดยคู่สงครามทุกประเทศจะต้องแจ้งข้อมูลเชลยศึกและพลเรือนที่ถูกกักกันตัวแก่สำนักข่าวสารของตน และจะต้องมอบรายละเอียดข้อมูลทุกอย่างที่หามาได้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของบุคคลเหล่านี้ เพื่อให้สำนักข่าวสารจะได้แจ้งไปยังญาติใกล้ชิดอย่างรวดเร็วที่สุด ในส่วนของรัฐภาคีอนุสัญญาเจนีวา สภากาชาดหรือสภาเสี้ยววงเดือนแดงของแต่ละประเทศจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสำนักข่าวสารนี้

สำนักงานกลางเพื่อการสืบหาติดตาม (CENTRAL TRACING CENTRE)

“จะต้องมีการจัดตั้งสำนักงานกลางเพื่อการประสานข้อมูลเกี่ยวกับเชลยศึกขึ้นในประเทศที่เป็นกลาง โดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะต้องเสนอให้กลุ่มผู้อ่านที่เกี่ยวข้องทำการจัดตั้งสำนักงานกลางเพื่อการประสานข้อมูลดังกล่าวขึ้น หากพิจารณาเห็นชอบว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้ง ทั้งนี้ สำนักงานนี้มีหน้าที่จัดเก็บข้อมูลทั้งหมดของเชลยศึก ซึ่งรวบรวมได้มาจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชน แล้วส่งต่อไปยังประเทศมาตุภูมิของเชลยศึกหรือประเทศที่ให้ความคุ้มครองอย่างรวดเร็วเท่าที่จะเป็นไปได้” (อนุสัญญาเจนีวาลำดับที่ 3 ข้อ 123 และอนุสัญญาเจนีวาลำดับที่ 4 ข้อ 140 เกี่ยวกับพลเรือนที่ถูกกักกันตัว) ทั้งนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะเป็นผู้รับผิดชอบสำนักงานนี้ ซึ่งเปลี่ยนชื่อใหม่เมื่อ ค.ศ. 1960 ว่า “สำนักงานกลางเพื่อการสืบหาติดตาม” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานทั้งหมดโดยสำนักงาน โดยการดำเนินงานยังครอบคลุมถึงบุคคลประเภทอื่นๆ ที่มีเชลยศึกพลเรือนและผู้ลี้ภัยด้วย

15. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ให้ความช่วยเหลือในแง่การเข้าถึงและ ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอย่างไร?

ไม่ว่าจะระดับระหว่างประเทศหรือมีใช้ระหว่างประเทศ การขัดกันทางอาวุธล้วนก่อให้เกิดความต้องการความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น สงครามมักเป็นเหตุให้ประชากรพลเรือนขาดแคลนสิ่งจำเป็นพื้นฐาน เช่น อาหาร น้ำและที่พักพิง และไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์และอื่นๆ ที่จำเป็นได้ โดยเหตุผลอาจแตกต่างกันไป อาจเป็นเพราะบ้านเรือนอาจถูกทำลายเนื่องจากปฏิบัติการขัดกันทางอาวุธ และพื้นที่เพาะปลูกอาจใช้งานไม่ได้เนื่องจากมีทุ่นระเบิด ระเบิดพวง หรือเศษส่วนของระเบิด ประเภทอื่นๆ จากการขัดกันทางอาวุธกระจัดกระจายอยู่เต็มพื้นที่

ประชากรทั้งหมดทุกคนอาจถูกบังคับให้ต้องย้ายถิ่นฐาน ทั้งแหล่งรายได้อันเป็นจารีตประเพณี นอกจากนี้สาธารณูปโภคทางด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ อาจถูกทำลายหรือทำให้ต้องหยุดชะงัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมีเสถียรภาพของทั้งประเทศหรือภูมิภาคเป็นระยะเวลานาน

ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ รัฐมีภาระหน้าที่รับผิดชอบเบื้องต้นในการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของพลเรือนและประชากรพลเรือนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนเอง อย่างไรก็ตามหากรัฐไม่สามารถหรือไม่เต็มใจปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนเอง กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกำหนดให้ผู้อื่น เช่น องค์กรด้านมนุษยธรรม เข้ามาปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ได้ โดยขึ้นอยู่กับการยินยอมของรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ในการที่จะปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ องค์กรด้านมนุษยธรรมจะต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างรวดเร็ว โดยไม่ถูกขัดขวาง

โดยดูกรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมได้ในอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1977 รวมทั้งในกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ พร้อมกันนี้ กฎของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศว่าด้วยความช่วยเหลือและการเข้าถึงด้านมนุษยธรรมกล่าวไว้ว่า หนึ่ง เมื่อประชากรพลเรือนปราศจากเครื่องอุปโภคบริโภคที่พอเพียง ปฏิบัติการเพื่อบรรเทาทุกข์จะต้องได้รับอนุญาตให้เข้าถึง โดยในสถานการณ์ที่มีการเข้ายึดครองนั้น ฝ่ายที่ยึดครองจะต้องให้อนุญาตด้วยเช่นกัน สอง กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศระบุเงื่อนไขการควบคุมดูแลปฏิบัติการดังกล่าวโดยละเอียด โดยมุ่งหมายเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การส่งการบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรมไปยังผู้ได้รับผลกระทบซึ่งเป็นผู้เดือดร้อน

พันธกรณีในการปฏิบัติการบรรเทาทุกข์

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และ 2 กำหนดไว้ว่า การดำเนินการเพื่อการบรรเทาทุกข์ “จะต้องดำเนินการ” เมื่อประชากรขาดแคลนสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพ ซึ่งเป็นการสร้างพันธกรณีทางกฎหมายไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามพิธีสารเพิ่มเติมยังระบุว่าพันธกรณีดังกล่าวนั้นจะขึ้นอยู่กับความยินยอมของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย (ยกเว้นระหว่างการเข้ายึดครอง) ดังนั้น จึงต้องหาจุดสมดุลระหว่างข้อกำหนดทั้งสองซึ่งขัดกันอย่างชัดเจน กล่าวคือจะต้องปฏิบัติการบรรเทาทุกข์และจะต้องได้รับความยินยอมจากรัฐที่เกี่ยวข้อง

เงื่อนไขในการให้ความยินยอมนั้นต่างกันไปตามบริบท

- ในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ กรณีที่ไม่ได้เกิดขึ้นในดินแดนที่ถูกยึดครองฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่ระงับความยินยอมแก่ปฏิบัติการบรรเทาทุกข์โดยพลการ โดยการขัดขวางปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ใดๆ จะต้องตั้งอยู่บนเหตุผลที่สมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากประชากรพลเรือนกำลังเผชิญความอดอยาก และองค์กรด้านมนุษยธรรมที่ให้การบรรเทาทุกข์โดยปราศจากความลำเอียงและไม่เลือกปฏิบัติสามารถบรรเทาสถานการณ์นั้นได้ รัฐนั้นๆ จะต้องให้ความยินยอม
- กฎที่กล่าวไว้ข้างต้นยังบังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ว่า จำเป็นหรือไม่ที่ต้องได้รับความยินยอมจากรัฐเจ้าของดินแดนหากการบรรเทาทุกข์นั้นเป็นไปเพื่อพลเรือนในอาณาเขตที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกองกำลังติดอาวุธที่มีใช้รัฐ
- ในดินแดนยึดครอง ฝ่ายอำนาจที่ยึดครองมีหน้าที่ในการทำให้ประชากรได้รับอาหาร และอุปกรณ์ทางการแพทย์ และควรนำเข้าอาหาร อุปกรณ์ทางการแพทย์ และสิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็นมามอบให้ หากดินแดนยึดครองมีให้ไม่เพียงพอ หากประชากรทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งของดินแดนยึดครองไม่ได้รับสิ่งของที่จำเป็นเพียงพอ รัฐที่ยึดครองมีพันธกรณีในการให้ความยินยอมแก่โครงการการบรรเทาทุกข์เพื่อช่วยเหลือประชากร

การบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรมจะต้องปฏิบัติเงื่อนไขใดบ้าง

กฎชุดที่สองเกี่ยวกับเงื่อนไขต่างๆ ที่การบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรมจะต้องปฏิบัติตามมีดังต่อไปนี้

- มนุษยธรรม ความไม่ลำเอียง และการไม่เลือกปฏิบัติ: บทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีผลบังคับใช้ต่อการช่วยเหลือที่มีลักษณะไม่ลำเอียง และมีมนุษยธรรม และดำเนินการโดยปราศจากการแบ่งแยก ซึ่งหมายความว่า การบรรเทาทุกข์นั้นจะต้องมอบให้แก่ผู้เดือดร้อนทุกคนโดยไม่คำนึงว่าบุคคลเหล่านั้นอยู่ฝ่ายใด นับถือศาสนาอะไร หรือเพศใด เป็นต้น
- การควบคุม: ฝ่ายที่อนุญาตให้การบรรเทาทุกข์ผ่านทางอาจควบคุมการขนส่ง ด้วยการกำหนดข้อตกลงทางเทคนิค รวมถึงการออกบทบัญญัติสำหรับการตรวจสอบเพื่อควบคุมทางผ่านนั้นๆ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกับ “สิทธิในการแทรกแซงด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรม” ตราบเท่าที่ “สิทธิ หรือกระทั่งหน้าที่ ในการแทรกแซง” ประหนึ่งเป็นการพิสูจน์ว่า การแทรกแซงโดยใช้อาวุธด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรมนั้นมีความถูกต้อง ประเด็นนี้จึงไม่ใช่เรื่องของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่เป็นเรื่องของกฎหมายด้วยความชอบธรรมตามกฎหมายในการใช้กองทัพบดาเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ เป็นเรื่องของความชอบธรรมในการใช้กำลังทหาร (jus ad bellum) นั่นเอง โดยแนวคิดเรื่อง “ความรับผิดชอบในการคุ้มครอง” จึงค่อยๆ เข้ามาแทนที่ความเชื่อเรื่อง “สิทธิ” หรือ “หน้าที่” ที่จะแทรกแซงด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม (ดูคำถามที่ 2)

รายงานการศึกษาของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งตีพิมพ์เมื่อค.ศ. 2005 ระบุถึงกฎต่างๆ ว่าด้วยการจัดหาความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ใช้ได้ทั้งระหว่างการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ และที่มีใช้ระหว่างประเทศ ดังนี้

- การบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรม: บุคคลหรือวัตถุที่ใช้ในปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรมจะต้องได้รับความเคารพและคุ้มครอง
- ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธจะต้องอนุญาตและอำนวยความสะดวกเพื่อให้การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอันปราศจากความลำเอียงและดำเนินการโดยไม่มีการแบ่งแยก ส่งผ่านไปยังประชากรพลเรือนผู้เดือดร้อนโดยเร็วและไม่ถูกขัดขวาง ภายใต้สิทธิในการควบคุมของฝ่ายที่อยู่ในการขัดกันทางอาวุธ
- ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธจะต้องทำให้บุคลากรผู้ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยเสรีภาพในการเคลื่อนไหวดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้ชั่วคราวในกรณีที่มีความจำเป็นทางทหาร
- การใช้วิธีทำให้ประชากรพลเรือนอดอาหารในการทำสงครามถือเป็นสิ่งต้องห้าม

16. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศคุ้มครองผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอย่างไร?

ผู้ลี้ภัย หมายถึง ผู้คนที่ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศและเป็นผู้ที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงหรือตกเป็นเหยื่อของการไล่ทำร้ายและสังหารในประเทศตนเอง ส่วนผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ หมายถึงผู้คนที่ไม่ได้ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ แต่หลบหนีออกจากภูมิสำเนาตนเอง (ดูกรอบด้านล่าง)

ผู้ลี้ภัยได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย (ค.ศ. 1951) และอนุสัญญาว่าด้วยลักษณะพิเศษของปัญหาผู้ลี้ภัยในแอฟริกา (ค.ศ. 1959) และกฎหมายสิทธิมนุษยชน และโดยเฉพาะหลักการไม่ส่งผู้ลี้ภัยกลับไปยังดินแดนหรือถิ่นที่ชีวิตและเสรีภาพ

จะถูกคุกคาม บุคคลเหล่านี้มีสิทธิตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และเมื่ออยู่ในรัฐที่กำลังสู้รบ ผู้ลี้ภัยยังได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะให้การคุ้มครองโดยทั่วไปแก่พลเรือนแล้ว ผู้ลี้ภัยยังได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ตัวอย่างเช่น อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ข้อ 44 บัญญัติไว้ว่า ผู้ที่เป็นฝ่ายควบคุมตัวไม่ควรปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยผู้ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลเอกชนศัตรูชาวต่างชาติ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 73 เพิ่มเติมไว้ด้วยว่า ผู้ลี้ภัยจะต้องได้รับการเคารพว่าเป็นบุคคลภายใต้การคุ้มครองในทุกสถานการณ์โดยปราศจากการแบ่งแยก

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่มีสนธิสัญญาสากลใดที่กล่าวถึงความต้องการการคุ้มครองของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเป็นการเฉพาะ โดยอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในแอฟริกา (อนุสัญญากัมปาลา) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2012 ถือเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรกที่กล่าวถึง

ประเด็นการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยที่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้รับการคุ้มครองโดยประมวลกฎหมายหลายฉบับรวมถึงกฎหมายภายในประเทศ กฎหมายสิทธิมนุษยชน และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (หากอยู่ในรัฐที่อาศัยอยู่เข้าร่วมในการขัดกันทางอาวุธ) ส่วนหลักการชี้แนะว่าด้วยการพลัดถิ่นภายในประเทศ ของสหประชาชาติ (ค.ศ. 1998) เป็นตราสารที่ไม่มีข้อผูกมัดที่สำคัญต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ หลักการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในฐานะกรอบระหว่างประเทศสำหรับการคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ตลอดทุกช่วงของการพลัดถิ่น รวมถึงการคืนถิ่น การตั้งรกรากใหม่ และการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอีกครั้ง

หากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศสำหรับการคุ้มครองพลเรือนได้รับการเคารพ กฎเหล่านี้ก็จะช่วยป้องกันการพลัดถิ่นได้ โดยข้อห้ามที่ควรพูดถึงเป็นพิเศษดังนี้

- การโจมตีพลเรือนและทรัพย์สินของพลเรือนโดยตรง หรือการโจมตีโดยมีเลือกเป้าหมาย
- การทำให้ประชากรพลเรือนอดอยากและการทำลายวัตถุที่จำเป็นต่อการอยู่รอด
- การลงโทษหมู่แบบเหมารวม ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของการทำลายที่อยู่อาศัย

นอกจากนี้ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ห้ามมิให้มีการบีบบังคับพลเรือนให้ออกจากที่พักอาศัย นอกเสียจากว่าเป็นไปด้วยเหตุผลทางด้านความปลอดภัยหรือเหตุผลทางการทหารที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งนี้ จะต้องมีการใช้มาตรการที่เป็นไปได้ทั้งหมดเพื่อให้แน่ใจว่า พลเรือนผู้พลัดถิ่นมีที่พักพิง สุขอนามัย สุขภาพ ความปลอดภัย และโภชนาการอย่างน่าพึงพอใจ และสมาชิกครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน โดยกฎหมายกำหนดให้ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธ อนุญาตให้การส่งสิ่งของบรรเทาทุกข์ไปถึงมือพลเรือนที่เดือดร้อนถือว่าเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศด้วยเช่นกัน

กฎหมายเหล่านี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และมีผลบังคับใช้ต่อทั้งการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศและภายในประเทศ

ผู้ลี้ภัยคือใคร

อนุสัญญาว่าด้วยสถานะผู้ลี้ภัย ข้อ 1 ตามที่ได้รับการดัดแปลงแก้ไขโดยพิธีสาร ค.ศ. 1967 ให้คำจำกัดความ “ผู้ลี้ภัย” ไว้ว่า บุคคลใดก็ตามซึ่งเป็น “ผู้ที่หวาดกลัวว่าจะถูกประหัตประหารอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ หรือสมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคมหรือทัศนคติทางการเมือง ที่ได้ออกจากรัฐที่ตนมีสัญชาติอยู่ และที่ไม่ประสงค์จะรับความคุ้มครองจากรัฐของตนอันเนื่องมาจากความกลัวดังกล่าว หรือเป็นผู้ที่ไร้สัญชาติ ซึ่งได้ออกจากรัฐที่เดิมมีถิ่นฐานพำนัก แต่ไม่ประสงค์ที่จะกลับไปเพื่อพำนักในรัฐดังกล่าวด้วยเหตุความหวาดกลัวดังที่กล่าวมาข้างต้น”

อนุสัญญาว่าด้วยลักษณะพิเศษของปัญหาผู้ลี้ภัยในแอฟริกา (ค.ศ. 1959) และปฏิญญา คาร์ตาเฮนา (ค.ศ. 1984) ว่าด้วยผู้ลี้ภัย ได้ขยายคำจำกัดความให้ครอบคลุมถึงผู้คนที่หลบหนีจากเหตุการณ์ความวุ่นวายต่างๆ เช่น การขัดกันทางอาวุธและสถานการณ์ ความรุนแรงอื่นๆ

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศคือใคร

หลักการชี้แนะว่าด้วยการพลัดถิ่นภายในประเทศของสหประชาชาติ (ค.ศ. 1998) นิยามความหมายของคำว่า “ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ” ไว้ว่าเป็น “บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งถูกใช้กำลังหรือบีบบังคับให้จำต้องหลบหนีหรืออพยพย้ายจากถิ่นฐานบ้านเกิด หรือถิ่นที่อยู่ปกติ สืบเนื่องมาจากการขัดกันทางอาวุธหรือเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธ สถานการณ์ความรุนแรงที่ขยายวงกว้าง การละเมิดสิทธิมนุษยชน ภัยพิบัติอันเกิดทางธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ยังมิได้ข้ามเขตแดนที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศ”

ผู้อพยพที่ติดอยู่ท่ามกลางการขัดกันทางอาวุธ

ปัจจุบัน ยังไม่มีคำนิยามที่เป็นที่ยอมรับกันโดยสากลสำหรับคำว่า “ผู้อพยพ” และการตัดสินใจอพยพ อาจเป็นได้ทั้ง “โดยสมัครใจ” และ “ถูกบังคับ” ถึงแม้ว่าการแบ่งแยกประเภทของการอพยพจะไม่ชัดเจน เท่ากันกับในอดีตที่ผ่านมา โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นปัจจุบันทันด่วน เช่น การขัดกันทางอาวุธหรือภัยพิบัติ อาจเป็นเหตุผลเฉพาะหน้า ซึ่งบังคับให้ผู้อพยพต้องละทิ้งถิ่นฐาน รวมถึงการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่ดีขึ้น ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่ค่อยๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การปราบปรามสิทธิที่เพิ่มมากขึ้น (โดยเฉพาะกรณีของชนกลุ่มน้อย) และการมีเครือข่ายครอบครัวในพื้นที่ที่มีเสถียรภาพมากกว่า เหล่านี้ อาจเป็นตัวกำหนดว่า ผู้อพยพจะย้ายไปที่ใดและนานเพียงไร โดยปัจจุบันมีการนำคำว่า “การอพยพแบบ ผสมผสาน” มาใช้เพื่ออธิบายการหลบหนีจากการขัดกันทางอาวุธแก่ผู้แสวงหาการลี้ภัย ผู้ลี้ภัย และประชาชน ไร้รัฐผสมกับแรงงานอพยพ “การอพยพแบบผสมผสาน” จึงอธิบายทั้งสถานการณ์และปัจจัยต่างๆ ที่มีการ ผสมผสานทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากร

เมื่อผู้อพยพจำนวนมากข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ พวกเขาจะไม่คุณสมบัติเป็นผู้ลี้ภัยและก็มีผู้ใช้ผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศตามคำนิยาม ไม่ว่าต้นเหตุของการพลัดถิ่นจะเป็นเช่นไรก็ตาม ความเสี่ยงและความต้องการ ความคุ้มครองของคนเหล่านี้ และการคุกคามต่อสิทธิมนุษยชนที่อาจพบเจอระหว่างการเดินทาง ได้แก่ การค้ามนุษย์ จึงควรเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการเหลียวแลจัดการ

ปัจจุบันยังไม่มีสนธิสัญญาสากลใดที่กล่าวถึงประเด็นการคุ้มครองผู้อพยพทั้งปวงเป็นการเฉพาะ แต่ประเด็น ดังกล่าวปรากฏในรูปของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายหลายฉบับ เช่น กฎหมายภายในประเทศ กฎหมาย สิทธิมนุษยชน และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในกรณีที่อยู่ในรัฐที่เข้าร่วมการขัดกันทางอาวุธ ทั้งนี้ ผู้อพยพที่อยู่ในเขตแดนของรัฐที่มีส่วนร่วมในการขัดกันทางอาวุธถือว่ามิสถานะเป็นพลเรือน

17. วัตถุที่ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีอะไรบ้าง?

ภายใต้บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ วัตถุของพลเรือนได้รับการคุ้มครองจากการโจมตี นอกจากนี้วัตถุบางอย่างยังได้รับความเห็นชอบคุ้มครองเป็นพิเศษภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้วยเพราะวัตถุนั้นมีความสำคัญต่อการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อการขัดกันทางอาวุธ ประชากรพลเรือน หรือมวลมนุษยชาติโดยทั่วไป หรือด้วยเพราะความเสี่ยงที่จะถูกทำลายและทำให้เสียหายในช่วงที่มีการขัดกันทางอาวุธ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์

คำว่า “หน่วยบริการทางการแพทย์” หมายถึง สถานประกอบการหรือหน่วยอื่นๆ ที่จัดขึ้นไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ ทั้งทางทหารหรือพลเรือน ทั้งที่ตั้งอยู่หรือเคลื่อนที่ และทั้งถาวรหรือชั่วคราว คำนี้หมายความรวมถึงโรงพยาบาลและหน่วยงานที่คล้ายคลึงกัน ศูนย์บริการโลหิต ศูนย์และสถาบันเวชศาสตร์ป้องกันโรค คลังอุปกรณ์ทางการแพทย์ และร้านขายยาและอุปกรณ์การแพทย์ของหน่วยนั้นๆ

คำว่า “ยานพาหนะทางการแพทย์” หมายถึง ยานพาหนะในการขนส่งใดๆ ทั้งของทหารหรือพลเรือน ทั้งแบบถาวรหรือชั่วคราว ตามที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ขนส่งทางการแพทย์ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในการพิพาท ซึ่งหมายความรวมถึงการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ เช่น รถพยาบาล เรือพยาบาล และอากาศยานทางการแพทย์

การคุ้มครองเป็นพิเศษสำหรับหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นรูปแบบเสริมของการคุ้มครองเพื่อให้ผู้บาดเจ็บและผู้ป่วยได้รับการดูแลทางการแพทย์ โดยการคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแก่หน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์มีมานานแล้ว ดังที่ปรากฏในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1864 หรือกฎข้อบังคับกรุงเฮก ค.ศ. 1899 และ 1907 ซึ่งมีการให้รายละเอียดเพิ่มเติมไว้ในอนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 1 และ 4 ในเรื่องหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์ของทหาร โรงพยาบาลพลเรือน และวิธีการขนส่งทางแพทย์บางวิธี ทั้งนี้เมื่อ ค.ศ. 1977 ความคุ้มครองนี้ได้ขยายไปครอบคลุมหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์พลเรือนในทุกสถานการณ์เป็นการเฉพาะ โดยการคุ้มครองหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์ในการขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศถือกำเนิดมาจากข้อ 3 ร่วม ซึ่งกำหนดว่า จะต้องเคลื่อนย้ายและดูแลผู้ป่วยและผู้บาดเจ็บ

การคุ้มครองนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ซึ่งปัจจุบัน การปฏิบัติของรัฐได้สร้างพันธกรณีในการเคารพและคุ้มครองหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์ ทั้งของทหารและพลเรือน เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานของกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้ได้กับการขัดกันทางอาชุระหว่างประเทศ และมีใช้ระหว่างประเทศ

ในพันธกรณีที่จะต้องเคารพและคุ้มครองหน่วยบริการและยานพาหนะที่ได้รับมอบหมาย เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ในทุกสถานการณ์นั้น

- **เคารพ** หมายถึง หน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์จะต้องไม่ถูกโจมตี และการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์จะต้องไม่ถูกขัดขวาง
- **คุ้มครอง** หมายถึง หน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์จะต้องได้รับความช่วยเหลือระหว่างปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงได้รับการคุ้มครองจากการโจมตีหรือการเข้ามาแทรกแซงโดยมีข้อ 3 ที่สำคัญยิ่งคือ หน่วยบริการทางการแพทย์จะต้องไม่ตั้งอยู่ในรัศมีของวัตถุทางทหาร อีกทั้งห้ามมิให้ใช้หน่วยบริการทางการแพทย์และยานพาหนะเป็นเกราะป้องกันวัตถุทางทหารจากการโจมตีในทุกสถานการณ์

หากหน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์ถูกใช้กระทำการใดๆ อันนอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ด้านมนุษยธรรมและเป็นอันตรายต่อศัตรู จะทำให้หน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์นั้นสูญเสียสถานะได้รับการคุ้มครองและอาจโดนโจมตีได้ ทั้งนี้ก่อนการโจมตีจะต้องมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าและกำหนดกรอบเวลาที่เหมาะสม โดยการโจมตีอาจกระทำได้ก็ต่อเมื่อเป้าหมายไม่สนใจคำเตือน ตัวอย่างการกระทำที่เป็นอันตรายต่อศัตรู ได้แก่ การใช้หน่วยบริการทางการแพทย์เป็นเกราะกำบังแก่พลรบที่ยังทำการรบได้อยู่ หรือใช้เก็บอาวุธยุทโธปกรณ์ หรือใช้เป็นหอสังเกตการณ์ หรือเป็นเกราะให้แก่ปฏิบัติการทางทหาร อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการโจมตีวัตถุทางทหาร แต่ผู้โจมตีก็ยังคงต้องทำตามกฎความเป็นสัดส่วนและการป้องกันความเสียหายไว้ล่วงหน้า เพื่อเห็นแก่บุคลากรทางการแพทย์ ผู้บาดเจ็บ และผู้ป่วย ซึ่งอาจอยู่ภายในหน่วยบริการหรือยานพาหนะทางการแพทย์นั้นๆ ที่เป็นภัยต่อฝ่ายตรงข้ามอยู่นั่นเอง

ประการสุดท้าย หน่วยบริการทางการแพทย์ที่ได้รับอนุญาตมีสิทธิที่จะติดเครื่องหมายพิเศษอันเด่นชัด (ดูคำถามที่ 13) แต่หน่วยบริการและยานพาหนะทางการแพทย์จะต้องได้รับความเคารพและคุ้มครองเป็นพิเศษไม่ว่าจะติดแสดงเครื่องหมายพิเศษอันเด่นชัดหรือไม่ก็ตาม เพียงแต่การติดเครื่องหมายจะช่วยทำให้การระบุชี้แจงสะดวกขึ้น

ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม

โดยทั่วไปแล้วทรัพย์สินทางวัฒนธรรมได้รับการคุ้มครองในฐานะวัตถุของพลเรือน นอกจากนั้น จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นทรัพย์สินของพลเรือนที่มีค่ามากที่สุดอย่างหนึ่ง ความจำเป็นที่จะต้องระมัดระวังจะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้นหากเมื่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมนั้นๆ เป็นมรดกสำคัญยิ่งที่ผู้คนให้ความกังวลและเป็นห่วง

คำว่า “ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม” หมายถึง ทรัพย์สินทั้งที่เคลื่อนย้ายได้และไม่ได้ เพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ การศึกษา หรือการกุศล หรือเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ โดยทรัพย์สินที่มีความสำคัญยิ่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมของคนทั้งปวง เช่น อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม แหล่งโบราณคดี งานศิลปะ หนังสือ หรืออาคารที่มีวัตถุประสงค์หลักและมีประสิทธิผลเพื่ออนุรักษ์ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม และศูนย์ที่บรรจุเก็บทรัพย์สินทางวัฒนธรรมจำนวนมาก อาจต้องแสดงเครื่องหมายเพื่อเป็นที่รู้จักโดยใช้สัญลักษณ์โล่สีน้ำเงินขาว (ดูภาพในหน้าถัดไป)

สาระสำคัญทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมนั้นกำหนดไว้ในกฎข้อบังคับกรุงเฮก ค.ศ. 1907 อนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมจากสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธและพิธีสารเพิ่มเติม อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1954 และในพิธีสารเพิ่มเติม พค.ศ. 1977 ทั้งนี้ พันธกรณีในการเคารพและคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมยังบรรจุไว้ในกฎหมายจารีตประเพณีว่าด้วยการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศและที่มีใช้ระหว่างประเทศ

ในพันธกรณีที่จะต้องเคารพและคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมนั้น

- **เคารพ** หมายถึง การปฏิบัติการทางทหารจะต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรม นอกเสียจากว่าทรัพย์สินเหล่านั้นถูกทำให้เป็นวัตถุทางทหาร
- **คุ้มครอง** หมายถึง การยึดหรือทำลายทรัพย์สินทางวัฒนธรรมหรือการตั้งใจทำให้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเสียหายล้วนเป็นสิ่งต้องห้าม ฝ่ายยึดครองจะต้องป้องกันการนำทรัพย์สินทางวัฒนธรรมออกไปจากดินแดนที่ยึดครองโดยผิดกฎหมาย และจะต้องนำทรัพย์สินที่ถูกนำออกไปโดยผิดกฎหมายกลับคืนสู่เจ้าพนักงานของดินแดนที่ถูกยึดครอง

นอกจากนี้ ยังมีพันธกรณีอื่นในการเคารพและคุ้มครองทรัพย์สินที่ถือว่ามีค่าสำคัญยิ่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมของคนทั้งปวง ดังนี้

- อนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ค.ศ. 1954 มุ่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถือว่ามีค่าสำคัญยิ่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมของคนทั้งปวงด้วยประการต่างๆ ดังนี้ หนึ่ง ส่งเสริมให้ติดเครื่องหมายโล่สีน้ำเงินขาวบนทรัพย์สินนั้นๆ (ดูรูปในหน้าติดกัน)
- ทรัพย์สินนั้นๆ จะต้องไม่เป็นเป้าโจมตีเว้นแต่มีความจำเป็นทางทหารอย่างยิ่งยวด พิธีสารฉบับที่ 2 ของอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1954 อธิบายไว้ว่า การละเว้นในกรณีความจำเป็นทางทหารจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อและตราใบที่ (1) ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมนั้นถูกทำให้เป็นเป้าหมายทางทหารและ (2) ไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะทำให้ได้เปรียบทางการทหารเท่ากับการโจมตีวัตถุนั้น โดยพิธีสารฉบับที่ 2 ได้กำหนดเพิ่มเติมไว้ว่า ความจำเป็นนั้นจะต้องได้รับคำสั่งจากระดับการบังคับบัญชาเท่านั้น และในกรณีที่มีการโจมตีจะต้องมีการเตือนล่วงหน้าตามสถานการณ์จะเอื้ออำนวย อีกทั้ง พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 53 วรรค 1 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 16 ได้ระบุไว้มากกว่านั้น คือจะไม่มีการละเว้นใดๆ ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อการปฏิบัติการทางทหาร โดยข้อเหล่านี้ครอบคลุมเฉพาะทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญมากเพียงจำนวนหนึ่ง เช่น ทรัพย์สินซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมหรือจิตวิญญาณของปวงชน (หรือมวลมนุษยชาติ) โดยทรัพย์สินที่พิธีสารเพิ่มเติมให้ความคุ้มครองนั้นจะต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งและผู้คนให้ความสนใจ และอาจจะไม่ต้องมีเครื่องหมายกำกับไว้ก็ได้
- การใช้ทรัพย์สินนั้นไปในทางทหาร ซึ่งมีแนวโน้มจะทำให้ถูกทำลายหรือเสียหายถือเป็นสิ่งต้องห้ามนอกจากว่าทรัพย์สินนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อปฏิบัติการทางทหาร และนี่ก็เช่นกัน พิธีสารฉบับที่ 2 ของอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1954 อธิบายไว้ว่า การละเว้นในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อปฏิบัติการทางทหาร ในการใช้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเพื่อวัตถุประสงค์ที่มีแนวโน้มจะทำลายหรือสร้างความเสียหาย “ตราใบที่ไม่มีตัวเลือกอื่นที่เป็นไปได้ระหว่างการใช้ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมกับวิธีอื่นที่เป็นไปได้เพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบทางทหารที่คล้ายกัน” ทั้งนี้พิธีสารฉบับที่ 2 ยังกำหนดเพิ่มเติมว่า ความจำเป็นนั้นจะต้องมาจากระดับการบัญชาาระดับหนึ่งและพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 53 วรรค 1 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 16 ได้ระบุไว้มากกว่านั้น คือจะไม่มีการละเว้นใดๆ ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อการปฏิบัติการทางทหาร

- การขโมย การปล้นสะดม หรือการยกยอทรัพย์สินนั้นๆ ทุกรูปแบบ และการทำลายทรัพย์สินทุกประการถือเป็นสิ่งต้องห้าม

ตราโล่สีน้ำเงินขาวเพื่อบังคับการคุ้มครองต่อทรัพย์สิน
ที่ถือว่ามีค่าสำคัญยิ่งต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ของคนทั้งปวง

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

คำว่า “สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ” หมายถึง พืชศาสตร์ องค์ประกอบ
และโครงสร้างของโลก รวมถึงชีวชาติ เปลือกโลก อุทกภาคและ
ชั้นบรรยากาศ และจักรวาล รวมถึงพืชพรรณ (พืช ป่าไม้ เป็นต้น)
สัตว์ป่า จุลินทรีย์ ดิน หิน อากาศ น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ
และภูมิอากาศ

การขัดกันทางอาวุธอาจเป็นเหตุให้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเสียหายเป็นระยะเวลายาวนาน
ทั้งนี้การใช้อาวุธบางชนิด โดยเฉพาะอาวุธเคมีและนิวเคลียร์อาจส่งผลกระทบทางลบต่อ
สิ่งแวดล้อมอย่างยาวนาน ผลกระทบดังกล่าวอาจเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ทางทหาร โดยภาคี
ในการขัดกันทางอาวุธเล็งเป้าไปที่ส่วนประกอบของสิ่งแวดล้อมเพื่อทำให้ศัตรูอ่อนแอ
แต่การกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบจากการพิพาทที่ไม่ได้เจตนาได้ การทำลาย
ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำลายท่อระบายน้ำ บ่อเกรอะ โรงไฟฟ้า และโรงงานเคมีภัณฑ์
และอุตสาหกรรมอื่นๆ รวมถึงการทำลายให้กลายเป็นซากปรักหักพัง ทั้งหมดอาจส่งผล
ให้เกิดการปนเปื้อนสารพิษในแหล่งน้ำ พื้นที่เพาะปลูกและอากาศ อันส่งผลกระทบต่อ
สุขภาพของประชากรทั้งปวง แม้ว่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมในระดับหนึ่งจะเป็น
ที่ยอมรับได้ในฐานะปกติวิสัยของการพิพาท แต่ความเสียหายนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขต
สัดส่วนที่มีความพอดี

ดังนั้นกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ จึงตระหนักการจำกัดความเสียหายทาง
สิ่งแวดล้อมดังนี้ ประการที่หนึ่ง โดยทั่วไปแล้วสิ่งแวดล้อมจะได้รับการคุ้มครองในฐานะ
ทรัพย์สินของพลเรือน จึงได้รับการคุ้มครองจากการโจมตีโดยตรง รวมถึงความเสียหาย
ที่มากเกินไป นอกจากนี้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังกำหนดให้มีการเตือน
ล่วงหน้าเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อหลีกเลี่ยงและเพื่อลดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมโดยไม่ได้
ตั้งใจ โดยตามความจริงแล้ว กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติจาก “ความเสียหายที่รุนแรงในวงกว้างและยาวนาน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญา
และกฎหมายจารีตประเพณีในการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศประกาศห้ามวิธีการ
ทำสงครามใดๆ ที่เจตนาหรือคาดหวังให้ก่อความเสียหาย

ต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การปฏิบัติของรัฐได้ตั้งกฎขึ้นไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานของกฎหมาย จารีตประเพณีของกฎหมายระหว่างประเทศ บ้างบอกว่าหมายความรวมถึงการขัดกัน ทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศด้วย

ประการสุดท้าย อนุสัญญาว่าด้วยข้อห้ามการใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมทางการ ทหารหรือสงครามอื่นๆ ค.ศ. 1976 (ENMOD) กำหนดให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมต่อ สิ่งแวดล้อมระหว่างที่มีการขัดกันทางอาวุธ โดยอนุสัญญานี้ระบุห้ามมิให้มีการดัดแปลง สิ่งแวดล้อมโดยตั้งใจเพื่อก่อให้เกิด “ผลกระทบที่รุนแรงในวงกว้างและยาวนาน” อันถือเป็น การสร้างปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น พายุเฮอร์ริเคน คลื่นยักษ์ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เพื่อเป็นวิธีในการทำลาย สร้างความเสียหายหรือทำให้บาดเจ็บแก่รัฐภาคีอื่นๆ พูด่ง่ายๆ ก็คือ การตั้งใจทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเพื่อเป็นอาวุธถือเป็นสิ่งต้องห้าม

สถานที่ซึ่งประกอบด้วยพลังอันตราย

คำว่า “สถานที่ซึ่งประกอบด้วยพลังอันตราย” หมายถึง เชื้อปน คั่นกันน้ำ และโรงไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์

สถานที่ซึ่งประกอบด้วยพลังอันตรายจะต้องไม่ถูกโจมตี แม้ว่าวัตถุเหล่านี้จะถูกทำให้กลายเป็นเป้าหมายทางทหารเพราะการโจมตีดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการปลดปล่อยพลังที่อันตรายและผลที่ตามมาคือ การสูญเสียซึ่งชีวิตพลเรือนจำนวนมาก ดังนั้น เป้าหมายทางทหารที่ตั้งอยู่ที่หรืออยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงสถานที่เหล่านี้จะต้องไม่ถูกโจมตี หากการโจมตีจะนำไปสู่การสูญเสียซึ่งชีวิตพลเรือนจำนวนมาก ทั้งนี้ก็ถูกต้องกล่าวได้รับการระบุไว้อย่างชัดเจนในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และในกฎหมายจารีตประเพณีสำหรับการขัดกันทางอาวุธทั้งระดับระหว่างประเทศและมีใช้ระหว่างประเทศ อนึ่ง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการบังคับวัตถุเหล่านี้ นั่น ภาควิชาที่อยู่ในการขัดกันทางอาวุธอาจทำเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์พิเศษประกอบด้วยจุดสี่เหลี่ยม 3 จุด เรียงเป็นระนาบเดียวกัน (ดูภาพด้านล่าง)

18. กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกล่าวถึง การก่อการร้ายอย่างไรบ้าง?

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศมีจุดยืนต่อการก่อการร้ายอย่างไร คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศประณามการกระทำรุนแรงอันปราศจากการแยกแยะและสร้างความหวาดกลัวในหมู่ประชากรพลเรือน โดยเห็นได้จากการประณามในหลายโอกาสที่ผ่านมา

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่ได้กำหนดให้คำนิยามคำว่า “การก่อการร้าย” แต่ห้ามการกระทำส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธ ซึ่งในกรณีทั่วไปอาจนับว่าเป็น “การก่อการร้าย” โดยหลักการพื้นฐานของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศระบุว่า บุคคลซึ่งสู้รบในสงครามจะต้องแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือน และวัตถุของพลเรือนกับวัตถุทางทหารอยู่ตลอดเวลา หลักการแบ่งแยกนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (ดูคำถ้อยที่ 11) กฎต่างๆ ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหลายข้อมุ่งไปที่การคุ้มครองพลเรือนโดยเฉพาะ เช่น การห้ามโจมตีโดยไม่เลือกเป้าหมาย หรือการห้ามใช้ “โล่มนุษย์” ก็เป็นกฎที่มาจากหลักการนี้ ทั้งนี้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังห้ามมิให้มีการยึดตัวประกันด้วยเช่นกัน ในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธนั้น การอธิบายการกระทำรุนแรงโดยเจตนาต่อพลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือนว่าเป็น “ผู้ก่อการร้าย” ไม่ได้มีนัยยะสำคัญทางกฎหมาย ด้วยเพราะว่าการกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงอยู่แล้ว

ไม่เพียงเท่านั้น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังห้าม “มาตรการ” การก่อการร้าย และ “การกระทำการก่อการร้าย” ไว้โดยเฉพาะอีกด้วย โดยอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ข้อ 33 กล่าวว่า “การลงโทษหมู่แบบเหมารวม เช่นเดียวกับมาตรการข่มขู่หรือการก่อการร้าย ต่างล้วนเป็นสิ่งต้องห้าม” พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 4 ได้ระบุห้าม “การกระทำการก่อการร้าย” ต่อบุคคลซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมหรือยุติการมีส่วนร่วมในการขัดกันทางอาวุธ โดยจุดประสงค์หลักของบทบัญญัติเหล่านี้คือเพื่อยืนยันย้ำว่า ไม่ว่าจะ เป็นปัจเจกบุคคลหรือประชากรพลเรือน จะต้องไม่ถูกลงโทษหมู่แบบเหมารวม ซึ่งรวมถึงการก่อการร้ายด้วย นอกจากนี้ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และ 2 ยังห้ามการกระทำที่มุ่งเป้าไปที่การแผ่ขยายความหวาดกลัวในหมู่ประชากรพลเรือนว่า “การกระทำความรุนแรงหรือข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงอันมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแผ่กระจายความหวาดกลัวในหมู่ประชากรพลเรือนถือเป็นสิ่งต้องห้าม” (ดูพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 5 วรรค 2 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ข้อ 13 วรรค 2) บทบัญญัติเหล่านี้ไม่ได้ห้ามการโจมตีที่ชอบด้วยกฎหมายต่อเป้าหมายทางทหารซึ่งอาจแผ่กระจายความหวาดกลัวในหมู่พลเรือน แต่ห้ามการโจมตีที่มุ่งทำให้พลเรือนหวาดกลัว ตัวอย่างเช่น การยิงปืนใหญ่ใส่หรือข่มขู่ยิงพลเรือนในบริเวณเขตเมือง

เนื่องจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีผลบังคับใช้เฉพาะระหว่างการขัดกันทางอาวุธ จึงไม่ได้ควบคุมดูแลการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในยามสงบ แต่หากการกระทำการก่อการร้ายก็อยู่ภายใต้กฎหมาย เช่น กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกฎหมายสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าผู้ก่อการจะมีแรงจูงใจใดก็ตาม เจ้าพนักงานบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศจะต้องจัดการกับการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นนอกสถานการณ์การขัดกันด้วยอาวุธ โดยรัฐอาจใช้หลากหลายมาตรการเพื่อป้องกันหรือปราบปรามการก่อการร้าย เช่น รวบรวมข่าวกรอง ประสานความร่วมมือระหว่างตำรวจและฝ่ายตุลาการ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน มาตรการบังคับทางอาญา การสืบสวนทางการเงิน การอายัดทรัพย์สิน หรือการกดดันทางการทูตและเศรษฐกิจต่อรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ก่อการร้ายที่ต้องสงสัย

แล้วที่เรียกกันว่า “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” ล่ะ

คำนี้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายมาตรการและปฏิบัติการที่มีเป้าหมายในการป้องกันและต่อสู้กับการโจมตีของผู้ก่อการร้าย มาตรการเหล่านี้รวมถึงการหาข่าวกรอง มาตรการลงโทษทางการเงิน และความร่วมมือด้านตุลาการ และอาจรวมถึงการขัดกันทางอาวุธ ทั้งนี้ การแบ่งประเภททางกฎหมายของการกระทำที่เรียกกันติดปากว่า “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” ถือเป็นประเด็นที่มีการโต้เถียงกันอย่างมาก แม้ว่าคำนี้จะได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการพูดคุยในแต่ละวันในบางประเทศ แต่เมื่อดูในบริบทของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้วนั้น จะพบว่ายังคงมีความจำเป็นที่จะต้องพินิจพิเคราะห์ว่า คำนี้เป็นแค่เครื่องมือเชิงโวหารหรือหมายถึงการขัดกันทางอาวุธระดับโลกตามความหมายทางกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศไม่ได้เห็นด้วยว่ากำลังมีการก่อสงครามโลก การแบ่งประเภททางกฎหมายของสถานการณ์ความรุนแรงที่เป็นส่วนหนึ่งของสงครามต่อต้านการก่อการร้ายตามที่เรียกๆ กันนั้นจะต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป พุดง่าย ๆ ก็คือ หากความรุนแรงถึงขั้นมีการขัดกันทางอาวุธ ไม่ว่าจะระหว่างประเทศหรือมีใช้ระหว่างประเทศ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะมีผลบังคับใช้ (ดูคำคมที่ 5) หากไม่ถึงขั้นนั้น ก็ให้ใช้ประมวลกฎหมายอื่นๆ

ยกตัวอย่างเช่น การสู้รบเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งปฏิบัติการหลังการโจมตีสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เทียบเท่ากับการขัดกันทางอาวุธตามที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนิยามไว้ โดยสงครามในอัฟกานิสถานที่ปฏิบัติการโดยกองกำลังผสมซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกา ซึ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2001 ถือเป็นตัวอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ อนุสัญญาเจนีวาและกฎของกฎหมายจารีตประเพณีกฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธซึ่งฝ่ายหนึ่งคือกองกำลังผสมนำโดยสหรัฐอเมริกา และอีกฝ่ายคืออัฟกานิสถาน อย่างไรก็ตามความรุนแรงในส่วนอื่นๆ ของโลก ซึ่งมีถูกอธิบายว่าเป็น “การก่อการร้าย” กระทำโดยกลุ่ม (เครือข่าย) ที่จัดตั้งขึ้นอย่างหลวมๆ หรือปัจเจกบุคคลที่มีอุดมการณ์เดียวกัน ยังถือเป็นประเด็นที่น่าสงสัยอยู่ว่า กลุ่มและเครือข่ายเหล่านี้สามารถจัดให้เป็นภาคีในการขัดกันทางอาวุธรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้หรือไม่

“การก่อการร้าย” นับเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่ง ทั้งในทางกฎหมายและการกระทำจริงแล้วนั้น จึงมีอาจทำสงครามกับปรากฏการณ์ได้ แต่ทำสงครามกับฝ่ายที่ระบุได้ว่ามีส่วนร่วมในการขัดกันทางอาวุธ และด้วยเหตุผลเหล่านี้ จึงควรใช้คำว่า “การสู้รบต่อต้านการก่อการร้าย” จึงเป็นการเรียกที่เหมาะสมมากกว่า “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย”

กฎหมายใดที่มีผลบังคับใช้กับผู้ถูกคุมขังในการสู้รบเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย

1. บุคคลที่ถูกคุมขังเนื่องจากการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ อันเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย เช่นกรณีประเทศอัฟกานิสถานจนกระทั่งถึงการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2002 จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่มีผลใช้กับการขัดกัน ทางอาวุธระหว่างประเทศ

ก. พลรบที่ถูกจับกุม จะต้องได้รับสถานะเชลยศึก และอาจถูกควบคุมตัวแค่จนถึงสงครามยุติ โดยเชลยศึกจะต้องไม่ถูกดำเนินคดีเพียงเพราะเข้าร่วมสงคราม แต่อาจถูกดำเนินคดีสำหรับอาชญากรรมสงครามที่ได้กระทำไป ในกรณีนี้ พวกเขาอาจถูกควบคุมตัวจนกว่าจะพ้นโทษที่ได้รับ ทั้งนี้ ถ้าสถานะเชลยศึกของผู้ต้องขังเป็นที่น่าสงสัย จะต้องมีการแต่งตั้งศาลที่มีอำนาจเพื่อตัดสินประเด็นนี้

ข. พลเรือนที่ถูกคุมขังด้วยเหตุผลอันจำเป็นด้านความปลอดภัย จะต้องได้รับการคุ้มครองตามที่อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 กำหนดไว้ไว้ โดยพลรบที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามเกณฑ์สถานะเชลยศึก (ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ไม่ได้ถืออาวุธอย่างเปิดเผย) หรือพลเรือนที่มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงในการขัดกันด้วยอาวุธระหว่างประเทศ (ที่เรียกกันว่า “คู่ต่อสู้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ได้รับสิทธิพิเศษ”) จะได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 หากถือสัญชาติของฝ่ายศัตรู แต่ต่างจากเชลยศึกตรงที่ว่า คนกลุ่มนี้อาจถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายภายในประเทศของรัฐที่ควบคุมตัวในข้อหาถืออาวุธ รวมทั้งการกระทำความผิดทางอาญาที่ได้กระทำ พวกเขาอาจถูกจำคุกจนกว่าจะพ้นโทษที่ได้รับ หากไม่ถูกดำเนินคดี พวกเขาจะต้องได้รับการปล่อยตัวทันทีที่เหตุผลความจำเป็นด้านความปลอดภัยที่นำมาซึ่งการควบคุมตัวสิ้นสุดลง

2. บุคคลซึ่งถูกคุมขังเนื่องจากการขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้กับการก่อการร้ายจะได้รับการคุ้มครองตามที่ระบุไว้ในข้อ 3 ร่วม ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ในกรณีที่มีผลบังคับใช้ได้ และกฎของกฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยกฎของกฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายภายในประเทศจะมีผลบังคับใช้เช่นกัน ทั้งนี้บุคคลซึ่งถูกคุมขังมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน หากพวกเขาต้องถูกดำเนินคดีสำหรับอาชญากรรมที่อาจได้กระทำลงไป

3. บุคคลทั้งปวงซึ่งถูกคุมขังโดยไม่เกี่ยวกับการขัดกันทางอาวุธในการต่อสู้กับการก่อการร้ายจะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายภายในประเทศของรัฐที่ควบคุมตัวและโดยกฎหมายสิทธิมนุษยชน โดยพวกเขาได้รับการคุ้มครองด้วยการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย หากพวกเขาต้องถูกดำเนินคดีเนื่องจากอาชญากรรมที่ได้ก่อกระทำ

มีอาจมีผู้ใดซึ่งถูกจับกุมระหว่างการต่อสู้กับการก่อการร้ายจะได้รับพิจารณาว่าอยู่นอกขอบเขตของกฎหมาย ในการคุ้มครองทางกฎหมาย นั้นไม่มีคำว่า “หลุมดำ”

19. มีการนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไปบังคับใช้อย่างไรบ้าง?

การนำกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไปบังคับใช้ หรือการนำกฎไปสู่การปฏิบัติ เป็นความรับผิดชอบที่สำคัญเป็นอันดับแรกของรัฐภาคีในอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ความรับผิดชอบนี้เริ่มตั้งแต่ข้อ 1 ร่วมของอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ ซึ่งกำหนดให้รัฐเคารพและทำให้มีการเคารพอนุสัญญาในทุกสถานการณ์

มาตรการการบังคับใช้บางประการจะกำหนดให้มีการรับรองกฎหมายหรือกฎข้อบังคับ มาตรการอื่นๆ จะกำหนดให้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสำหรับกองทัพ รวมทั้ง สาธารณชนทั่วไป การสรรหาบุคคล และ/หรือการอบรมบุคลากร การจัดทำบัตรประจำตัว และเอกสารอื่นๆ การจัดตั้งโครงสร้างพิเศษ และการริเริ่มระเบียบการด้านบริหารและวางแผน โดยนอกจากรัฐยังจะต้องป้องกันไม่ให้เกิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และหากมีการละเมิดเกิดขึ้น ก็จะต้องลงโทษผู้กระทำผิดด้วย

การป้องกัน การเฝ้าสังเกต และการปราบปราม

รัฐมีหน้าที่ใช้มาตรการเชิงกฎหมายและเชิงปฏิบัติที่มีเป้าหมายเพื่อทำให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทุกประการ ทั้งในยามสงบและระหว่างการขัดกันทางอาวุธเกิดขึ้น สนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังกำหนดให้มีกลไกจำนวนหนึ่งเพื่อทำให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายด้วย

กฎและกลไกเหล่านี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทอย่างกว้าง ดังนี้

1. มาตรการป้องกัน

- เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
- แปลสนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นภาษาของแต่ละประเทศ
- แปลกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้เป็นกฎหมายภายในประเทศ เมื่อจำเป็น และรับรองบทบัญญัติเกี่ยวกับการออกกฎหมายและกฎหมายเพื่อทำให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
- อบรมบุคคลากรเพื่ออำนวยความสะดวกในการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายในกองทัพ
- ป้องกันอาชญากรรมสงครามและลงโทษผู้ก่ออาชญากรรมสงคราม
- ส่งเสริมการเคารพเครื่องหมายกาชาด เครื่องหมายเสี้ยววงเดือนแดง และเครื่องหมายคริสต์แดง

2. มาตรการและกลไกเพื่อเฝ้าติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศระหว่างสถานการณ์ความขัดแย้ง

- ฝ่ายที่ให้ความคุ้มครองหรือตัวแทนของพวกเขา ฝ่ายที่ให้ความคุ้มครองคือ รัฐที่เป็นกลาง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดูแลส่วนได้เสียของฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งและประชาชนของตนในประเทศศัตรู บทบาทของฝ่ายที่ให้ความคุ้มครอง คือการปฏิบัติตามบรรทัดฐานและคุ้มครองเพื่อช่วยเหลือ ผู้ได้รับผลกระทบและดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยมีการเข้าเยี่ยมเชลยศึกหรือพลเรือนที่ถูกควบคุมตัว เป็นต้น องค์การระหว่างประเทศที่ให้การรับรองความเป็นกลางและความมีประสิทธิภาพอาจทำหน้าที่เป็นตัวแทนฝ่ายที่ให้ความคุ้มครอง
- กระบวนการไต่สวน จะต้องมีการไต่สวนการละเมิดที่ถูกกล่าวหา หากภาคี ความขัดแย้งร้องขอ และหากภาคีที่เกี่ยวข้องเห็นด้วยกับกระบวนการที่จะต้องปฏิบัติตาม
- คณะกรรมการแสวงหาความจริงด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ คณะกรรมการฯ นี้ ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายใต้พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ข้อ 90 อาจสืบสวนการละเมิดอนุสัญญาเจนีวาหรือพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 อย่างร้ายแรง และให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูความเคารพต่ออนุสัญญาเจนีวา ถึงแม้ว่าอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการจะครอบคลุมถึงแค่สถานการณ์การขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศแต่คณะกรรมการฯ ได้แสดงความยินดีที่จะทำการไต่สวนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันทางอาวุธที่มีในระหว่างประเทศหากภาคีให้การยินยอม

- **ความร่วมมือกับสหประชาชาติ** ในเหตุการณ์ที่มีการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงรัฐภาคีของอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาจะต้องให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติและปฏิบัติการสอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติ
- **คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ** คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเป็นองค์ประกอบหลักของกระบวนการเฝ้าติดตาม โดยอาศัยอำนาจตามอาณัติที่มอบให้ภายใต้อนุสัญญาเจนีวา พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาและธรรมนูญของกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (ดูคำถามที่ 20)

3. มาตรการปราบปราม

มาตรการเหล่านี้มาจากหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้ง เพื่อป้องกันและยุติการละเมิดทั้งปวง หน้าที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- หน้าที่ของรัฐในการปราบปรามด้วยการดำเนินคดีการละเมิดที่ถือว่าเป็นอาชญากรรมสงครามภายในประเทศ
- หน้าที่ของผู้บัญชาการเหล่าทัพในการริเริ่มการลงโทษหรือการปฏิบัติทางวินัยต่อผู้ที่ละเมิดอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา
- หน้าที่ของรัฐในการทำให้ผู้บังคับบัญชารับผิดชอบทางวินัยและทางอาญา หากพวกเขาล้มเหลวที่จะใช้ทุกมาตรการตามอำนาจในการป้องกันหรือปราบปรามการฝ่าฝืนกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
- พันธกรณีระหว่างรัฐในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในประเด็นทางอาญา

มาตรการเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสิ่งยับยั้งการละเมิดที่สำคัญ (ดูคำถามที่ 21)

สาเหตุหลักของความทุกข์ร้อนในการขัดกันทางอาวุธ คือการไร้ซึ่งความสามารถในการเคารพกฎหมายที่ใช้บังคับ ไม่ว่าจะเป็นเพราะขาดเครื่องมือหรือแรงจูงใจทางการเมืองมากกว่าการขาดแคลนหรือไม่มีกฎ โดยช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา จุดเน้นสำคัญอยู่ที่การพัฒนาวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินคดีและลงโทษผู้ซึ่งละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง แต่วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการยุติและการแก้ไขการละเมิดนั้นที่เกิดขึ้นยังคงขาดแคลน โดยกระบวนการส่วนใหญ่ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นไม่มีการใช้หรือแทบไม่มีการใช้ในภาคปฏิบัติเลย ไม่เพียงเท่านั้น กระบวนการเหล่านี้มีผลเฉพาะในกรณีการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ จริงอยู่ที่กลไกในการเฝ้าติดตามและการบังคับใช้ได้รับการพัฒนามากขึ้นนอกขอบเขตของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่พวกมันมีข้อจำกัด ด้วยเหตุผลทั้งหมดเหล่านี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศถือว่ากลไกในการเฝ้าติดตามและทำให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจะต้องได้รับการเสริมหนุนให้แข็งแกร่ง (ดูคำถามที่ 20)

20. บทบาทของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศในการพัฒนาและทำให้มีการเคารพต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหมายความว่าอย่างไร?

ในฐานะผู้อภิบาลและผู้ส่งเสริมกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ อีกทั้งดูแลให้มีการเคารพกฎหมายฉบับนี้ (ดูรอบ) ซึ่งคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้ให้ความช่วยเหลือด้วยการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ สนับสนุนการบังคับใช้ในระดับภายในประเทศ เฝ้าติดตามการเคารพกฎหมาย และเตือนฝ่ายต่างๆ ในความขัดแย้งถึงพันธกรณีของตน นอกจากนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วย

พันธกิจของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ

“คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ไอซีอาร์ซี) เป็นองค์กรด้านมนุษยธรรมที่ปราศจากความลำเอียง มีความเป็นกลางและเป็นอิสระ โดยมีการกิจด้านมนุษยธรรมเพื่อคุ้มครองชีวิตและศักดิ์ศรีของผู้ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ พร้อมกันนี้ยังให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับผลกระทบด้วย

นอกจากนี้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังพยายามป้องกันความทุกข์ทรมานด้วยการส่งเสริมและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ของกฎหมายมนุษยธรรมและหลักการด้านมนุษยธรรมสากล

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1863 เป็นองค์กรต้นกำเนิดของอนุสัญญาเจนีวาและกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ โดยทำหน้าที่กำกับและประสานงานกิจกรรมต่างๆ ในระดับระหว่างประเทศซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มองค์กรในสถานการณ์ที่มีการขัดกันทางอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ”

งานด้านการคุ้มครอง

การดำเนินงานของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศในการคุ้มครองผู้คนระหว่างเกิดการขัดกันทางอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเคารพกฎหมายที่อยู่ในการบังคับใช้อย่างเต็มที่ แม้มีอาจปกป้องผู้คนในทางกายภาพได้ แต่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศมุ่งมั่นที่จะลดภัยอันตรายที่ผู้คนต้องเผชิญให้เหลือน้อยที่สุด รวมถึงป้องกันและยุติการข่มเหงที่เกิดขึ้น ทำให้สิทธิและเสียงของผู้คนได้รับความสนใจ พูดย่ออีกอย่างก็คือคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศทำหน้าที่เฝ้าติดตามการเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และรายงานการละเมิดแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องให้รับทราบ โดยภาระงานด้านการคุ้มครองยังรวมถึงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการคุมขัง (การเยี่ยมเยียนเรือนจำ การประเมินสภาพการคุมขัง เป็นต้น) การคุ้มครองประชากรพลเรือน และการฟื้นฟูสันติภาพรอบคอบ

งานด้านการช่วยเหลือ

เป้าหมายของความช่วยเหลือที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ คือเพื่อรักษาชีวิตและ/หรือ คืนศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคลหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธหรือสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ และอาจจัดการแก้ปัญหาเรื่องสาเหตุและสถานการณ์การละเมิดเหล่านี้ด้วยการลดโอกาสความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมด้านการช่วยเหลือแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ข้อกำหนดเรื่องอาหารหรือยา ไปจนถึงการสร้างขีดความสามารถในการให้บริการที่จำเป็น เช่น การซ่อมแซมระบบประปาหรือสถานบริการทางการแพทย์ และการอบรมบุคลากรทางด้านการดูแลสุขภาพเบื้องต้น ศัลยแพทย์ และเจ้าหน้าที่เทคนิคด้านกายอุปกรณ์

ธรรมเนียมของกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ ระบุบทบาทสำคัญของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศไว้ดังต่อไปนี้

“รับผิดชอบภาระงานที่ได้รับมอบหมายภายใต้อนุสัญญาเจนีวา ปฏิบัติงานเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธอย่างสัจยข้อ และรับการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง” (ข้อ 5 วรรค 2 (ค))

“ปฏิบัติงานเพื่อสร้างความเข้าใจและเผยแพร่ความรู้ในเรื่องกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธ และจัดเตรียมการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ” (ข้อ 5 วรรค 2 (ข))

การเผยแพร่และการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

การเพิกเฉยต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเคารพกฎหมาย ด้วยเหตุผลนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจึงคอยย้ำเตือนรัฐต่างๆ ถึงพันธกรณีของตนในการทำให้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางภายในประเทศ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการผนวกกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเข้าไปในหลักสูตรการศึกษา การอบรมทางทหาร และหลักสูตรมหาวิทยาลัย ด้วยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังย้ำเตือนรัฐต่างๆ อีกด้วยว่า รัฐจะต้องดำเนินการทุกขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อทำให้มีการนำกฎหมายไปปฏิบัติในระดับภายในประเทศและมีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศดำเนินการเช่นนั้นโดยจัดให้มีบริการด้านคำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเพื่อให้คำแนะนำเชิงเทคนิคแก่รัฐ พร้อมทั้งช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้นดำเนินการรับเอากฎหมายและข้อบังคับการเพื่อไปบังคับใช้ภายในประเทศด้วย

การเฝ้าตรวจตราการเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและเตือนคู่สงครามถึงพันธกรณีของตน

อนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ และพิธีสารเพิ่มเติม มอบหมายภารกิจจำเพาะเจาะจงให้แก่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเพื่อปฏิบัติงานในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธ โดยขณะเกิดการขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศมีสิทธิเข้าไปเยี่ยมเชลยศึกและพลเรือนที่ถูกควบคุมตัวเพื่อให้แน่ใจว่า พวกเขาได้รับการปฏิบัติและอยู่ในสภาพการคุมขังที่สอดคล้องกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องขังจะต้องถูกส่งไปยังสำนักงานกลางเพื่อการสืบหาติดตามของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ ซึ่งมีหน้าที่รับประกันว่าผู้ต้องขังจะไม่หายสาบสูญ นอกจากนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เช่น จัดส่งอาหาร อุปกรณ์ทางการแพทย์ และเสื้อผ้าให้แก่ผู้เดือดร้อนด้วย

นอกเหนือจากภาระงานที่ได้รับมอบหมายภายใต้สนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้วนั้น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังมีสิทธิที่จะเสนอร่างกฎหมายได้อย่างกว้างขวาง (ดูอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1, 2 และ 3 ข้อ 3 และ ข้อ 9 กับอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ข้อ 10) โดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศอาจให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายต่างๆ ในการขัดกันทางอาวุธ และมีสิทธิที่จะเสนอร่างกฎหมายในสถานการณ์ที่ยังไม่ถึงขั้นการขัดกันทางอาวุธ แต่ควรจัดให้มีการปฏิบัติการด้านมนุษยธรรม ซึ่งระบุอยู่ในธรรมนูญของกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ในสถานการณ์ที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศไม่มีผลบังคับใช้นั้น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศอาจเสนอความช่วยเหลือแก่รัฐบาล โดยไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศของรัฐบาลนั้นๆ

จากข้อสรุปที่ได้จากงานด้านการคุ้มครองและการช่วยเหลือ หากมีการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะส่งหนังสือลับแสดงความกังวลถึงเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การรักษาความลับถือเป็นวิธีการทำงานหลักของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ วิธีการนี้เป็นนโยบายและการปฏิบัติของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศมาอย่างยาวนาน ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักการความเป็นกลางและความไม่ลำเอียงโดยตรง นอกจากนี้ยังช่วยให้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศสามารถสร้างให้มีและรักษาการพูดคุยอย่างสร้างสรรค์กับภาคีของการขัดกันทางอาวุธและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ซึ่งช่วยให้เข้าไปในพื้นที่การขัดกันทางอาวุธสถานที่คุมขัง และผู้ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธและสถานการณ์ความรุนแรงอื่นๆ ได้ พร้อมทั้งยังช่วยทำให้มั่นใจได้ว่า ผู้ได้รับประโยชน์และเจ้าหน้าที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเองจะได้รับความปลอดภัย ทั้งการส่งหนังสือลับเพื่อแสดงความกังวลระดับทวิภาคีถึงภาคีของการขัดกันทางอาวุธเป็นวิธีปฏิบัติงานที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเลือกเพื่อยุติการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือกฎพื้นฐานอื่นๆ ที่คุ้มครองบุคคลในสถานการณ์ความรุนแรง หรือเพื่อป้องกันการเกิดการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามการกระทำวิธีนี้มีส่วนเสริมให้แก่งานอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศสงวนสิทธิในการประณามการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศต่อสาธารณะภายใต้เงื่อนไขว่า (1) การละเมิดนั้นมีความสำคัญอย่างมากและเกิดขึ้นซ้ำหลายครั้งหรือมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก (2) ผู้แทนของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศพบเห็นการละเมิดด้วยตาตัวเองหรือการบันทึกการมีอยู่ และขอบเขตของการละเมิดมาจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือและพิสูจน์ได้ (3) การส่งหนังสือลับแสดงความกังวลในระดับทวิภาคีและความพยายามในการขับเคลื่อนด้านมนุษยธรรม (เช่นการเรียกร้องให้บุคคลภายนอกมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของภาคีของการขัดกันทางอาวุธผู้ซึ่งละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ) ล้มเหลวในการยุติการละเมิดและ (4) การเผยแพร่เช่นนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของบุคคลหรือประชากรที่ได้รับผลกระทบหรือถูกคุกคาม

พัฒนาการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

สนธิสัญญาที่พัฒนามาเป็นกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้รับการรับรองจากรัฐ นอกจากนี้ ภายใต้ธรรมนูญกลุ่มองค์กรกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังมีการกึ่งในการ “เตรียมการพัฒนา” กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และเพื่อทำภารกิจดังกล่าวให้ลุล่วงคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะเตรียมร่างเนื้อหาเพื่อให้ที่ประชุมทางการทูตพิจารณา ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเป็นผู้ร่างอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรกโดยร่วมปรึกษากับรัฐต่างๆ เสนอและอภิปราย แก้ไขและรับรอง ณ ที่ประชุมทางการทูต พร้อมกันนี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยังจัดให้มีการปรึกษาหารือกับรัฐและภาคีอื่นๆ ที่สนใจ โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้การบรรลุข้อตกลงเกี่ยวกับกฎหมายใหม่มีความเป็นไปได้หรือทำให้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ภายหลังการประชุมกาชาดและเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศครั้งที่ 31 และการรับรองมติข้อที่ 1 ว่าด้วยการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่การคุ้มครองทางกฎหมายสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธ ดู (<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/resolution/31-international-conference-resolution-1-2011.htm>) คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้ปรึกษารื้อกับรัฐต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในด้านการคุมขังและทำให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมากขึ้น (ดูคำถามที่ 10 และ 19)

21. ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้น ผู้ต้องสงสัยว่าเป็นอาชญากรรมสงครามจะถูก ดำเนินคดีอย่างไรบ้าง?

อาชญากรรมสงคราม ซึ่งก่อกระทำระหว่างสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธระหว่างประเทศ และมีใช้ระหว่างประเทศ ถือเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง โดยดูคำจำกัดความหรือรายการอาชญากรรมสงครามได้ในตำราทางกฎหมายต่างๆ รวมทั้งธรรมนูญศาลทหารระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้น ณ เมืองนูเริ่มเบิร์กภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา ธรรมนูญและกฎหมายที่มาจากคำพิพากษาของศาลของศาลอาญาระหว่างประเทศสำหรับกรณีประเทศยูโกสลาเวีย (ขณะนั้น) และประเทศรวันดา ธรรมนูญกรุงโรมของศาลอาญาระหว่างประเทศ และศาลระหว่างประเทศและศาลผสม

ข้อ 8 ของธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศประกอบด้วยรายการอาชญากรรมสงครามที่รัฐต่างๆ ร่างขึ้นในรูปแบบสนธิสัญญา และธรรมนูญนี้ยังเป็นคู่มือที่มีประโยชน์คู่มือหนึ่งที่ระบุการกระทำที่รัฐต่างๆ ถือว่าเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแบบจารีตประเพณี ทั้งนี้ การออกกฎหมายรวมถึงกฎหมายที่มาจากคำพิพากษาของศาลของหลายๆ ประเทศยังประกอบด้วยคำจำกัดความคำว่า อาชญากรรมสงครามอีกด้วย

อาชญากรรมสงครามคืออะไร

การกระทำต่อไปนี้จัดว่าเป็นอาชญากรรมสงคราม

- การสังหารบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองโดยเจตนา (เช่น พลรบที่บาดเจ็บหรือป่วยไร้เชลยศึก พลเรือน)
- การทรมานหรือการปฏิบัติอย่างโหดร้ายต่อบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง
- การสร้างความทุกข์ทรมานอย่างยิ่งหรือทำให้บาดเจ็บอย่างร้ายแรงแก่บุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง
- การโจมตีประชากรพลเรือน
- การเนรเทศหรือการโยกย้ายที่ผิดกฎหมาย
- การใช้อาวุธหรือวิธีการทำสงครามต้องห้าม
- การใช้ตราเครื่องหมายกาชาดหรือเสี้ยววงเดือนแดงหรือสัญลักษณ์เพื่อการคุ้มครองอื่นๆ อย่างไม่เหมาะสม
- การทำให้บาดเจ็บหรือฆ่าล้างเจกบุคคลของกองทัพหรือประเทศคู่สงครามด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง
- การปล้นสะดมทรัพย์สินของทางการหรือเอกชน

ถึงแม้ว่าสนธิสัญญากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดให้การละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมเรื่องอาชญากรรมสงครามภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศแบบจารีตประเพณี ครอบคลุมถึงการละเมิดที่ร้ายแรงซึ่งกระทำในสถานการณ์การขัดกันทางอาวุธที่มีใช้ระหว่างประเทศ (ดูกฎข้อที่ 156 ในการศึกษากฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ และข้อ 8 วรรค 2 ค) ง) จ) และฉ) ของธรรมนูญกรุงโรม)

อาชญากรรมต่อมนุษยชาติและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คืออะไร

กฎหมายระหว่างประเทศกล่าวถึงอาชญากรรมประเภทอื่น เช่น อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติถือเป็นการกระทำอันโหดร้าย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการโจมตีอย่างเป็นระบบหรืออย่างกว้างขวางอันมีเป้าหมายโดยตรงต่อประชากรพลเรือน โดยรู้ถึงการกระทำนั้น ตัวอย่างของความโหดร้ายเช่นนั้น ได้แก่ การฆาตกรรม การทำลายล้าง การทำให้เป็นทาส การเนรเทศ การคุมขัง การทรมาน การข่มขืน และการดำเนินคดีในข้อหาต่างๆ

ภายใต้ธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ อาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ครอบคลุม การกระทำที่มีเจตนาทำลายกลุ่มศาสนา เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ทั้งหมดหรือส่วนหนึ่ง” มีดังต่อไปนี้ ก) ฆ่าสมาชิกของกลุ่ม ข) ทำร้ายร่างกายหรือจิตใจของสมาชิกของกลุ่มอย่างร้ายแรง ค) กระทำโดยไตร่ตรองหรือโดยคาดการณ์ไว้แล้วเพื่อให้เกิดแก่หรือนำพามาสู่สมาชิกของกลุ่มซึ่งทุกาเวทนาในสภาพความเป็นอยู่ ง) ใช้มาตรการที่เจตนาป้องกันมิให้มีการกำเนิดทารกภายในกลุ่ม จ) ใช้กำลังนำผู้เยาว์ในกลุ่มไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง

พันธกรณีของรัฐในส่วนของกรดำเนินคดีผู้ต้องหาคืออาชญากรรมสงคราม หรือการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

ในการเข้ามาเป็นภาคีในอนุสัญญาเจนีวาหรือพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 รัฐรับหน้าที่ในการ ออกกฎหมายที่จำเป็นต่อการลงโทษบุคคลที่มีความผิดฐาน “ละเมิดอนุสัญญาและพิธีสาร อย่างร้ายแรง” นอกจากนี้ รัฐยังมีพันธกรณีในการดำเนินคดีบุคคลที่ต้องสงสัยว่ากระทำการละเมิดร้ายแรงในศาลภายในประเทศ หรือส่งตัวบุคคลนั้นเพื่อดำเนินคดีในรัฐอื่น

โดยทั่วไปแล้ว กฎหมายอาญาของรัฐมีผลบังคับใช้กับอาชญากรรมที่กระทำในอาณาเขต หรือกระทำโดยประชาชนในชาติเท่านั้น แต่รัฐกำลังออกกฎหมายเพิ่มเติมที่ช่วยให้ศาล ภายในประเทศสามารถดำเนินคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขต โดยภายใต้กฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศ รัฐได้รับการกำหนดให้หาตัวผู้ที่ละเมิดกฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงมาลงโทษ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะถือครองสัญชาติใดหรือกระทำผิด ณ ที่ใด หลักการนี้ซึ่งรู้จักกันในนาม เขตอำนาจศาลสากล มีความจำเป็นยิ่งในการรับประกันว่าการละเมิดที่ร้ายแรงนั้นจะถูกปราบปรามอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เขตอำนาจ ศาลสากลกำหนดหลักพื้นฐานในกฎหมายระหว่างประเทศสำหรับกฎหมายของรัฐที่ช่วยให้ศาลในรัฐหนึ่งรัฐใดสามารถดำเนินคดีบุคคลผู้ซึ่งก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศใน รัฐอื่น

ในบางสถานการณ์ การพิจารณาคดีอาญาข้อหาละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อย่างร้ายแรง เช่นอาชญากรรมสงคราม รวมถึงแต่ไม่จำกัดอยู่เพียงการละเมิดที่ร้ายแรง จะต้องนำฟ้องโดยเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการศึกษากฎหมายจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศยืนยันว่า รัฐมีพันธกรณีในการสืบสวนอาชญากรรมสงครามที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำโดยประชาชนหรือกองทัพของ รัฐหรือโดยผู้อื่นในอาณาเขตของรัฐ รวมทั้งอาชญากรรมอื่นๆ ที่อยู่ในเขตอำนาจของ ศาล นอกจากนี้รัฐยังมีพันธกรณีในการดำเนินคดีบุคคลต้องสงสัยในข้อหาอาชญากรรม สงครามตามความเหมาะสมอีกด้วย

ศาลระหว่างประเทศมีบทบาทอย่างไร

ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ไอซีซี) ซึ่งตั้งขึ้นโดยรัฐต่างๆ ภายใต้ธรรมนูญกรุงโรม มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2002 ศาลนี้เป็นหลักกฎหมายสำคัญในการต่อสู้ของประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อไม่ให้ผู้ก่ออาชญากรรมสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ก่ออาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติและอาชญากรรมอื่นเป็นการรุกรานลอยนวล ถึงแม้ว่ารัฐจะมีความรับผิดชอบหลักในการดำเนินคดีผู้ต้องหาที่ก่ออาชญากรรมสงคราม แต่ในกรณีที่อยู่ในขอบเขตอำนาจ ศาลอาญาระหว่างประเทศอาจปฏิบัติหน้าที่เมื่อศาลภายในประเทศมีนิยามหรือมีอำนาจทำได้

โดยก่อนการตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศนั้น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อพิจารณาคดีอดีตนายกรัฐมนตรีและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดา (รู้จักกันในนามย่อว่า ไอซีทีวาย และ ไอซีทีอาร์) เมื่อ ค.ศ. 1993 และ ค.ศ. 1994 เพื่อทำการไต่สวนผู้ต้องหาที่ก่ออาชญากรรมสงครามระหว่างเกิดความขัดแย้งในประเทศเหล่านั้น ทั้งนี้ กลไกเพื่อศาลอาญาระหว่างประเทศซึ่งตั้งขึ้นโดยคณะมนตรีความมั่นคงเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 2010 มีภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่อันจำเป็นของไอซีทีวายและไอซีทีอาร์หลังจากที่ศาลเหล่านั้นได้ทำตามอาณัติโดยสมบูรณ์ และดำรงไว้ซึ่งหน้าที่ของศาลเหล่านั้น

ศาลพิเศษหรือศาลผสม ซึ่งตั้งขึ้นภายในรัฐ เช่น กัมพูชา ติมอร์ตะวันออก และ เซียร์รา ลีโอน ที่มีจำนวนมากขึ้น ได้ทำการลงโทษอาชญากรรมสงคราม โดยศาลผสมมีขอบเขตอำนาจทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ

การก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศเกิดขึ้นเพราะเหตุใด

คำถามนี้อาจตอบได้หลายแบบ บ้างอ้างว่าต้องโทษความไม่รู้กฎหมาย บ้างว่าเป็นผลที่ตามมาตามธรรมชาติของสงคราม หรือว่าเป็นเพราะกฎหมายระหว่างประเทศ (รวมถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ) ขาดระบบรวมศูนย์ที่มีประสิทธิภาพในการคว่ำบาตร ตามความเป็นจริงแล้ว มีการละเมิดกฎหมายและก่ออาชญากรรมทั้งในสงครามและยามสงบ และไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจศาลระดับประเทศหรือระหว่างประเทศ ถึงกระนั้นมันไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องยอมจำนนต่อความเป็นจริงเรื่องการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และยุติการมุ่งมั่นสร้างความเคารพต่อประมวลกฎหมายนี้ให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงละทิ้งผู้ตกเป็นเหยื่อการขัดกันทางอาวุธให้เป็นไปตามยุทธการ เหล่านี้ไม่ใช่ทางเลือก นั่นจึงเป็นเหตุผลว่า ทำไมการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงต้องถูกประณาม และจะต้องมีการใช้มาตรการเพื่อป้องกันและลงโทษผู้กระทำผิด การลงโทษฐานก่ออาชญากรรมสงครามจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบังคับใช้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะระดับชาติหรือระหว่างประเทศก็ตาม

ICRC

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ สำนักงานภูมิภาคกรุงเทพฯ
191/6-8 ซีทีไอ ทาวเวอร์ ชั้น 30 ถนนรัชดาภิเษก
แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110
โทร +66 (0) 2262 1680 โทรสาร +66 (0) 2262 1685
อีเมล: bangkok@icrc.org www.icrc.org
© ICRC เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562

ภาพปกโดย Boris Heger/ICRC

ICRC